

MUNKANÉLKÜLISÉG ÉS A SZAKSZERVEZETEK

Elhangzott az MSZOSZ által szervezett,
1996. október 28-án megtartott konferencián

Budapest
1997.

A 98 - 08311

Megnyitó

**Rabi Ferenc,
az MSZOSZ alelnöke**

Köztudott, hogy a magyar társadalom a munkanélküliséget nagyon súlyos problémaként éli meg. Az MSZOSZ képviselőiben úgy gondoltuk, szükség van arra, hogy a munkanélküliség csökkentését célzó stratégiai gondolkodást, az összehangolt cselekvést egy konferencia keretében is igyekezzünk elősegíteni. Az a cél vezérelt bennünket, hogy áttekintsünk minden olyan lehetőséget, amellyel a szakszervezetek munkanélkülivé váló tagjaiknak segítséget adhatnak. Keressük az együttműködést a civil szervezetekkel, amelyek az elmúlt években a munkanélküliekkel foglalkozva tapasztalatokra, információkra tettek szert, és szeretnénk kifejezésre juttatni a szervezett dolgozók, munkavállalók szolidaritását a munkanélkülivé váltak iránt. A konferencia lehetőség arra is, hogy áttekintsük az MSZOSZ harmadik kongresszusának munkanélküliséggel összefüggő állásfoglalásait, és megpróbáljuk meghatározni a következő időszak ez irányú feladatait.

Köszönetet mondok a Friedrich Ebert Alapítvány tisztségviselőinek azért a támogatásért, amelyet e számunkra nagy jelentőségű rendezvény lebonyolításához biztosítottak. Köszönetemet fejezem ki az MSZOSZ Foglalkoztatáspolitikai és Szakképzési, valamint Szervezetpolitikai Bizottságainak is, a konferencia tartalmi előkészítéséért.

Kiadja az MSZOSZ Szövetségi Iroda,
a Friedrich Ebert Alapítvány támogatásával.
Készült a Vasas Szakszervezet Nyomda Üzemében.

**Dr. Sándor László,
az MSZOSZ elnöke**

Amikor eldöntöttük, hogy a munkanélküliségről, valamint a munkanélküliség és a szakszervezetek — mintegy összetartozó értékpár — ügyében konferenciát szervezünk, alapvetően három ok motivált bennünket. Három olyan új elemet látunk, amely feltétlenül indokolja, hogy erről a témakörrel ilyen — szélesebb — keretek között is szót váltsunk egymással.

Az egyik elem, hogy többen is felvetik: mintha az utóbbi időben kevesebb szó esne a munkanélküliségről. Megkérdezték, hogy mi az oka ennek. Vannak, akik úgy látják, hogy talán korábban a szakszervezetek élénkebben reagáltak a munkahelyek megszűnése esetén. Én azon a véleményen vagyok, hogyha az elmúlt hat évet megpróbáljuk elemzés tárgyává tenni, akkor azt — a munkanélküliség megtétele tekintetében — több fázisra lehet felbontani. A társadalmi, gazdasági, politikai változások kezdetén mintha az indokoltnál sokkal nagyobb lett volna a megértés, miszerint ezen a problémán bizony túl kell esnünk nekünk is, tetszik, nem tetszik. Ez a felfogás őszintén szólva sokakat lefegyverezett Magyarországon. Az az érzésem, hogy az időszak második fázisában, amikor a társadalom nagyobb többsége szembesült azzal, hogy mit is jelent valójában, ha valaki elveszíti a munkahelyét, esetleg átkerül a tartós munkanélküliek körébe, és nincs esély visszatérni a munkaerőpiacra, akkor az érintettek keserőséggel konstatálták a helyzetet. Mára pedig, öt-hat év tapasztalatának ismeretében, nyugodtan mondhatjuk, hogy az egész magyar munkavállalói társadalom biztonságérzetét leginkább veszélyeztető tényező, ha nincs munka, ha valaki elveszíti a munkalehetőségét, ha évek hosszú során keresztül, minden erőfeszítése ellenére esélye sincs arra, hogy visszatérjen a munkaerőpiacra. Mindezek alapján az MSZOSZ, mint a munkavállalók legnagyobb magyarországi érdekképviselete, helyzeté-

ből fakadó kötelességének is kell hogy tartsa, hogy a következő időszakban a munkanélküliség problémáját visszaállítsa az érdekvédelmi munka középpontjába, az azt megillető helyre.

A másik elem, ami a konferencia megszervezésekor motivált bennünket, a következő. Aki figyelemmel kísérte az elmúlt évek történéseit, azt a tapasztalatot szűrte le, mintha a magyar szakszervezetek és a magyar munkanélküliek érdekeit megtestesítő érdekképviselők közötti viszony rendkívül hullámzó, nehezen kiszámítható, sokszor konfliktusoktól sem mentes viszony lett volna. Azt gondolom, hogy amennyiben érdekvédelmi stratégiai kérdésként középpontba állítjuk a munkanélküliséget, akkor ezen a konferencián — ha úgy tetszik — egy új felfogás szerinti zászlóbontást is meghirdethetünk, hogy a magyar munkavállalói érdekképviselők és a munkanélküliek érdekét felvállaló érdekképviselők közös tevékenységére, együttműködésére tegyünk javaslatokat.

Van egy harmadik elem is, ami arra ösztönzött bennünket, hogy ezzel az üggyel egy kicsit behatóbban foglalkozunk. Ez már túlmutat Magyarországon határain. Mint ismeretes, a fejlett világban a rendkívüli mértékben megnövekedett a munkanélküliség. Az elmúlt hetek, hónapok nemzetközi konferenciáin szerzett tapasztalatok azt mutatják, hogy a nemzetközi szervezetek is sokszor pótselekvéseket végeznek, és gyakran tehetetlenül nézik, hogy mi zajlik a fejlett világban. Elég nehezen tudnak megfelelő viszonyt kialakítani a munkanélküliség kérdésének rendezéséhez. Az elmúlt években a tőlünk fejlettebb világban, nemzeti méretekben — nem kis mértékben az ott dolgozó szakszervezetek kezdeményezésére — a munkanélküliség kezelésének nagyon fejlett intézményrendszere, eszközrendszere jött létre, és ennek kézzelfogható végeredménye volt az akkor csökkenő munkanélküliségi ráta. Most azonban azzal kell szembesülni a legfejlettebb világ is, így például a számunkra mindig példaként emlegetett Európai Unió és az azt alkotó tagországok, hogy az Európai Unió méreteiben ma nincs igazán kialakult orvosság arra, hogyan lehetne a mai magas munkanélküliségi rátát kisebbre leszorítani. Mindez egy elméleti típusú problémát is felvet. Nemzeti méretekben az ellenérdekeltségű felek, — tehát, ha nagyon leegyszerűsítjük a kategóriákat — a tőke, a munkáltatók, a munkavállalók és az állam meg tudták találni e probléma kezelésének gyógymódját. Nemzetközi méretekben azonban ma a tőke előnyre tett szert azzal, hogy elmozdult az alacsonyabb béreket fizető térség felé. Más oldalról pedig, a migráció révén, alacsony bérekért munkát vállalók tömege jelent meg a legfejlettebb országokban is, növelve ezzel a munkaerőpiacra áversenyt. Mindezek következtében nemzetközi mére-

tekben a szolidaritás gondolatának elültetése és az ekörül kialakítandó megoldások megtalálása is egyre nagyobb gondot okoz. Nekünk a leckének nem kevesebb, mint egyidejűleg kell megtalálnunk, hogy nemzeti méretekben hogyan lépünk fel ennek az, első számú közellenségnek a megérkezéséért. És eközben, mint az Európai Unió társult országának, már azon is törni kell a fejünket, európai méretekben hogyan tudunk részt venni ennek a folyamatnak a nemzetközi szabályozásában, hogy ne akaratunk és ne érdekeink ellenére folyjon európai uniós méretekben a munkanélküliséget kezelő intézkedés-sorozat. Tehát nagyon is aktuális és fontos, hogy az MSZOSZ kezdeményezésére a magyar munkanélküliségi probléma jobb megértése és jobb kezelése érdekében egy komolyabb, aktívabb folyamat bontakozzon ki.

Szeretném nagyon nagyon hangsúlylani aláhúzni, hogy a magyar munkanélküliségi probléma, noha visel általános jellemzőket, amelyekkel összefüggésben kell és szükséges is értékelni más országok tapasztalatait, sok tekintetben egyedi és speciális. Ebből fakadóan nem nagyon látom a lehetőséget annak, hogy fejlettebb országok példáját mechanikusan másolva keressünk magyar kérdésekre válaszokat. Magyarországon a minden szempontból védett munkavállalói közeget drámaian rövid idő alatt, felkészületlenül és rendkívül gyors átfutással érte el egymillió munkahely megszűnése, kialakulatlan intézmény- és eszközrendszer, valamint hiányzó források mellett.

Volt még valami, ami felfogásom szerint a magyarországi munkanélküliség kialakulásának sajátosságaiban szerepet játszott. Ennek a felelősségét hat év távlatából senki sem kerülheti meg. Ezért a helyzetért azok is felelősek, akik pont a piacgazdaságra történő áttérés kezdeti szakaszában, vagy azt megelőzően, mint mindent megoldó gyógymódról nyilatkoztak a nyugat-európai tapasztalatokról. Nem állították akár példaértékűen is összevetni a nyomott magyar béreket a viszonylag jó megélhetést biztosító nyugat-európai munkanélküli segélyekkel. Szinte sugallták, hogyha megteremtjük a munkanélküli intézményrendszert, hasonlóan a nyugat-európai országokhoz, akkor tulajdonképpen nem is olyan veszedelmes dolog a munkanélküliség, ezt áll lehet élni. Mindezzel egy kicsit illúziókat is tápláltak, hogy Magyarországon a kezdet-kezdetén ne legyen összehangolt érdekvédelem a munkanélküliség tekintetében. Én nem nagyon hallottam 1988—89 környékén igazán igényes elemzést arról, hogy milyen súlyos pszichés, egészségügyi, társadalmi károkat okoz a tartós munkanélküliség a fejlettebb nyugat-európai országokban. Nem hallottam igazán igényes elemzést arról sem, hogyan lehetne egy Magyarországra jel-

lemző gazdasági fejlettséggel rendelkező országban, a pozitív nyugat-európai tapasztalatok mintájára kialakítani a munkanélküliség elleni védelem intézményrendszerét. Voltak viszont közgazdászok, politológusok, közvéleményt formáló közemberek, akik egy kicsit a társadalom leszerelésére hangolták a mondanivalójukat az átmenet kezdeti szakaszán.

Amikor az MSZOSZ 1990-ben határozottan felemelte a hangját a munkanélküliség problémájával szemben, és zászlajára tűzte például a munkahelyek megvédésének programját, akkor voltak kommentárok, amelyek azonnal címkézetten visszarendeződésről beszéltek és mintegy a haladás akadályaként próbálták aposztrofálni ennek a szervezetnek a tevékenységét. Szeretném rögtön azt is hozzátenni, hogy a magyar munkanélküliséget azért sem lehet azonos módon kezelni a nyugat-európai munkanélküliséggel, mert a magyar munkanélküliség kialakítása időben példátlan módon egybeesett négy-öt olyan más társadalmi folyamattal, ami még inkább elmélyítette ennek a problémának a súlyát. Gondoljunk csak arra, hogy a fejlettebb nyugat-európai társadalmak általában gazdasági válság időszakában találkoznak nagyobb mértékben a munkanélküliség problémájával. Nálunk a gazdaság mély válsága mellett egy teljes körű politikai-társadalmi átalakulás is zajlott, egy időben egy teljes körű tapasztalatokkal nem rendelkező privatizációs folyamattal, teljes strukturális átalakítás mentén. Hogy ez ok, vagy következmény volt, erre nem nagyon szeretnék most egyértelműen válaszolni. Az azonban kétségtelen, hogy a szakszervezetek teljesen zilált állapota mellett és a gazdasági teljesítmények zuhanásszerű csökkenése mellett következett be ez a folyamat. Külön-külön is fajsúlyos lenne bármely körülmény, de egy együtt ez az öt-hat tényező teljesen speciális folyamatként jellemzi a magyar munkanélküliség kialakulását. Ezért is feltétlenül szükséges, hogy minden tapasztalatot mérlegre téve, felhasználva, de a saját, magyarországi viszonyainknak megfelelő válaszokat próbáljunk kialakítani a munkanélküliség problémájára.

Hozzá szeretnék még valamit tenni, még mindig a feltételek oldaláról. Rendkívül sajnálatos dolognak tartom, hogy a magyar munkanélküliség kialakítása közgazdasági, gazdaságpolitikai mérlegelések híján történt. Azt gondolom, hogy a mai napig hiányoznak azok a makrosztintű haszon-költségszámítások, amelyek a munkanélküliség kialakításában egyszerűen elengedhetetlenek lettek volna. A közvetlenül szomszédos országok gyakorlatának néhány elemét gondosan elemezve érdemes lett volna felfigyelni arra, hogy akik egy lassabb, megfontoltabb átmenetben gondolkodtak, azokat ily mértékben, sokkszerűen a munkanélküliség nem érintette

meg. Az egy más kérdés, hogy mi lesz holnap, vagy mi lesz holnapután. Erre, nyilvánvalóan, ma nem tudjuk a választ. Az azonban bizonyos, hogy van elnyújtottabb, kevésbé fájdalmas átmenet is a térség országai között. Úgy látom, hogy még csak hajlandóság sem nagyon volt Magyarországon 1990 és 1994 között arra, hogy ezeknek a példáknak az elemzésére sor kerüljön. Szinte ideológiai szempontként jött számításba, hogy az átmenet a lehető leggyorsabban, és visszafordíthatatlansággal valósuljon meg.

Az eddig elmondottakkal összefüggésben szeretnék néhány konkrétumot külön is kiemelni, amelyek a magyar munkanélküliség szempontjából, nagyon súlyos kérdéseket vetődnek fel.

Az egyik, ami az egész gazdaságpolitikára jellemző volt, hogy a munkanélkülivé válás, a munkanélküli-ellátás és a munkanélküli létből fakadó társadalmi problémák gondos mérlegelése jószérvel a mai napig nincs jelen igazán a gondolkodásban. Bizonyítható tény, hogy azok a lelki természetű, mentális problémák, amelyek a fejlett országokban a tartósan munkanélkülieknél szinte multiplikatív módon növelik az egészségügyi beavatkozások számát, nagyon valószínű, hogy nem fogják elkerülni Magyarországot sem, ha egyáltalán nincsenek jelen már ma is. De legalább annyira fontosnak tartom hangsúlyozni azt is, hogy számos fejlett ország példája igazolja, és lassacskán igazolódó példákat lehet Magyarországon is találni: aki éveken keresztül akarata ellenére sem talál munkát, az előbb-utóbb el is szokik a rendszeres munkavégzéstől. Iszonyatosan nehéz visszahozni a munkaerőpiacra azt az embert, aki munkáját tartósan elvesztette, és iszonyatosan nehéz azt a rendszeres életmódot újra felvennie, ami a munkája elvesztése előtt jellemző volt.

A másik megjegyzésem, ami a privatizációs folyamattal függ össze. Azt hiszem, a jelenlévők közül nagyon sokan vannak olyanok, akik igazolni tudják, hány alkalommal mondtuk el: a privatizációs folyamatban az állami vagyonért kapott ár és az eladásból fakadó nyereség nem biztos, hogy akkor a legtöbb, ha önmagában csak az árat vizsgálják. Többször is felhívtuk a figyelmet, hogy hiba lehet, ha nem vizsgálják meg azt, hogy esetleg a relatíve magasabb ár a következő pillanatokban – az emberek ezreinek elbocsátásával – olyan pótlólagos társadalmi költségeket hoz létre, amelyek a relatíve kedvezőbb árból fakadó, jobbnek látszó privatizációs pozíciót elronthatják. Nem beszélve arról, hogy az ár és a pénzügyi szempontok mindenhatósága már abban tetést öltött, hogy 1995 elejéig jószérvel a privatizációs pályázatok egyikében sem lehetett olvasni arról, hogy vannak foglalkoztatási szempontok; vannak olyan munkavállalói szociális szempontok, amelyek nem választhatók el a privatizációs vago-

nért kapott ártól. Ezeknek az összefüggések elemzése — azt gondolom, — a mai napig háttérbe szorult.

Hozzá szeretném azt is tenni, hogy a munkanélküliség csökkentését szolgáló eszközszerben látok valami egészen furcsa szemérmességet, ami persze az egész ország gazdaságpolitikai gyakorlatával is összefüggésben van. Nem látom azokat a pragmatikus, praktikus szempontokat, amelyek akár viszonylag rövid időn belül is kifejezhetik kedvező hatásait. Arról igenis hallok, hogy majd a piaci automatizmusok megoldanak kérdéseket, hallok elméleteket vezető közgazdászok szájából arról, hogy valahogy túl kéne lenni ezen a nehéz időszakon és nem szabad ebben a nehéz időszakban megakadályozni a spontán mozgásokat. Egyetlen egyről nem hallok: vajon a szociális szempontok, a foglalkoztatási szempontok és a spontán piaci mechanizmusok között nincs-e összekötési lehetőség. Nekem az a véleményem, hogy igenis van, és hogy ez eddig nem következett be, az nem kis mértékben annak az állami irányítási gyakorlatnak a hibája, ami szinte leértékelte az államigazgatási irányításban a praktikumot. A problémákkal gyakorlatias módon a kormányzatnak is foglalkoznia kell, és nem lehet alborítgatni a foglalkoztatáspolitikát a Munkaügyi Minisztériumnak, vagy a megyei munkaerőpiaci tanácsoknak. Az egész magyar gazdasági irányítás lényegét is érinti, hogy sokkal több praktikus szempontnak kellene érvényesülnie az államirányításban. Szükség lenne ágazati koncepciókra, meg kellene lennie az ágazati koncepciók mentén a kisebb vállalkozások felfűződési esélyét segítő eszközszernek és meg kellene lennie a foglalkoztatáspolitikai összefüggések is. Ha például az állam bármelyik vállalkozásnak pénzügyi hidakon keresztül kedvezményeket ad, legyen ez adókedvezmény, hitelkedvezmény, kamatkedvezmény vagy állami garanciaállás, akkor ezek az állami beavatkozó eszközök összekapcsolhatók bizonyos foglalkoztatáspolitikai előírásokkal, bizonyos foglalkoztatáspolitikai következményekkel. Azt gondolom, elvárhatjuk és el is várjuk az államigazgatástól, hogy a problémák kezelésére ne csak általános jókívánásokat fogalmazzanak meg, és ne csak az általánosság szintjén mondják azt, hogy ez a gazdaságpolitika vállalkozásbarát, hanem az állam mindennapi tevékenységében is világosabban jelenjen meg, hogy ez egy központi kérdés.

Felvetődik, hogy ilyen körülmények közepette melyek azok a lehetőségek, amelyeket egy szakszervezeti konföderációnak meg lehet, esetleg meg is kell ragadnia. Azt gondolom, három olyan nagy témakört lehet említeni, amelyekre megkülönböztetett figyelmet kell fordítanunk. Az MSZOSZ — esetleg felújítva az 1990-ben kialakított foglalkoztatáspolitikai

kai stratégiáját — újragondolja, hogy 1996 őszén melyek azok az elemek, amelyek az egész foglalkoztatáspolitikai stratégiában maradandóak, és melyek várnak cseréire. Én az átgondolandó tartalmi elemek közül most háromat emelek ki.

Az egyik, amelyet minden magára valamit adó közéleti személyiség megemlít, ha nyilatkozik, hogy elengedhetetlen a pénzügyi stabilitáson nyugvó gazdasági növekedés megteremtése, ami egyben az egész magyar gazdaság szempontjából is alapkérdés. Én ehhez hozzáténnék még valamit, ami azt gondolom, nem egyszerűen csak a szakszervezeti létünkől fakadó korrekció, hanem az egész magyar gazdaság jövője iránt érzett felelősségből, közgazdasági összefüggések alapján is fakad, hogy tudniillik ma már a két tényező — a stabilitás és a növekedés — elválaszthatatlan kölcsönhatásából a növekedésre kellene tenni a hangsúlyt. Mégpedig a tartósan megalapozható növekedésre. Meg lehetne persze teremteni egy országban az egyensúlyt, ad absurdum, nulla teljesítmény mellett is, amikor az egész ország munkanélküli. Elnézést kérek ezért a nagyon sarkos példáért, de ezzel csak jelezni akartam azt, hogy a pénzügyi egyensúly nagyon sokféle szinten megteremthető. Számunkra azonban egyáltalán nem mindegy, hogy ez egy felfelé ívelő gazdasági növekedési szakaszban jön-e létre, vagy egy mélybe mutató spirál mentén, mint amire az elmúlt években jó néhány példa volt. Tehát én hangsúlyozottan azt mondom, hogy a kettő feltételezi ugyan egymást, de mára talán összerendeződtek azok a pénzügyi-gazdaság-politikai feltételek, amelyek a növekedésnek hangsúlyosabb szerepet adnak.

E kérdéskör fontos eleme, hogyha növekedik egy gazdaság, akkor a belső piac mesterségesen szűken tartott állapota visszahúzó erőt fog jelenteni a növekedés szempontjából is, a foglalkoztatás miatt is. Ezért én a növekedés mellett a hazai piac, a hazai kereslet szélesítésére irányuló törekvéseket tartom olyanoknak, amelyek a foglalkoztatáspolitikai összefüggések miatt is élré kívánkoznak. Ezek kiegészíthetők esetleg olyan, az érzelmekre is ható mozgalmak felkarolásával, mint amelyet a Munkaadók Országos Szövetsége indított el a hazai termékek fogyasztásának előnybe helyezésére. Én a magyar termék alatt azokat a termékeket értem, ami az országhatárainkon belüli ipari és mezőgazdasági bázisokon termelődnek meg, függetlenül attól, hogy milyen állampolgárságú a tulajdonosa, de Magyarországra fizet adót, közterheket és járulékokat. Azt gondolom, elvárható, hogy jó értelemben vett hazafiasság is megjelenjen ezek között a gazdaságpolitikai gondolatok között.

Gazdaságpolitikai szempontból szintén alapvetőnek tartom, hogy a rendelkezésünkre álló minden eszközzel támogatnunk kell az infláció letörésére irányuló törekvéseket. Ezt még akkor is támogatni kell, ha netalántán ennek a programját a Magyar Köztársaság Kormánya hozza nyilvánosságra. Nem tartom szerencsésnek, hogy mindenáron ellenzéki szerepre rendezkedjünk be akkor is, ha értelmes, konstruktív javaslatok születnek. Én sosem azt nézem, hogy ki a szerző, hanem hogy előbbre viszi-e az ügyeket, vagy nem. Azt gondolom, hogy mindaddig, amíg kettesel kezdődő, kétszámjegyű kamattényezőkkel kell Magyarországon kalkulálni, addig esélyünk sincs arra, hogy itt vállalkozásbarát gazdaságpolitikai környezet jöjjön létre, és ebből a foglalkoztatási előnyöket élvezni tudjuk.

A harmadik dolog, ami még szintén a gazdaságpolitikai gyakorlatra vonatkozik, hogy álláspontunk szerint egy pragmatikusabb gondolkodásmódnak, egy pragmatikusabb irányításnak kell kialakulnia. Tervezzük, hogy az MSZOSZ egy közeljövőben tartandó testületi ülésén aktualizáljuk a harmadik kongresszusunkon hozott határozatokat és azt követően a társadalomhoz fordulunk, hogy elég volt az üres elméletgyártásból, elég volt abból a gondolkodásmódból, ami inkább a problémák elhessegetését jelent, mintsem, hogy a problémák konkrét megoldására vállalkozzon. De nem csak gazdaságpolitikai természetű kérdéseket kívánok felvetni.

Az MSZOSZ tevékenységi körét, a magunk teendőit vizsgálva úgy látom, hogy például a megyei munkaerőpiaci tanácsokban és általában a foglalkoztatási érdekegyeztető fórumokon meg kell kísérelnünk a saját tisztségviselőink körében is olyan közszellemet kialakítani, amely nemcsak másoktól vár el lépéseket, intézkedéseket, hanem bennünket is kezdeményező lépésekre ösztönöz. Mindenek előtt két dologra gondolok. Ma a munkanélkülivé válás egyik legjellemzőbb oka lehet, ha valaki alulképzett és az alulképzettségéből fakadóan veszélyeztetett. Egyáltalán nem mindegy, hogy egy szakszervezeti konföderáció képes-e olyan közszellemet kialakítani saját soraiban is, amely preferálja a többlettudást. Preferálja azt, hogy valaki képzettségre tesz szert, és a nagyobb képzettséggel, több tudással, nagyobb teljesítménnyel rendelkező társadalmi csoportok mellé áll. Ezzel csökkentheti azt a veszélyeztetettség-érzetet is, ami nagyon sok esetben a magyar munkavállalók között is fellelhető. Azt gondolom, hogy amikor az ember oly sok ötletemléseget lát az egész munkanélküliségi probléma kezelésében, akkor üde színfoltnak lehet tekinteni, hogy az ET Munkaerőpiaci Bizottságában sorozatosan szakszervezeti javaslatok látnak napvilágot az aktív eszközök alkalmazására, és a szak-

szervezeti tisztségviselők az egész eszközrendszer működésére vonatkozóan új és új elgondolásokkal állnak elő. Ahogy én ismerem a megyei munkaerőpiaci tanácsokban folyó munkát, azt gondolom, joggal állíthatjuk azt is, hogy azokban a testületekben is katalizátor-szerepet töltenek be az általunk delegált emberek. Tehát egyrészt — a rajtuk kívül álló ügyekben — az érdekegyeztetés lehetőségét hangsúlyozom. Ott pedig, ahol delegálási jogunkból adódóan beleszólási esélyünk van, nem mondhatunk le arról, hogy mi is kezdeményező módon lépünk fel.

A szakszervezetek és a munkanélküliség viszonyát tovább vizsgálva megállapíthatjuk, hogy elég hullámzó volt a gondolkodás a szakszervezetek körében arról, vajon tényleg csak az aktív dolgozók érdekvédelmére rendezkedjünk be, vagy miközben a súlypontot az aktív, munkában levő emberek érdekvédelmére helyezzük, nem mondunk le arról sem, hogy a munkájukat elvesztett kollégákat megféséreljük a saját körünkben megtartani vagy visszahozni — akár szervezeti értelemben is. A probléma egy kicsit hasonló ahhoz, hogyan lehet egy szakszervezeti konföderáció kereit belül rétegérdekeket megjeleníteni, hogy az ifjúságnak, a nyugdíjasoknak, a nőknek van-e valóban olyan speciális érdekkifejezési lehetősége, amire az odatartozók jogot formálhatnak.

Ha tiszteességek vagyunk magunkkal szemben, azt kell mondanunk, hogy az elmúlt években ez a kérdés nem volt vitamentes. A munka hatékonysága pedig felemásan értékelhető. Ebben, az én megítélésem szerint, nagyon komoly szerepet játszott az, hogy volt az MSZOSZ történetének olyan időszak, amikor a munkanélkülivé vált kollégákkal való foglalkozás mélyponton volt. Ebben bizonyára szerepet játszott az is, hogy a munkanélküli érdekképviseletekkel egy kicsit fagyos légkör uralkodott. Bizonyos értelemben még azt is mondhatom, hogy a személyes nexusok inkább hátráltatták ezt az együttműködést, mintsem segítették volna. De nem hiszem, hogy egy ilyen természetű ügy, egy ilyen természetű együttműködés személyek vagy kicsocportok ügye kell hogy legyen. Ezért a magam részéről a legmesszebbmenőkig üdvözlöm az elmúlt hónapokban kibontakozó kezdeményezéseket, amelyek különböző ágazati szakszervezeteinknél jelentettek új színt.

Csak a példa kedvéért említsem és valószínűleg nem lesz teljes a felsorolás, hogy a Vasas Szakszervezeti Szövetségen belül elkezdődött a munkanélküliek tudatosabb integrálása a szervezeti életbe. Megemlíthetem azt a tevékenységet is, ami a kommunális dolgozók körében az önkormányzati működési terület gondjainak és a munkanélküliség problémáinak együttes kezelésére irányul, s ami együttműködési megállapodásban

is manifestálódott. Ugyanakkor több megyei területi képviselőnkön is keresik annak a lehetőségét, hogyan lehetne olyan gyűjtőszerveződések létrehozni akár a mi szervezeti szabályzatunk határain belül, vagy a szervezeti szabályaink bizonyos fokú módosításával, amelyekkel a munkanélküliekkel való foglalkozás szervezesebb módon lenne beépíthető az MSZOSZ szervezeti rendjébe.

Azt gondolom, mára nyilvánvalóvá vált, hogy Magyarországon a következő évtizedekben feltehetően olyan társadalmi formációban fogunk élni, ahol az ellenérdekeltségű felek pillanatnyi pozíciója alapján létrejövő kompromisszumok fogják eldönteni az ügyeket. Ebben a helyzetben egyáltalán nem közömbös, hogy szervezeti értelemben is képesek vagyunk-e magunkat megerősíteni vagy nem, és az adott probléma megoldása érdekében képesek vagyunk-e kihasználni azokat az együttműködési lehetőségeket, amelyeket az azonos érdekeket hordozók összehozása, szervezettebb erővé történő átalakítása jelenthet. Én határozottan amellett teszem le a voksomat, hogyha az érdekképviselői, érdekvédelmi munkában valóban prioritást élvez a foglalkoztatás, akkor a szervezeti élet valamennyi eseményénél, a szervezeti keretek meghatározásában és más szervezetekkel való együttműködésben is ennek az elvnek kell prioritást adni. Ha pedig ez így van, akkor azt gondolom, hogy változnia kell az eddigi, bizonyos mértékű szétforgácsoltágnak és a probléma eddigi, kicsit szárnyaszegett megjelenítésének. A jövőben sokkal szervezettebben kell e területen tevékenykednünk, amit csak a szóba jöheto erök jobb összefogásával lehetséges megvalósítani.

Ha az a kérdés, hogy ennek érdekében milyen konkrét cselekvési lehetőségeket látunk, akkor én öt dolgot ajánlok mindenkinek a figyelmébe. Szinte valamennyien részt veszünk valamilyen szinten foglalkoztatási érdekegyeztető fórumokon. Ki az ÉT plenáris ülésén, ki a munkabizottságokban, ki az ágazati fórumokon, ki a regionális fórumokon. Én azt gondolom, elsőrendű feladatunk azt elérni, hogy a gazdaság- és a szociálpolitika egyik kiemelt eleme legyen a foglalkoztatás. Ez mindannyiunktól azt követeli, hogy ki-ki éljen az adott lehetőségekkel és igyekezen valóban központi kérdéssé tenni valamennyi érdekegyeztető fórumon a foglalkoztatáspolitikai szempontokat. Úgy vélem, hogy előbb-utóbb — ha ez a szemlélet széleskörűvé és egyértelművé válik — van esély arra, hogy eredményképpen egy új minőség alakuljon ki.

A másik dolog, ami a szakszervezetek és a munkanélküliek érdekét védő érdekképviselői szervezetek között nagyon hiányzik, a rendszeres információcsere, az apró kérdésektől a legfontosabb kérdésekig bezáró-

lag. Azt gondolom, hogyha most elég erőteljes anyagi ráfordítással egységes szakszervezeti információs bázist hozunk létre és az MSZOSZ-en belül megteremtjük a koordináltabb információáramlás technikai és szemléleti feltételeit, akkor valószínűen belekerülhetnek oda a munkanélkülieket érintő és érdeklő tudnivalók is. Mégpedig oly módon, hogy az ismeretek eljussanak azokra a pontokra, ahol ebből használható megoldások, kezdeményezések szülehetnek.

A harmadik teendő, amit nagyon fontosnak tartok — bár ebben nem túlságosan gazdagok a lehetőségeink —, hogy a képzés valamennyi formájával kapcsolatban kezdeményezően lépjenek fel a szakszervezetek, mert ez ma az egyik kulcskérdés: A munkanélküliség nagyon erőteljesen újratermelődhet az alulképzettség okán. Kellő odafigyeléssel és munkával bizonyos pontokon kitörhetünk ebből az ördögi körből.

A negyedik dolog, amelyet — fontosságát illetően — talán előbbre is vehettem volna, hogy a munkanélküli szervezetekkel együttműködve meg kell teremteni a munkavállalók általános jogi képviseletét és védelmét, kiváltépp a munkaviszonyt közvetlenül érintő ügyekben. Emlékeztetni szeretnék arra az ígéretre, amelyre az idén tavasszal maga a Miniszterelnök úr is tett ebben a teremben, az MSZOSZ Szövetségi Tanácsának ülésén. Eszerint, ha vannak jó szakszervezeti elgondolások a munka világát érintően, akkor meg kellene találni a lehetőséget, a forrást, az ilyen természetű ügyek rendezésére, akár pályázati rendszerben, akár projektképzéssel a Munkaerőpiaci Alapot is felhasználva. Az első és talán az egyik legfontosabb lehetőségnünk az előrelépésre is lehetne, ha legalább a megyeszékhelyeken kialakulna a jogi védelemnek az az intézményesült formája, amire volt már példa a magyar történelemben. Erre a közvetlen szolgáltatásra most nagyon nagy szükségük lenne a munkavállalóknak, a szakszervezeti tagoknak.

És van egy ötödik dolog, amiben a részlet-kezdeményezések nagyon dicséretesek. A foglalkoztatással, munkavállalással, munkanélküli léttel kapcsolatosan nagyon sok ágazati szakszervezetünk, több területi szerveződésünk is megkísérelt már konstrukciókat kialakítani, alapítványi formákban keresztül. Ezzel kapcsolatosan egyetlen hiányérzetünk van. Mégpedig az, hogy lényegében az egymástól majdnem izoláltan elszigetelt konstrukciók között szinte alig van kapcsolat, alig van tapasztalatcsere, és közös projektre, mint fehér hollóra se nagyon van példa. Azt gondolom, valamennyiünknek érdemes lenne nagyobb figyelmet fordítanunk az átjárási lehetőségekre, a lehetséges összehangolásra, mert úgy látjuk, hogy

ezeket a pontokon igenis közvetlenül és viszonylag gyorsan ható, s az érintetteket nagyon pozitívan érintő változásokat lehetne megteremteni.

Végezetül: a munkavállalói érdekképviselőben a munkanélküliségnek és az egész foglalkoztatáspolitikának egy új szellemű megvilágítása, mint a priori cél, azt követeli valamennyiunktól, hogy ne csak ennek a célnak a hangoztatásában, hanem a célhoz vezető konkrét teendők szervezett formáiban is vállaljunk szerepet. A szerepvállalás kényszerűen együtt fog járni az érdekvéonyesítéssel, hiszen a dolog megoldási módja csak ez lehet. Ezzel kapcsolatban pedig azt szeretném kezdeményezni, hogy az MSZOSZ — felhasználva ezt a konferenciát is — nyissa tágabbra az együttműködés lehetőségét, fogalmazza meg, hogy hajlandó és kész értelmes, rendszeres együttműködésre a munkanélkülieket tömörítő érdekképviselőkkel. Kész arra, hogy a saját lehetőségeit felajánlja az egész munkanélküliségi érdekképviselő javítása céljából, és tegye meg azt a bejelentést is, hogy a munkanélküli érdekképviselőkkel való együttműködésnek kész valamely szervezettebb formáját is a soros testületi üléseken úgy előterjeszteni, hogy ebben a felelős testületek döntéseket tudjanak hozni. Én mindenekelőtt abban látom most a változás lehetőségét, ha a probléma megközelítésének szellemiségén változtatunk. És azon keresztül, hogy mi magunk is változunk, igyekszünk a rendelkezésünkre álló összes lehetőséget felhasználni arra, hogy az ország is változzon ennek a problémának a megítélésében.

Befejezésül azt szeretném kérni a konferencia valamennyi résztvevőjétől, vendégétől, hiszen számosan itt ülnek a téma legszakavatottabb képviselői közül, hogy az általános összefüggések tisztázását követően, ha lehet, minél több konkrét, megfogható, ellenőrizhető és viszonylag rövid időn belül eredményre vezető megoldáson törjünk a fejünket.

**Dr. Pék Zsolt,
az MSZOSZ foglalkoztatási
és szakképzési ügyvivője**

Nagy örömmel látom ezt a sokaságot. Ebben az évben harmadik alkalommal találkozunk így, hogy a munkanélküliség valamilyen módon napirenden van, és mindig majdnem telt ház volt. Ez azt jelenti, nem igaz az, hogy a szakszervezeteket nem foglalkoztatja ez a kérdés. Ráadásul, ha még van egy olyan előremutató mondanivaló is, mint amit most a bevezető előadásban hallottunk, akkor azt hiszem, hogy e tekintetben a mai napon mi új időt kezdünk el írni.

A hazai munkanélküliség eddig eltelt éveit alatt összegyűltek a tapasztalatok. Eljutottunk oda, hogy úgy határoztunk, most húzzunk egy képzeletbeli vonalat és nézzük meg, hogy milyen eredmények vannak, mit tettünk, mit nem tettünk. Utána pedig próbáljuk azt megfogalmazni, hogy meddig menjünk el, és milyen új irányokat jelöljünk meg. Én arra szeretnék részletesebben kitérni, hogy tulajdonképpen miért kell a szakszervezeteknek a munkanélküliséggel, ezen belül a munkanélküliekkel foglalkozni.

Az a véleményem, hogy a szakszervezeteknek joguk és kötelességük is a munkanélküliekkel való foglalkozás.

Joguk azért, mert tulajdonképpen a szakszervezetek tagjaikon, mint munkavállalókon keresztül fizetik a szolidaritási hozzájárulást. Ha pedig ők fizetik ezt a hozzájárulást, akkor joguk van annak is utánanézni, hogy ezt hogyan használják fel országosan, milyen célra költik el, és természetesen ott akarnak lenni akkor is, amikor ezt az összeget felosztják. Joguk van azért is, mert a munkanélküliek döntő többsége valamikor munkavállaló volt, munkaviszonyban dolgozott. Természetes dolog az, hogy ilyen módon szakszervezeti tag is volt. A szakszervezetnek pedig nyomon kellene és kell is követnie azt, hogy mi történik a szaktársakkal azután, hogy elvesztették az állásukat, mint ahogy nyomon követik azt is, hogy

mi történik a nyugdíjas szaktársakkal. Szeretnék rögtön egy párhuzamot húzni. Van olyan munkanélküli, aki harminc évet dolgozott és nyugdíjas. Azt nagyon komolyan megfogalmazza a szakszervezetek, és én ezzel teljesen egyet is értek, hogy figyelemmel kell kísérni, hogyan alakulnak a nyugdíjasok életkörülményei. Állandóan összevetjük a nyugdíjak színvonalát az életszínvonal általános alakulásával. Alapvető társadalmi megelégedettségi tényezőként kezeljük e kérdést. Ugyanakkor azt hiszem, hogy talán egy kicsit elfeledkeztünk azokról, akik szintén több tíz évet dolgoztak, de a munkanélküliek vándorbotjára kerültek. Talán kevéssé vizsgáltuk, hogy ezekkel a szaktársakkal mi történt, hogyan emelkedik az ő ellátásuk és egyáltalán miből élnek meg. 1993 óta a munkanélküli ellátások mértéke nem került emlésre. Ugyanakkor azt hiszem, hogy ebben az országban tragédia lett volna jogosan, ha a nyugdíjakat három év óta nem emelték volna. Azért éleztem ki ezt a kérdést, hogy legyünk egy kicsit önmargolók. Ha előbbre akarunk lépni, amint azt Sándor László is mondta, akkor először magunkkal kell őszintén elszámolni.

Azt állítom továbbá, hogy a szakszervezeteknek nemcsak joguk, de kötelességük is a munkanélküliek helyzetébe beleszólni. Miért kötelességük? Már emfittetem, hogy a munkanélküliek többsége korábban szakszervezeti tag volt, és fizettek is éveken keresztül szakszervezeti tagdíjat ezek az emberek, nagyon komolyan. A szakszervezeti tagdíjat általában azért fizetik, mert feltételezik, hogy ennek a befizetésnek egy kicsit biztossági jellege is van. Fizetek, fizetek, de nem azért, hogy mindjárt visszakapjam, hanem szolidaritásból, azért, hogy abból érdekvédelmet lássanak el. Ha pedig esetleg én jutok bajba, akkor majd az én érdekvédelmemet is oldják meg. Kérem szépen, azért a tagdíjért, amit a jelenlegi munkanélküliek korábban befizettek, mi nem adtuk meg azt az érdekvédelmet, amit ők elvárhattak volna. Magukra hagytuk őket. Kötelességünk tehát ezen változtatni.

Amikor kialakult az országos érdekegyeztetés rendszere, mi, szakszervezetek voltunk azok, akik azt mondtuk, hogy csak a klasszikus munkaügyi kapcsolatok szereplői vegyenek részt az érdekegyeztetésben, hogy tripartit elven alapuljon ez az érdekegyeztetés. A tripartit elvbe kik férnek bele? Beleférnek a munkavállalók képviselői, a munkáltatók képviselői és belefér valamilyen módon vagy az állam, vagy a helyi állam, — az önkormányzat — attól függően, hogy országos vagy regionális ez az érdekegyeztetés. Ilyen szempontból hol vannak a munkanélküliek képviselői? Világos dolog, hogy mi ragaszkodunk a tripartit elvhez. Mi mondjuk, hogy a szakszervezetek üljének az első sorba. Csak az az igazság, hogy a

munkanélkülieknek időközben kialakultak a civil szerveződései. A munkanélküliek ezekbe a szerveződésekbe tömörültek és valahogy megorgoltak ránk. Azt mondták, hogyha már egyszer nem foglalkozunk velük, vagy nem tudtuk megvédeni a munkahelyüket, akkor kilépnek a szakszervezetből.

A munkanélküli szervezetek arra próbáltak törekedni, hogy a különböző érdekegyeztető fórumokon részt vehessenek és ők is az első sorba üljenek. Ezen törekvéseik során valahogy mindig pont mibőlünk ütköztek, akik ugye a tripartit elv következtetés érvényesítése mellett nem engedték őket oda, az első sorba. Ezek a szervezetek csak egy darabig jutottak el. A civil szerveződések tisztességes szándékaikat csak részben tudták érvényesíteni, hiszen ha valaki nem az „első sorból” képvisel érdeket, nem Munka Törvénykönyve vagy más, törvény adta jogosítványokkal képvisel érdekeket, akkor az kisebb hatékonysággal tud eredményt elérni. Nem is beszélve arról, hogy azért a szakszervezeti mozgalom társadalmi erejét nem lehet lebecsülni. Sajnos ezek a szervezetek jelenleg is a szakszervezeti mozgalom társadalmi erejét mellőzve végzik munkájukat.

Tehát ha mi azt mondjuk, hogy ragaszkodunk továbbra is a tripartit elvhez, — hiszen a munkaügyi kapcsolatoknak ez a klasszikus rendszere a világban mindenhol —, akkor kötelességünk a munkanélküli szaktársaink érdekvédelmét is ellátni. Szükséges megteremteni képviselőik szervezeti feltételrendszerét. A szakszervezeteknek integrálniuk kell valamilyen módon ezeket a szervezeteket. Nem úgy, hogy ezek a munkanélküli képviselők feladják önállóságukat és beolvadnak a szakszervezetekbe, de meg kellene találni — amint azt Sándor László is mondta —, azokat a szervezeti csatlakozásokat, szabad vegyértékeket, amelyekkel ezeket a kérdéseket megoldhatnánk. Úgy gondolom, hogy ezt a nyitást akkor is meg kell tenni, hogyha az elmúlt öt-hat évben a mindennapi gyakorlatban, mind makro-, mind mező-, mind mikroszinten a szakszervezetek is sokat tettek a munkanélküliekért.

Az MSZOSZ elmúlt kongresszusán kimondtuk, hogy a szakszervezetek legnagyobb ellensége a munkanélküliség, és mindent el kell követni a munkahelyek védelméért. Tudom, hogy bizonyos értelemben ez egy eretnek gondolat volt. Felváltattuk azt is, hogy maradinak nevezzenek bennünket, hiszen, ha minden munkahelyet egyformán védünk, akkor hol van itt a fejlődés? Feltűnt tehát a munkanélküliségtől. Ugyanakkor emellett nem vagy csak keveset beszélünk a munkanélküliről. Azt mondtuk, hogy a munkanélküliség ellen harcolunk, de nem mondtuk, hogy a munkanélküliekért mit teszünk. Tulajdonképpen kiadtuk albrétlétbe ezt a feladatot.

Kiadtuk albérletbe az országos foglalkoztatáspolitikai érdekegyeztetésben, a szakképzési érdekegyeztetésben, a munkaügyi tanácsokban tevékenykedő kollégáinknak. Természetesen ők is a szakszervezetet képviselték, mert ők is mi vagyunk. Hiányzott azonban az a testületi felhatalmazás, amelyik egy közös koncepció alapján országosan, vagy akár regionálisan is képes lett volna a munkanélkülivel kapcsolatos kérdéseket szakszervezeti munkavállalói szemszögből megfogalmazni, hogy ezek a kollégák egy nyelven beszéltek volna. Nem akarok beleemenni gazdaságpolitikai, területpolitikai dolgokba, állításom alátámasztása céljából egyszerű példákat mondok. Voltak munkaügyi tanácsok, amelyek felismerték, hogy a munkanélküli, álláskereső civil szervezetek képviselőit célszerű meghívni a munkaügyi tanácsokba. Odaengedték őket ülni, mert nem volt olyan szigorú az előírás. Január elejétől már szigorúbb lesz a szereplés ott is, de mindenképpen konzultatív, szakértői, vagy tanácsadói szinten meghívták a munkanélküli képviselőit. Voltak olyan munkaügyi tanácsok is sajnos az országban ugyanakkor, ahonnan az elmúlt évek során kerültek ki a munkanélküli képviselői.

Folytatva a példálózást, nagyon nagy vita volt legutóbb is, amikor arról volt szó, hogy milyen módon nyúlunk 1997-ben, a foglalkoztatási törvény módosítása során, a munkanélküli ellátásának mértékéhez. A munkavállalóknak az volt az érdeke, hogy három év után tessék tisztességesen emelni mind a minimumot, mind pedig a maximumot. Kössék hozzá az ellátások szintjét valamilyen olyan mértékhez, ami állandó növekedést biztosít és nem pedig egy fixen megállapított tételt. Nagyon érdekes volt, amikor az ÉT-n belül a kormány – nagyon ügyesen – együtt tárgyalt több kérdést: az egészségügyi minimális befizetést, a munkanélküli ellátás növekedésének mértékét, illetve a szolidaritási járulék mértékét. Bizony, a munkáltatók nagyon következetesen azon voltak, hogy a szolidaritási járulék mértékét próbálják csökkenteni. Azonos volt a véleményük az egészségbiztosítási fix járadék összegével kapcsolatosan is. Amikor arról volt szó, hogy a munkanélküli ellátásokat emeljük meg egy kicsit tisztességesebb módon, mind a minimumot, mind a maximumot, megmondom őszintén, hogy a legkisebb ellenállást mi, szakszervezeti oldal tanúsítottunk a kormány ellentétes véleményével szemben. A laza munkáltatói képviselők sokkal erősebbek voltak, mint mi. Ennek következtében nem is tudtuk elérni azt, hogy amikor egységesen a kereset 65 százalékában állapították meg jövő évtől kezdve az egyéves munkanélküli ellátás mértékét, akkor a munkanélküli járadék maximuma 19.000 Ft körül, a minimuma pedig 9500 Ft körül legyen. Borzasztó alacsony ellátásszintekről van szó, ha figyelembe vesszük a jelenlegi életfeltételeket. Nem tudtuk elérni, hogy a jövő évben azok a szakértésaink, akik esetleg a munkanélküli sorsára juthatnak, legalább átmenetileg ne ke-

rüljenek lehetetlen élethelyzetbe. Ma Magyarországon ugyanis a 48.000 Ft-os átlagkeresetű ember, ha munkanélkülivé válik, már nem kaphatja meg a fizetése 65 százalékát munkanélküli segélyként. Ehelyett csak a fizetésének a negyven valamennyi százalékát kapja meg. Tulajdonképpen ez azt jelenti, hogy az a jogszabály, amely azt mondja, hogy Magyarországon 65 százalékos a munkanélküli ellátás mértéke egységesen egy évig, nem igaz.

Tudom, hogy egy korreferátumot nem szabad elnyújtani, ezért csak röviden szeretném érzékeltetni az elmúlt hat éves munkánk a fontosabb eredményeit, azt, hogy a szakszervezetek az általam felvetett kritika mellett a különböző szinteken milyen érdekvédelmi tevékenységet fejtettek ki a munkanélküliség kérdésében és a munkanélküli érdekében. Nagyon kevés szó esett még az MSZOSZ Szociális Tanácsának az ülésén is arról, hogy például a makro- és a területi szintű foglalkoztatáspolitikai érdekegyeztetések során milyen összeget sikerült a foglalkoztatás megőrzéséért az MSZOSZ ilyen testületekben működő képviselőinek kiharcolniuk és így hány ember munkáját sikerült megőrizni. 1992 óta milliárdos nagyságrendű összegek kerültek a Foglalkoztatási

Alapból az MSZOSZ élethelyzetbe tartozó vállalatok kezébe azért, hogy ezért a pénzért munkahelyeket őrizzünk meg, és az átmeneti gondokat át lehessen hidalni különböző aktív foglalkoztatási eszközökkel. Velehetjük sorra a különböző ágazatokat, például az ércbányászatot, a szénbányászatot, az észak-magyarországi vaskohászat foglalkoztatási gondjait, a feldolgozóipar, cipőipar, élelmiszeripar területét, a húsiipart, ahova több százmillió forint került azért, hogy lehetőség nyíljon munkahelyek megőrzésére. Észak-Magyarországon két foglalkoztatási társaságot sikerült működtetni több-kevesebb eredménnyel. Egy biztos, hogy nem volt alapvető feszültség. Borzasztó nehéz helyzet volt és van is Őzd, Diósgyőr térségében, de sikerült egy ekkora gócponton levezetni a feszültséget. Ez kétségtelenül szakszervezeti eredmény volt. A területen a szakmákban tevékenykedő ágazati szakszervezetek és a megfelelő érdekegyeztető testületekben tevékenykedő szakszervezeti szakértők munkájának volt ez az érdeme. Természetesen mindehhez hozzájárult a mikroszinten dolgozó szakszervezeti tagok határozottsága is, akik határozott intézkedéseket kértek és követeltek ezekben a kérdésekben részben a munkáltatójuktól, részben a privatizációs szervezetektől, részben pedig az országos érdekegyeztetéstől és a kormányzattól.

Megmondom őszintén, hogy a munkanélküliség kérdésében sokkal határozottabbak voltak talán a szakszervezetek akkor, amikor még a jobbol-

Szűcs Ferenc, az Építő- Fa- és Építőanyagipari Dolgozók Szakszervezeti Szövetségének szakértője

dali kormányzat volt hatalmon és sokkal határozottabb eredményeket tudtak akkor elérni. Most valahogy egy kicsit elbizonytalanodtunk, talán ahogyan Sándor László is mondta, egy kicsit elhallgattunk, nem beszélünk erről a problémáról. Ez talán azért is van, mert a jobboldali kormány idején úgy éreztük, hogyha mi nem forszírozunk, akkor senki nem fogja rajtunk kívül fölvetni ezeket a problémákat. 1994 után pedig azt gondoltuk, hogy nemcsak a mi ügyünk, hanem azoké is, akik annak idején a Parlament ellenzéki padjaiból olyan határozottan kiálltak a munkanélküliség ellen és a választáskor kormányzásra kerültek.

Ma már feltétlenül itt az ideje, hogy szóvá tegyük: miért késik a két évvel ezelőtt megígért foglalkoztatáspolitikai koncepció és az ágazati részkonceptciók? Kérjük számon azt is, hogy az összkormányzati foglalkoztatáspolitikából, amit mi is kértünk, csak az valósult meg, hogy a foglalkoztatáspolitikai az összkormányzati érdekeknek lett alárendelve, nem pedig az, hogy a gazdaságpolitika vegye figyelembe a foglalkoztatáspolitikát. Miről is van szó? Például a nyugdíjkorhatár felemelése. Emeljük fel nyugodtan a nyugdíjkorhatárt, majd foglalkoztatáspolitikai eszközökkel megpróbáljuk kiküszöbölni az esetleges gyöndokat. Vagy már említettem a fix egészségbiztosítási befizetés kérdését. Felvetettük, hogy egyes ágazatokat, a hátrányosabb, alacsonyabb átlagbéri célszervezeteket, egészségügyi foglalkoztatásokat, szociális foglalkoztatásokat stb. nagyon rosszul érinti ez a kérdés. Semmi gond, kaptuk a választ, majd foglalkoztatáspolitikai pénzeszközökkel megoldjuk a gondot. Az már senkit nem érdekelt, egyáltalán felmérték-e azt, hogy ennek az intézkedésnek mennyi a reális forint-kihatása, és milyen kedvezőtlen foglalkoztatáspolitikai folyamatokat vált ki.

Azt terveztem még, hogy röviden beszámolok arról, hogy a Kommunális Dolgozók Szakszervezete milyen módon kötött megállapodást egy munkanélkülieket képviselő civil szervezettel a közhasznú munkások érdekében. Gondolom, a részleteket elmondják a jelenlévő érintett civil szervezet képviselői. Ami viszont nagyon fontos az az, hogy ha egy civil szervezet egy szakszervezettel köt megfelelő megállapodást, szerződést, akkor a szakszervezet a jogaszaival, a mögötte lévő társadalmi erővel és ezenkívül pedig azokkal a jogosítványokkal, amelyeket a törvény a szakszervezeteknek biztosít, tud segíteni az érintett civil szervezet közös törekvéseiben.

Úgy gondolom, hogy nagy és tényleg minőségi változás előtt vagyunk ma. Az MSZOSZ-nek ezen a funkcionális tárgyalónapján tovább kell lépünk, új kérdéseket kell megfogalmaznunk, új irányba kell elmennünk és fel kell vállalnunk a munkavállalók védelme mellett a munkanélküliek védelmét is, együtt a civil szervezetekkel, a nagy eredményt elért szakszervezeti alapítványokkal, hiszen közös ügyünkrol van szó.

A meghívót kézhez véve fölillant bennem, hogy olyan konferencia várható, ahol azokat a tapasztalatokat, amiket a munkánk során, szakemberként gyűjtöttünk össze megoszthatjuk egymással annak reményében, hogy azokat mindenki hasznosítani tudja majd a saját területén. Én ezen gondolatok jegyében készültem a mai napra.

A foglalkoztatáspolitikai időszéri kérdései közül néhány, általunk fontosnak tartott dologra szeretném ráirányítani a figyelmet. Az egyik a jogharmonizáció szükségessége. Azt értem ezalatt, hogy a ma hatályos jogszabályok, amelyek valamilyen módon a munka világával vannak kapcsolatban, különböző módon szabályoznak. Különböző többek között a munkaviszony megszűntetéséhez stb. Például előfordulhat, hogy egy közalkalmazotti jogviszonyt át kell minősíteni munkaviszonnyá, mert megváltozott a korábbi helyzet. Ahogyan konkrétan a közúti igazgatóságok is átalakultak most. Az ott dolgozók most már nem közalkalmazottak, hanem munkavállalók, munkaviszonnyal, és nem közalkalmazotti jogviszonnyal. Ez esetben tisztázandó egy sor kérdés. Az előző időt hogyan ismerik el? Mik a teendők egyáltalán ezekben az esetekben? Hogy még érdekesebb legyen a dolog, hadd idézzem a foglalkoztatási törvénynek azt a passzusát, amelyik a munkaviszonnyról szól. Munkaviszonyon a magyar jog hatálya alá tartozó munkaviszonyt, a biztosított bedolgozási és az ezzel egy tekintet alá eső bedolgozói jogviszonyát, a szövetkezeti tag munkaviszony-jellegű, munkavégzésre irányuló jogviszonyát, a köztisztviselői jogviszonyt, a fegyveres erőknél és a fegyveres testületeknél teljesített hivatásos és továbbbrazgáló viszonyt kell érteni. Kimaradt a

közalkalmazotti jogviszony. Amikor ezt szóvá tettük a jogszabály-előke-szítőknél, akkor azt mondták, hogy benne van a tervezetben. A közlőny-ben megjelent változatban viszont már nem szerepel. Sorolhatnám a pél-dákat tovább, a lényeg azonban az, hogy a jogharmonizációra igenis szük-ség van.

Amikor szólunk a jogharmonizációról, feltétlenül figyelembe kell ven-ni a nemzetközi szervezeti tagságából fakadó kötelezettségeinket is. Fő-leg azokat az ajánlásokat, egyezményeket, amelyeket ratifikáltak is a ma-gyar kormányok.

A másik téma, amiről a munkanélküliséggel kapcsolatban szólni kí-vánok, hogy tisztázni kell összességében: a munkanélküliség nem spontán jelenség. Az az alkalmazott gazdaságpolitika velejárója — ideértve a pri-vatizációt is. Kiket fenyeget a munkanélkülivé válás veszélye? A veszte-séges gazdálkodó, vagy felszámolás alatt álló gazdálkodó szervezetek, intézmények munkavállalóit; a privatizációban résztvevő vagy a már pri-vatizált gazdasági szervezeteknél foglalkoztatott munkavállalókat; és az iskolából kikerült, elhelyezkedni nem tudó pályakezdeket. Az állami vál-lalatok eladásakor, a kezdeti időben, kikötöttek foglalkoztatási kötelezett-ségeket. Azonban az egyszerűsített privatizációban ezek már nem is sze-repeltek. A foglalkoztatási kötelezettség betartását nem ellenőrzik, nem ellenőrizték és nem is szankcionálják, ezért az új tulajdonos büntetlenül küldi el a munkavállalókat és a munkanélküliek terheit az államra, az adó-fizező állampolgárokat terheli.

Az építőipar, a mezőgazdaság és egyre inkább a szolgáltatás területén is a legtöbb munkáltató már úgy köt határozott idejű munkaszerződést, hogy az a 180 napos limitet nem éri el. Ezzel a munkavállaló úgy válik ismételt munkanélkülivé, hogy nem lesz jogosult járadékra. Volt egy javaslatunk erre, miszerint az ilyen járulékfizetési időket számítsák össze, és a járulékfizetési időt úgy vegyék figyelembe, hogy ha valaki például 300 nap járulékkal fizetett időt teljesített, akkor az alaptörvénynek megfe-lelően annak arányában járjon a munkanélküli ellátás is. Nem ez került a foglalkoztatási törvénybe. Tudjuk, hogy 180 naptól 359 napig csak a 45 napot adják.

Az építőiparban, a mezőgazdaságban kritikus kérdés, hogy a téli időjá-rás miatt kieső termelés-leállítás lehet-e a munkaviszony megszüntetésé-nek oka? A munkáltatók ugyanis emiatt kötik határozott időre a munka-szerződéseket. Az időjárás miatt kieső időre nem fizetnek munkabért, egy idő után pedig az előbb említett okok miatt, még munkanélküli járadékot sem kapnak ezek az emberek. Kimerítki a jogosultsági alapjukat. A fagy-

szüneti díj nem ismeretlen a szakemberek előtt. Ennek törvényessé tétele, ismételt bevezetése lehet, hogy megoldaná ezt a problémát. Erre van egy javaslat: az a munkáltató, aki a munkavállalót határozatlan idejű munka-viszonnyal foglalkoztatja, és az időjárás miatt fagyszüneti díjat fizet, mentesüljön a szolidaritási járulék fizetése alól, a munkavállaló pedig, mivel itt minimális jövedelemről van szó, — ha ezt jövedelemnek lehet nevezni —, a személyi jövedelemadó fizetése alól. Sándor László említet-te a vitaindítójában, hogy makrogazdasági szinten nem történtek meg a hason-költségszámítások. Ez azok közé a témák közé tartozik, ahol érde-mes lenne ezeket a számításokat elvégezni.

A harmadik kérdés a szakképzés fontossága. Több olyan fórumon vet-tem részt, mint a munkaügyi tanács tagja, ahol tapasztaltuk, hogy a mun-káltatók hogyan viszonyulnak a pályakezdekhöz, és összességében a munkanélküliekhez. Olyan kvalifikált munkaerőre van szükségük, mond-ják, akik mindent tudnak, mindent értenek. Közik, hogy nekik a pálya-kezdő nem kell, mert hiába lakatos a szakmája, nem tud hegeszteni ívvel sem, gázzal sem, nem érti ezt, nem tudja azt. Most törvény adó lehetősé-get arra, hogy még egy évig ilyen tapasztalatszerzés céljából foglalkoztat-va lehet a fiatal. De addig, amíg ezeket a fiatalokat nem olyan szakmák-ra tanítják meg a szakképzési időszak alatt, amelyek konvertálhatók, addig ez a probléma fent fog állni. Amikor azonban a műszerésznek minden szakmai alafogalmat és ismeret megtanítanak majd, akkor bármelyik területen el tud már helyezkedni. Felvetődik tehát a konvertálhatóság kér-dése. Igen ám, csak amikor a munkaügyi tanácsban a szakképzési alap pályázatok alapján történő felosztásán töprengünk, gyakran kiderül, hogy a szakmunkásképző intézetnek, szakközépiskolának a fölkelésültsége olyan, hogy ők kezdik el mondani, miszerint nekik van százhusz motor-szerelő gyerekek és nincs szükség csak tízre a térségben. Ekkor felmerül a kérdés, hogy vajon miért iskolázott be az az iskola három osztályt. Ez már nem a szakszervezetnek és nem a munkaügyi tanácsnak a feladata. A szakképzéssel tehát óriási gondok vannak.

Amikor a jogharmonizációról, meg a törvény-előkecszítő munkáról be-szélünk, akkor ismételt megemelem a hangomat, hogy mi itt vagyunk, minket csak meg kellene kérdezni, hátha van olyan a tarsolyunkban, ami-vel hasznossá tehetnénk magunkat. Tavaly ősszel ugyanebben a terebben hasonló módon elmondtam a véleményemet. Akkor Garzó Lilla itt ült a Munkaügyi Minisztérium részéről, csak éppen választ nem adott a felvet-t problémákra és kérdésekre. Ha most megint úgy lesz, hogy magunk között tanácskozunk és jól megbeszéljük a saját problémánkat, azzal nem oldottunk meg semmit. Nagyon szeretném, ha javaslataim, valamennyi-ünk javaslatai nemcsak meghallgatásra találnának, hanem uram bocsá' még le is ülnének velünk a hogyan továbbot megbeszélni.

Szöke Károly, a Vasas Szakszervezeti Szövetség alelnöke

Igyeeksem az eddig elhangzottakhoz képest más szempontból megközelíteni mai témánkat, ezt a nagyon fontos kérdést. Mi itt egy fogalomról beszélünk és talán nem mindig látjuk vagy nem akarjuk meglátni a fogalom mögött Kiss Pétert, Nagy Jánost, Szabó Jánost és esetleg Szabó Jánosnét, akik egyszerre veszítették el a munkahelyüket. Mi megpróbáltuk ezt a kérdést erről az oldalról megvizsgálni. Rádöbentünk arra, hogy a kisteljesítményűek, kis fizikai teljesítményűek és az alacsony képzettségű rendelkezők közül kerülnek ki a munkanélküliek igazán. Azt tapasztaltuk, hogy sorra zárták az üzemeket, ahol a betanított munka jellege dominált. Azt gondoltuk, hogy ezeket az embereket meg kellene tartani a szakszervezet számára.

Számukra hoztuk létre a területi munkanélküli alapszervezeteinket. Fő célunk az volt, hogy kiközvetítsük számukra a munkaerőpiaci szolgáltatásokat, megpróbáljuk visszavinni őket a munkaerőpiacra kapcsolatot teremtvé a megyei munkaügyi szervekkel, és nem utolsósorban segíteni is a legrászorultabbakat. Kezdetben, amikor ezt elkezdtük, a taglétszám elérte e körben a hétézret, ami végül is a társadalombiztosítási választásoknál nagyon sokat jelentett az MSZOSZ számára. Rajtuk keresztül is tudunk mozgósítani a tb-választásokhoz és véleményem szerint ezek a szervezetek baloldali erőként jelentek meg a politika porondján. Őszintén be kell vallani, hogy e körben igen gyakran nem a képzés, átképzés, nem a kiközvetítés kerül előtérbe, hanem az anyagi kérdések: segélyt tudtok-e adni, s ha igen, akkor milyen mértékűt? El kellett tehát gondolkodnunk, hogy hogyan tudunk eme igénynek is megfelelni, fenntartva az eredeti célt, hogy visszavigyük e kört a munkaerőpiacra.

Ekkor korábbi, mondhatjuk, hogy történelmi példák alapján nyomatunk szolidaritási bélyegeket tíz-húsz-ötven forintos tételekben, valamint megteremtettünk egy alapítványt a munkanélküliek számára. Alapítványi formában szeretnénk volna az átképzés, továbbképzés szervezését megfinanszírozni, vállalkozási lehetőségeket felkutatni a részükre, őket az azokba bevenni, esetleg a vállalkozásokhoz hitelt nyújtani. Célunk lett a munkahelykínálat számítógépre vitele, és az igényekkel való összehasonlítása,

valamint a kiközvetítés, és megjelent itt, az alapítványnál is a segélyek biztosítása, elsősorban hosszabb munkanélküliség esetén.

Mindennek az eredményei végül is abban jelentek meg egyrészt, hogy mintegy három millió forint értékben tudtunk bélyegeket eladni a szolidaritásra építve a tagság körében és a környezetünkben. Akik átnyújtották ezeket a segélyeket beiskolázás, illetve karácsony előtt, azok tudják megmondani, hogy milyen fással és milyen örömmel vették át az érintettek a négy-öt-hat vagy tízezer forintokat. Ezen túl az elbocsátott szakszervezeti tisztségviselők számára hoztunk létre egy alapot a befolyt pénzből, hogy őket az átmeneti munkanélküliség esetén valamiféle segéllyel, vagy az esetleges bírósági perek idejére valamiféle támogatással tudjuk segíteni. Végül valamennyi tag számára lehetővé tettünk egy csoportos, baleseti halálra, illetve baleseti rokkantságra szóló biztosítási formát, az ország teljes területére, a nap 24 órájára érvényesen. Az alapítvány tudott segíteni az ózdi munkások gyermekeinek nyári üdültetésében, a munkásvállalkozások meg támogatásában, de nem működött a képzés, továbbképzés területén. És nem működött a vállalkozást elősegítő célkitűzésünk sem, ebben nem tudtunk eredményt elérni.

Ezt követően felvettük a kapcsolatot a Munkanélküli Álláskeresők Egyesületének Országos Szövetségével az együttműködés reményében. Székházunkban infrastruktúrát biztosítottunk számukra, és megállapodtunk arról, hogy alsóbb szinteken kellene mielőbb megerősíteni ezt a kapcsolatot. Mindennek végül is a területi együttműködés keretében voltak eredményei. Abban, hogy Székesfehérváron a munkanélküliség a mi tagágunk körében olyan mértékben csökkenhetett nagy szerepe volt a területi szervezetünknek és a munkanélküli álláskeresők ottani egyesületnek. Hasonlót mondhatok el Zalaegerszegről is, ahol korábbi MOM-os dolgozók tudtak így visszavinni a termelésbe.

Tehát a területi szervezetek egy része az újraelhelyezkedés következtében, a célnak megfelelően, kiürül. Ugyanakkor őszintén be kell azt is vallanunk, hogy más okok miatt is kiürülnek. Főként azért, mivel nem tudjuk azt az anyagi támogatást adni, amire pedig rászorultak ezek az emberek.

A Vasas a tapasztalatok alapján azt a célt tűzte ki a maga számára, hogy előtérbe kell helyezni az aktív megoldásokat. Emellett kiadványt szerkesztettünk Praktikus tudnivalók címmel a munkanélküliek számára. Ebben vállaltunk a munkanélküliek előtt leggyakrabban felvetődő tizenöt kérdésre, mint például, hogyha elérte már a munkanélküliség az adott személyt, akkor milyen lehetőségek vannak számára ahhoz, hogy ismét munkahelyet találjon, megfelelő információkat adtunk közre a me-

gyei munkaügyi központokról, területi ügyvivőinkről, alapszervezeteinkről.

Ugyanakkor azt mondtuk, hogy a Vasas Szakszervezetnek lobbyznia kell a decentralizált foglalkoztatási alapoknál is. Tekintélyünket latba vetve tudunk megszerezni bizonyos összegeket munkahelyteremtés céljából Kisbérre, Borsodnádásra stb. De mondhatnám a borsodi reorganizációs programba bekapcsolódott Országos Foglalkoztatási Alapítványt és a Diósgyőri Foglalkoztatási Társaságot is, amelyek sokat jelentettek a gondok mérséklésében, az elhelyezkedési lehetőségek megteremtésében. Azonban az igazi érdekképviselőt mi nem ebben látjuk. Az igazi érdekképviselő forrása és színtere az aktívak körében erősödő szervezettség.

Fenntartva mindenféle, munkanélkülikle kapcsolatos tevékenységünket, úgy látjuk hogy a stagflációban, amikor stagnál a gazdaság, magas, és tartós az infláció, amikor magas a munkanélküliség, ha nem tudjuk feloldani az aktívak fenyegetettségét belül, erős szakszervezetekkel, erős kiállással, akkor nem tudjuk elérni azt a célt sem, amit a munkanélküliek tekintetében tűztünk ki. Miért? Azért, mert ha erős a szakszervezet, nőnek az elkölthető jüvedelmek, nő a kereslet, nő a gazdaság, ezzel csökken a munkanélküliség. Itt azonban egy hatalmas veszély van. Beszéltek már erről a korábbi előadók is. Arra a veszélyre hívom fel a figyelmet, hogy a kereskedelmet elfoglalták a multinacionális cégek, s az áruházak tele vannak külföldi termékekkel. Itt jönne jól az a mozgalom, hogy vásárolj hazai terméket, vásárolj hazai árut, mert ellenkező esetben az az elméleti közgazdasági összefüggés, miszerint nő a kereslet, nő a gazdaság, nő a foglalkoztatottság, csökken a munkanélküliség nem hiszem, hogy meg fog valósulni.

Lada László, az Országos Közoktatási Intézet munkatársa

Én egyetlen aspektussal szeretnék foglalkozni és ezzel hozzájárulni a konferencia munkájához. A Közoktatási Intézet Felnőttoktatási Csoportjában dolgozva elsődleges feladatunk az, hogy igyekezzünk olyan programokat kialakítani, amellyel megpróbáljuk megmenteni az iskolarendszerű felnőttoktatási intézményrendszerét, jó néhány feladat elvégzése számára.

Ez év nyarán néhány, felnőttoktatásban jártas kollégámmal áttekintettük Magyarországon oktatás ügyben 1985 és 1995 között történeteket. Az volt elsősorban a feladatunk, hogy a jövő évben sorra kerülő ötödik felnőttoktatási világkonferencia számára elkészítsük a magyar nemzeti jelentést. Ekkor az derült ki számunkra, hogy az elmúlt tíz évben nagyon sok minden történt a felnőttek oktatása ügyében, ami azonban nem minden esetben járt kifejezetten pozitív eredménnyel. Hogy csak egy számot mondjak: ez alatt az elmúlt tíz év alatt mintegy felére csökkent az iskolarendszerű felnőttoktatás intézményeinek a száma, mintegy háromszáz olyan iskola szűnt meg, amely ezzel a tevékenységgel foglalkozott.

Egyet kell értenem Sándor Lászlónak azzal a kijelentésével, hogy természetesen érte a változás a magyar társadalmat az oktatás, az iskolázottság szempontjából is. Már 1986-ban kiderült egy vizsgálat során, hogy Magyarországon vannak olyan térségek, ahol rendkívül alacsony az iskolázottsági szint. Abban az évben találtunk olyan magyar települést, ahol a néhány száz fős lakosság nyolcvanöt százaléka nem végezte el a nyolc általánost. Ez az arány valamelyest változott 1990-re, de 1990-ben még mindig csak azt mondhattuk el, hogy a tizenöt évesnél idősebb népesség 20,7 százaléka nem rendelkezett nyolc általános iskolai végzettséggel, s ezek közülük 1,2 százaléka egyáltalán nem járt iskolába. Ugyancsak a tizenöt évesnél idősebb népességnek a 35,6 százaléka viszont csak nyolc általános iskolai végzettséggel rendelkezett. Ez azt jelenti összességében, hogy a magyar társadalom tizenöt évesnél idősebb aktív népességének mintegy 57 százaléka nem rendelkezett olyan iskolai végzettséggel, amellyel reális eséllyel versenyezhetett volna a kialakuló piaci viszonyok között. Ez az 57 százaléknyi népesség volt az, amely legelsőként munkanélkülivé vált, és a 1986 óta kialakuló munkaerőpiaci átképző rendszer, a

munkaügyi központok rendszere szinte semmit sem tudott kezdeni vele. A kialakuló átképzőrendszer ugyanis, elsősorban a piaci formákat preferálva, olyan kezdeményezéseket támogatott, amelyek a magánvállalkozások gyors létrejöttét eredményezték. Mintegy háromezer olyan intézmény, magánvállalkozás van ma Magyarországon, amely munkanélküliek átképzésével foglalkozik. Ez a háromezer magánvállalkozás azonban természetesen piaci körülmények között szervezi ezt az oktatást és elsősorban a fizetőképes kereslet irányába mozog. Ezért aztán rengeteg szakmátógépes tanfolyam, nyelvtanfolyam indult, és egyre kevesebb az olyan szakmai átképző program, amely lehetővé tette volna esetleg a szakmai ismeretekkel rendelkezők más területen való elhelyezkedését.

A Munkaügyi Minisztérium által 1993-ban kiadott jelentés szerint gyakorlatilag az történt, hogy a munkanélkülieknek mintegy 40 százalékát érte el a munkaerőpiaci átképzés, és ennek a 40 százaléknak még tizedét sem érte el a nyolc általánossal rendelkezőknek a száma. Gyakorlatilag tehát aki csak nyolc általános iskolai végzettséggel rendelkezik, vagy még annnyal sem, tökéletesen esélytelenné válik a munkaerőpiacon. Ez az 1993-as adat némileg régeinek tűnhet, azonban azóta, ahogyan folyamatosan nyomon követjük az adatokat, úgy tűnik, hogy ez a szám folyamatosan újratermelődik: az iskolából kikerülő népesség minden egyes korosztálya szinte majdnem pontosan 57 százaléknyi folyamatosan újratermeli ezt az arányt és ugyanúgy folyamatosan újratermelődik az a 43 százalék is, akik szakmai képzettséggel, illetve közép-felsőfokú végzettséggel rendelkeznek.

Tehát ez az esélytelenség nem számolható fel a jelenleg működő munkaerőpiaci rendszerrel. Ráadásul ezek az esélytelen emberek egyre inkább egy másik területre csoportosulnak, egyre inkább a helyi önkormányzatok körül jelennek meg. Mindinkább az a probléma alakul ki, hogy aki kiesett a munkaerőpiaci ellátásból, az egy darabig a helyi önkormányzattal kapja a jövedelempótló támogatást, majd ha még mindig nem sikerült elhelyezkednie, akkor a helyi önkormányzat szociálpolitikai elképzeléseinek lesz kiszolgáltatva, gyakorlatilag akár élete végéig is. Tehát mindenképpen valami olyan helyzetet kellene teremteni, hogy a helyi önkormányzatoknál gyűljenek fel azok a szakemberek, akik képesek lesznek hosszú távon — adott esetben a szociálpolitikai, foglalkoztatáspolitikai, illetve oktatáspolitikai elképzeléseket egységbe foglalva — ezeknek az embereknek valamilyen módon a segítségére lenni. A helyi önkormányzatok egyelőre nem nagyon foglalkoznak ezekkel a problémákkal. Ráadásul a közoktatási törvény is ellene hat ennek a folyamatnak, hiszen nem teszi kötelezővé pél-

dál a felnőttoktatás intézményrendszerének a fenntartását a helyi önkormányzatok számára, hanem visszautal az önkormányzati törvényre, amely ezt megyei szinten írja elő. A megyének viszont sem szakembere, sem vagyona, sem lehetősége nincs arra, hogy ezeket az iskolákat fenntartsa.

Számunkra is figyelmet érdemlő lehet, hogy a társadalmak működését Nyugat-Európában is egyre jobban zavarja az úgynevezett funkcionális analfabétizmus megjelenése. Ez a funkcionális analfabétizmus nagyon röviden összefoglalva annyit tesz, hogy valaki olyan helyzetbe kerül, hogy az írásbeliséget nem képes felhasználni a saját és a társadalmi csoportja helyzetének változtatása érdekében. Ha jobban meggondoljuk, nagyon sokan vannak abban a helyzetben és egyre többen lesznek, hogy egyszerűen nem is értik a körülöttük zajló folyamatokat. Amikor a szűk specializációra törekvő átképzési rendszer csak a gyorsan aprópénzre váltható ismereteket próbálja meg eljuttatni a szorult helyzetben lévő munkanélküliekhez, ez gyakorlatilag mintegy terjesztőjévé válik a funkcionális analfabétizmusnak. Tehát a magyar társadalom egyre nagyobb részénél tapasztalhatók olyan zavarok, amelyek képtelenné teszik őket arra, hogy önmaguk képesek legyenek a saját helyzetükön, saját munkanélküli vagy hátrányos helyzetükön változtatni. Nagyon remélem, hogy a mi munkacsoportunk talál kapcsolatot a szakszervezetek helyi képviselőivel, hogy ezeknek a problémáknak a megoldásában együtt tudjunk működni.

Dr. Szilágyi Klára, a Gödöllői Agrártudományi Egyetem tanszékvezetője

Engem őszintén szólva kicsit meglepett, hogy Önök 1996 őszén beszélnek először arról, hogy a munkanélküliség gondja a munkában levőknek is, és a szakszervezetnek közös felelőssége van minden munkavállalóval szemben, függetlenül attól, hogy aktuálisan hol van a munkaerőpiacon. Az én gondolkodásmódomban 1990 azt jelentette, hogy bárki bármikor a munkaerőpiac belső, illetve külső körén találhatja magát. Azt jelentette, hogy a biztonságot mindannyian elvesztettük. Ezen persze bizonyos mértékig segít a képzés, de éppen ezekben a hetekben, hónapokban élik meg azok, akik magasan képzettek, hogy ugyanolyan helyzetbe kerülhetnek, mint az alacsonyabb kvalifikáltak. Azt hiszem, ettől a pillanattól kezdve közös nevezőn vagyunk és közös nevezőnek, a mai délelőtti hallgatva, találtam egy fogalmat, aminek mentén szeretnék elindulni. Ez a fogalom a szakértelem.

Mindenki, aki ma beszélt, valamilyen módon a képzés, a képzettség, az iskolázottság, a többszörös tudók mellé való kiállás gondolatát fogalmazta meg. A munkanélküliséghez kapcsolódóan kitörési pontot érzünk abban, hogy képezni, képződni, szakértelmet szerezni lehet. Emellett úgy gondolom, azt is fel kell vetnünk, hogy van-e megfelelő szakértelem a magyar társadalomban a munkanélküliség kezeléséhez.

Itt elég sok szó esett már a szemléleti gondokról, a sokról, kevés szó esett azonban a napi előlételekről. Kevés szó esett arról, hogy a magyar értelmiség például hogyan viszonyult a munkanélküliséghez, hogy a munkában maradók hogyan viszonyultak a munkanélküliekhez. Nagyon kemény előlételekkel kellett azoknak megküzdeniük, akik 1990 és 1996 között a perifériára kerültek, és azok tudják igazán, akik visszakérültek, hogy ehhez mennyi emberi energia és mennyi tartás kellett. Ez a két kiragadott momentum is arra figyelmeztet minket, hogyha megjelenik egy jelenség a magyar társadalomban, annak nyilvánvalóan van politikai, gazdasági környezete, s azt lehet elemezni. De ha hozzá akarunk nyúlni egy társadalmi folyamathoz, amely egyes embereket érint, akkor ehhez ugyanolyan szakértelem kell, mint ahhoz, hogy egy műszerészről repülőgép-műszerész vagy hajógépész legyen. Az a kérdés, hogy akik hozzá

akarunk nyúlni a munkanélküliség kezeléséhez, rendelkezünk-e ezzel a szakértelemmel, és ha rendelkezünk ezzel a szakértelemmel, akkor eljut-e ez a szakértelem útján kialakított megoldássorozat azokhoz, akiknek szól.

Én személy szerint azt gondolom, hogy a magyar társadalom nem szemléletében, hanem tudásában nem felkészült a munkanélküliség kezelésére. Nagyon jelentős dolog, hogy a kormányzati szervek létrehozták a munkaügyi szervezetet 4200 alkalmazottal, munkatárssal. Azok, akiknek járadék jár, azok azt megkapják, így ezt a kötelességet teljesíti a szervezet. Nagyon nehéz körülmények között dolgoznak, sok átszervezéssel, kitéve a foglalkoztatáspolitikát, illetve a nagypolitika bizonytalanságainak. Természetesen igyekeznek egyfajta szakértelmet felhalmozni. Nem vagyok azonban arról meggyőződve, hogy ez a szakértelem elégséges ahhoz a hatalmas volumenű feladathoz, ami körülbelül félmillió munkanélküli állandó karbantartását igényelné.

A magyar társadalom egyéb szegmentumai is igen bizonytalanul viszonyulnak a munkanélküliség kérdéséhez, hiszen szociális kérdéssé is próbálják nemesíteni — vagy degradálni. Nagyon bizonytalanul bánnak a munkanélküliség kérdésével az oktatásügy is, amely természetesen terheiben vég nélküli. A NAT-ban pályaaorientáció van, de hát ugye három osztályt elindítanak szívbján nélkül olyan szakmából, amiből abszolút nincs kereslet. Elegendő bizonytalan tehát az a szakértelem, amely a munkanélküliség megelőzéséhez vagy a munkanélküliség kezeléséhez kellene.

Igen bizonytalan továbbá az az ismeret is, amely a magyar társadalom átlagpolgárát, például a szülőket jellemzi. Kutatások bizonyítják, hogy a szülők ma, amikor a gyereküknél iskolát választanak, nem veszik figyelembe a munkanélküliség tényét. Nemcsak azért, mert kevés az információjuk, hanem azért is, mert van egy érzelmi elzárkózás, egy félelem, ami taszít. Lehet ezt fejét homokba dugó strucchoz is hasonlítani, de ahhoz is lehet, hogy esetleg nem szoktatjuk ezeket az embereket — akár saját magunkat sem — ahhoz, hogy szembenézzünk a tényekkel. A magyar társadalom egyébként sem kockázatvállaló a gyerekeit illetően. Tehát a legbiztosabb megoldásra törekszik. Ebben a helyzetben ez járhatatlan út. A munkanélküliség megelőzése kezelésének nincsenek kockázatmentes útjai, sem magyar családokban, sem európai családokban. Ahhoz azonban, hogy az ember kockázatot tudjon vállalni, ismernie kell a tényezőket. Akkor pedig természetesen fel kell vetni azt a kérdést, hogy hol lehetne ehhez a szakértelemhez a magyar társadalomnak hozzájutnia? Hol vannak azok a szakemberek, akik — bármely területen dolgoznak, például a szakszervezetekben — valóban képviselni tudnák azokat a segítő eszközöket,

amelyek révén a munkanélküliség nagy politikai összefüggésekben meghatározott kitérésai pontjain segíteni lehetne az embereknek?

Nekem ezzel a „segíteni” szóval is van egy kis gondom, de már nem vitatkozom. Hat évig vitatkoztam azon, hogy ezeken az embereken nem segítünk, hanem támogatjuk őket, hiszen magunkat is támogatjuk azzal, hogy nincsenek leszakadó rétegek, hogy nincsenek stabilan, öt éve munkanélküli életformát élő emberek, és nem engedi meg magának a magyar társadalom, hogy másodgenerációs munkanélküliek nőjenek fel a magyar családokban.

A következő kérdés, amellyel foglalkozni szeretnék, hogy a munkanélküli létnek nagyon barátságtalan a gazdasági környezete. Fontos tehát egy barátságos lépés, amelynek segítségével tényleg eljutunk ahhoz az emberhez, akiről szó van. Ez a megfelelő lépés az én olvasatomban azt jelentené, hogy minden olyan információt, amelyre egyénileg szükségük van, el kell juttatni azokhoz az emberekhez, akik belesodródtak, belekényszerültek, vagy belekényszerülhetnek a munkanélküli állapotba. Ezt a gyűjtőfogalmat, ami információáramoltatásnak hívható, általában humán szolgáltatás néven jegyzi a szakirodalom.

A humán szolgáltatás egy olyan szolgáltatási forma, amely személyközi kapcsolatban valósul meg, tehát ember-ember között, nem telefonon, nem tv-n keresztül. Azaz a te igényeidnek megfelelően alakul a humán szolgáltatás tartalma. Ha azért jössz be a humán szolgáltatásba, mert az a kérdésed, hogy mi a telefonszáma annak a cégnek, akit fel akarsz hívni, akkor az, és ha azért, hogy másfél órán keresztül tisztázzuk, hogy miért nem találsz munkát, vagy miért akard otthagyni az iskoládat, vagy miért nem akarsz a szakmádban elhelyezkedni, akkor az a humán szolgáltatás tartalma.

Ez nem empátián alapszik csupán, hanem szakértelmen. Túrelmes, okos, jól kérdezni és még jobban hallgatni tudó, nagyon sok ismerettel, méghozzá interdiszciplináris ismerettel felvértezett szakembereken múlik. Azt szoktam mondani, hogy közgazdász gondolkodású, pszichológus empátiával és a tanár túrelmével rendelkező csodára lenne szükség ehhez. Természetesen megpróbálunk ilyen szakembereket képezni. Van egy nagyon rossz elnevezésünk erre. Úgy hívjuk, hogy munkavállalási tanácsadó. A munkavállalás kifejezés nem olyan rossz, a tanácsadás azonban igen, mert Magyarországon a tanácsadás alatt ma általában azt értik, hogy „én megmondom neked”. Azt gondolom, hogy amit az előbb elmondtam, az nyilvánvaló ellentétje ennek, vagyis a humán szolgáltatásnak egy olyan filozófiát kell képviselnie, hogy én támogatlak téged abban, hogy

megtaláld az utadat, a te utadat. Szó sincs olyan tanácsadásról, ami azt mondja, hogy én tudom, hogy te ide iskolázódj be, én tudom, hogy te vedd át ezt a gyors munkaerőpiaci tréninget. Azt sem, hogy menjél gimnáziumba, mert négy év után majd jobb lesz a helyzeted, hiszen valakinek nagyon jó lehet az az út, másoknak viszont nem.

Itt tehát, a mi álláspontunk szerint, a rossz állapotú társadalmi folyamatokban meg lehet találni azt a barátságos pontot, amely nem mindenkinek segít mindent megoldani, de sokakat elindíthat egy úton az önerőt felhasználva, az éppen munkanélküli öneréjét felhasználva abban, hogy elkezdjen lépegetni. Ha egy társadalom nem lépteti ezeket az embereket, akkor a társadalom is lelassul. Nem rólok van tehát csak szó, rólunk is szó van. Azt gondoljuk, hogy persze, ezek a problémák így egy csoportban nagyon nehezen oldhatók meg. Én személy szerint európai tapasztalatokból is, meg egyéb felsőoktatási tapasztalataim szerint is azt gondolom, hogy egy úgynevezett projektrendszerű problémakezelés talán segíthet abban, hogy elkezdjünk lépegetni.

Egyetértek azzal, hogy az aluliskolázottaké egy speciális probléma. Egyetértek azzal is, hogy a tartósan munkanélküliek, a nők és a pályakezdők gondja is egy speciális rétegprobléma. Azt gondolom, hogy a pályakezdők rétegproblémájának megoldása azért lehetne sikeres, mert a magyar társadalom létrehozhatja egy konszenzust abban, hogy fontosak a gyerekek. És azért is gondolom, hogy a pályakezdők lényegesek, mert — két ellentétes pólusról megfogalmazva a kérdést — nagyon előremutató esélyt hordoznak.

Az egyik az, hogy a mostani pályakezdőknek nincs modelljük. A szülők és a magyar társadalom eddig felhalmozott tapasztalata nem ad egy 17—18 évesnek modellt arra, hogy mit kell csinálnia akkor, ha nem kap munkát, ha nem illeszkedhet be a társadalomba a családja által megszokott úton. Nincs modell, — azaz most zömmel csak negatív modellek vannak, s ez nem követhető, nem követendő. Hol van a pozitív modell? A pozitív modell érdemes lenne kialakítani és tanítani. Ennek nagyon nagy hatása lenne, hiszen a ma 12 évesek már ezt a ma 18—19 éveset látná hat év múlva felnőtt, működő, pozitív modellként.

A másik aspektusa a pályakezdő munkanélküliségnek, hogy az a fajta világban való eligazodni nem tudás, amit a munkanélküliség megjelenése, a gazdasági, politikai, jogi környezet és a kevéssé elfogadó emberi környezet jelent, a fiatalok számára nagyon ijesztő. Miután nincs tapasztalatuk másról, meg lehetne tanítani őket az egymásra figyelésre, és a humán szolgáltatások modellértéke is ezt hozná. Így talán olyan generációk ala-

kulnának ki, akik pozitív értelemben fognának össze. Ezért gondoltam úgy, hogy a pályakezdők projektprogramját érdemes lenne nagymértékben támogatni szakmailag és szellemileg is.

Természetesen szerencse is kell ahhoz, hogy valami megvalósuljon. Itt a szerencse abból áll, hogy az 1996. július 1-jén életbe lépett, pályakezdők elhelyezkedését segítő, új kormányrendelet egy elég nagy tévedéssel számolt le. Azt gondolom, hogy érettségi után bemenni egy hivatalba és munka nélkül felvenni minimális pénzt, az mindenre jó, csak arra nem, hogy egy társadalomba való értelmes belépést jelentsen. Az új rendelet ilyen értelemben egy pszichológiailag, emberileg és valószínűleg közgazdaságilag is félreérthető helyzetet próbált korrigálni. Ez a rendelet most egyszersre próbált több oldalról megtámogatni egy problémamegoldást.

Nekem a rendelet keretét jelent, tehát nem tudom megmondani, hogy minden egyes eleme helyén van-e. Az azonban kétségtelen, hogy figyelembe vette, a pályakezdőknek nincs tapasztalatuk. Ezért adott lehetőséget arra, hogy a munkaügyi szervezetek egy foglalkozássorozaton belül megbeszéljék a gyerekcsoportokkal, hogy mégis mit szeretnének. Erre szervezett háromnapos csoportfoglalkozásokat, amelyekben lehetett orientálódni, vagy lehetett korrekciót kapni, hiszen a mi gyerekeink nagy része tizennégy évesen iskolát és nem pályát választ. Ennek következtében reális, hogy a szakközépiskolából kijövőeknek több, mint a fele nem akar a szakmájában elhelyezkedni. Gyakran nem is tud, de nem is akar, és ez a kettő együtt már nullpontra viszi az energiát. Természetesen mindig van egy csoport, amely jól választott, amely a helyén van. És sajnos olyanok is vannak, akik csak szeretnének elhelyezkedni, viszont kockázatos kívánni. Nem tudják pontosan, hogy merre kellene specializálódni. Számukra születtek a pályavittet megerősítő foglalkozások. Azt gondolom, hogy ez tette, vagy teszi lehetővé, hogy bemutatkozzék a humán szolgáltatás. Természetesen nemcsak a munkaügyi szervezetnek a feladatköre lenne ez, hanem ennek a megfelelő pontjai az iskolában, a szakszervezeti munkában, a munkahelyeken is elképzelhetők lennének. Hogy még visszatérjünk a Pep-programra, a következőkre is fel szeretném hívni a figyelmet. Azok az intézkedések, amelyek lehetővé tették volna, hogy a munkáltatók négy órában alkalmazzanak pályakezdőket, nem vezettek sikerre. A szakmai tapasztalatszerzés szakmai képességek megszerzését tette volna lehetővé az adott iskolatípushoz, és a foglalkozást támogató juttatások, amelyek kifejezetten a pályakezdők foglalkoztatásának támogatását célozták, már legalább kétoldalú megtámogatását jelentik a problémának.

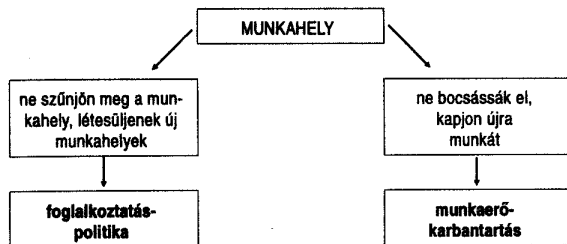
A fentieket azért szerettem volna elmondani, mert azt gondolom, hogy az Önök szakértelmére két ponton lenne szükség. Az egyik az, hogy valóban elgondolkozzanak azon, a szakszervezetek tudnak-e szerepet vállalni abban, hogy a képzésbe vagy a munkanélküliek munkaerőpiacra történő visszavezetésébe beépítik a humán szolgáltatás egyes elemeit. Újra és újra elhangzott itt az, hogy mennyi jogi védelemre lehet szükségük a munkanélkülieknek. Én azt gondolom, hogy ugyanilyen támogatásra lenne szükségük ahhoz is, hogy jó helyen és jó információt kapjanak. Korrekten, tisztességesen, és csak az ő igényeiknek megfelelő információt, hogy ne kelljen meghallgatniuk nekik háromnegyed órán keresztül, hogy hány tanfolyam van, hanem azon a kérdéskörön belül, ami konkrétan őket érdekli, kapjanak mély, tisztességes, a pályaismeretig, a műveltségig beható információkat. Ne adj' Isten ki is próbálhatná az egyes szakmák fogásait. Ott vannak azok a regionális átképző központok. Miért nem lehet egy napot arra fordítani, hogy aki bizonytalan abban, hogy a hegesztés kell-e neki, vagy üveget akar fűjni, az kipróbálhassa. Hiszen ott vannak a szakoktatók, akik — ha ránéznek valakire, ahogyan az megfog egy munkadarabot — máris tudják, hogy benne van-e a kezében a szakma elsajátításának a lehetősége, vagy nincs. Ez a szakértelem a lényege a tanácsadásnak, a kettőnk szakértelme. Az, aki a munkához ért és az, aki az emberhez ért, az dolgozzon együtt az emberrel.

Az Önök másik esélye abban volna, hogy mondjuk az ilyen lehetőségeket, mint amit ez a törvény például hozott, a munkáltatók felé sokkal erőteljesebben követtették. A tapasztalatunk az, hogy a négyórás foglalkoztatás a fiataloknál alig indult meg. Természetes okai vannak ennek, ezt Önök jobban tudják, de itt kifejezetten mód lett volna arra, hogy megmozgassuk valamilyen szempontból a munkáltatókat. És ugyanezt el tudom mondani a szakmai tapasztalatszerzéstől is. Úgy gondolom, hogy ha Önök komolyan gondolják azt, hogy kicsit másképp fogják a munkanélküliséget kezelni, hatalmas előnyük lesz. Ez az abban áll, hogyha felismerik azt, hogy ezt a témakört szakértelemmel kell kezelni, akkor mindazokat a munkáltatókat el lehet kerülni, amit 1990 és 1996 között sok szervezet, sok intézmény megélt.

Ott szeretném folytatni témánk kifejtését, ahol Szilágyi Klára az előbb abbahagyta. Azzal kezdem a mondanivalómat, hogy a délelőtti folyamán engem is többször ért meglepetés, amikor a munkavállalót és a munkanélkülit, mint fogalmat többen is szembeállították egymással. Én nem igazán tudok ezzel a szembeállítással mit kezdeni azért, mert a munkanélküliség a munkavállalónak egy bizonyos állapota, amely, ha szerencsésje van, akkor ideiglenes állapot. Ha közhelyeket akarnék mondani, akkor azt mondanám, amit számtalanszor elmondtak már, hogy háromfajta ember létezik: aki munkanélküli, aki volt és aki lesz. Ez remélhetőleg nem igaz, mint ahogyan a közhelyek általában nem igazak. Az azonban biztos, és ezt Szilágyi Klára is elmondta, hogy a munka világának sok olyan területén, ahol az emberek abszolút biztonságban érezték magukat hosszú éveken keresztül, még az elmúlt években is, amikor pedig a reálszférát keményen sújtotta a munkanélküliség (tehát például a közalkalmazotti szférában foglalkoztatottak, a pedagógusok, a felsőoktatási dolgozók és mások is úgy érezték, hogy őket ez a probléma soha nem fogja elérni,) ma már kénytelenek szembesülni vele. Saját munkahelyemen, egy pedagógusképző intézményben, ahányszor felerült, hogy váltani kellene, mert úgy néz ki, hogy a felsőoktatási intézményeket is hamarosan sújtani fogja a munkanélküliség, a gazdasági fejlődésnek vagy visszafejlődésnek a hatása, a kollégák nagy része mindig azzal érvelt, hogy gyerek mindig lesz, ha pedig gyerek mindig lesz, akkor pedagógus is mindig kell. Tehát nekünk túlságosan nem kell a dologgal foglalkozni, bennünket biztosan nem fog elérni. Hát az utóbbi időben egyre inkább érezzük, hogy ez sajnos nem így van.

Szeretnék nagyon rövid, és ha lehet, akkor minél szemléletesebb lenni, ezért elnézést, ha olyan dolgokat is fogok mondani, ami mindenki számára teljesen evidens. Ahhoz azonban, hogy tiszta kép alakuljon ki bennünk a problémáról, azt hiszem, nem árt, ha megpróbáljuk az elemeket tisztázni.

Mi a munkavállaló érdeke?

Mindenekelőtt fontos, hogy tisztán lássuk, mi a munkavállaló érdeke. A munkavállaló érdeke természetesen az, hogy legyen munkahelye. Egy pillanatra visszatérve az előbbi szembeállításához, a munkavállaló nevében benne van, hogy az a munkavállaló, aki munkát vállal, vagy aki szeretne munkát vállalni. Tehát nyilvánvaló, hogy ilyen értelemben a munkanélküli legalább olyan munkavállaló, mint az aktív dolgozó, akinek van munkahelye. Mindez kétféle síkon jelenik meg. Az egyik az, hogy ne szűnjön meg a munkahely, sőt létesüljenek új munkahelyek. Ez a foglalkoztatáspolitikai a munkavállalók egészét érinti természetesen. A dolog másik oldala viszont, hogy az egyes munkavállalónak, aki akár éppen most vállal munkát, akár szeretne munkát vállalni, a szempontja az, hogy lehetőleg őt ne bocsássák el, illetve ha elbocsátották, akkor találjon újra munkahelyet. Ez jórészt munkaerőkarbantartás kérdése. A két dolog — a foglalkoztatáspolitikai és a munkaerőkarbantartás — látszólag nem nagyon különbözik egymástól, viszont az egyéni munkavállaló szempontjából óriási különbség van közöttük. Mert az, hogy új munkahelyek létesülnek, vagy hogy egy vállalatnál nem szűntetnek meg munkahelyeket, nem jelenti azt, hogy bizonyos munkavállalók nem kerülnek ki az adott vállalatból. Ha pedig elbocsátottak valakit, akkor esetleg hiába létesülnek új munkahelyek, nem biztos, hogy ő lesz az, akit oda felveznek dolgozni.

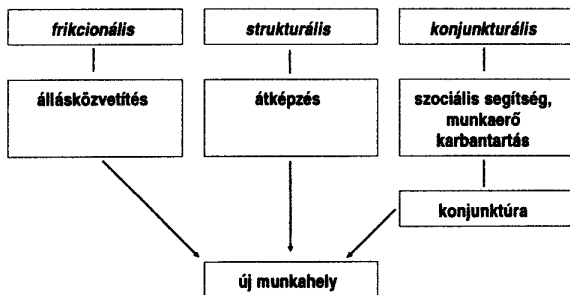
Az előbb nagyon örültem, hogy Szőke kolléga is említette az egyéni bánásmódot. Kiss Jánost, Kovács Józsefet vagy Kovács Józsefnét nem

igazán az érdeklő adott esetben, hogy hány munkahely létesül vagy marad meg, hanem az érdeklő, hogy az ő munkahelye megmarad-e vagy sem.

Tökéletesen egyetérték azzal, amit Sándor László mondott, hogy tudniillik a mechanikus átvétele bizonyos gyakorlati megoldásoknak nagyon sok szempontból nem lehet eredményes. De amikor egy adott gazdasági rendszert átvesszünk, akkor a komplex gondolkodásmód átvétele a gazdasági rendszerrel együtt feltétlenül szükséges. Ha ez nem történik meg, akkor olyan helyzet alakul ki, mint amilyen ki is alakult.

2. sz. ábra

Munkanélküliség

A kettes ábra néhány fogalma gondolom nem új, ugyanakkor általában el szoktunk róla feledkezni. Én nem nagyon hallottam még olyan hivatalos nyilatkozatot, ahol a munkanélküliség fajtáit megkülönböztették volna. Pedig mindenki számára nyilvánvaló, hogy egy náthát teljesen felesleges antibiotikummal kezelni, ugyanakkor egy tüdőgyulladásnál az aszpirin nem valószínű, hogy sokat fog segíteni. Itt arról van szó, hogy egy gazdasági rendszer betegségét kell valahogyan kezelni, és egyáltalán nem mindegy, hogy az adott helyzet milyen kezelést kíván. A szakirodalom meg szokta különböztetni a frikcionális munkanélküliséget és a strukturális munkanélküliséget.

A boldog békeidők munkanélkülisége, a frikcionális munkanélküliség azt jelenti, hogy egy adott településen valamilyen szakmára nincs szükség, de a szomszédos településen van, vagy tíz kilométerrel odébb. Tehát

ez azt jelenti, hogy közvetlen környezetében a munkavállalóra, az ő munkájára nincs szükség. Ezt állásközvetítéssel gyönyörűen meg lehet oldani, mert bemegy a munkanélküli vagy a munkáját elvesztett munkavállaló az állásközvetítő irodába, és ott megmondják neki, hogy itt ugyan nincs szabad munkahely, de a szakmája kell, szükség van rá, tíz kilométerrel odébb van egy vállalat, ahol megtalálja a munkahelyét. Ha akarja elvállalja, ha akarja nem. Lehet, hogy több ajánlatot is tesznek neki. Ez egy boldog állapot, amikor végül is egy rövid munkanélküliség után valaki megtalálja megint a helyét.

A strukturális munkanélküliség a technikai forradalom következménye, amikor bizonyos szakmák eltűnnek, bizonyos új szakmák keletkeznek. Ekkor megint egyszerű a dolog. Azt a munkavállalót, akinek a szakmájára már nincsen szükség, átképezzük egy olyan szakmára, amire szükség van.

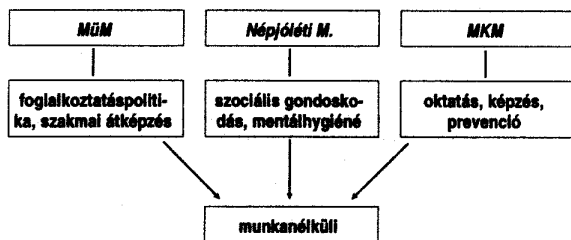
A harmadik helyzet sajnos már sokkal bonyolultabb, és pillanatnyilag inkább erről van szó majdnem mindenütt a világon. A közép-kelet-európai országokban egyértelműen ez jellemző a gazdaság összeomlása miatt; ez a gazdasági állapot, amikor visszaesik a termelés, recesszió van. Ilyenkor teljesen, vagy majdnem teljesen mindegy, hogy valakinek milyen szakmája van. Ha egyszer a munkahelyek leépülnek, kevesebb a foglalkoztatási lehetőség, akkor semmi mást nem lehet csinálni, mint karbantartani a munkaerőt egy olyan új szakaszra, amikor a gazdaság nekilendül. Ezzel a jelenséggel már időnként mi is találkozunk, különösen az ország keleti részében: hiába jönnek az új beruházások, hiába teremtik meg azokat a bizonyos új munkahelyeket, lassan-lassan nem találjuk meg azt a munkaerőt, amelyik megfelel azoknak a követelményeknek, amit az új beruházások, új munkahelyek megkívánnak. Tehát akkor, csak akkor tudunk megfelelni a munkavállaló érdekképviselőténak, ha nem a munkahelyet, hanem a munkavállalót próbáljuk megvédeni és képessé tenni arra, hogy a munkahely és a munkavállaló találkozhassanak és megfeleljenek egymásnak. Ez azt is jelenti, hogy ebben a recessziós időszakban, a gazdasági stagnálás időszakában szociális segítséget is kell adni. Erről nagyon sok szó esett és esik, és sajnos csak erről esik szó, pedig nem biztos, hogy ez a fontosabb feladat.

Meghatározó a munkaerő karbantartása is, ami azt jelenti, hogy cselekvőképesnek kell megtartani a munkavállalót. Karban kell tartani a munkerejét és a szaktudását, hogyha jön a nagy pillanat, és munkahelyek teremődnek, akkor megfeleljen. Erre csak egy példát ismertetek, Szolnok megyéből. Gondolom, hogy a valamikori Lehel Hűtőgépgyár mindenki számára fogalom. Egy nagy beruházás vége felé járnak most. A legutóbbi

esetben körülbelül 90—100 új munkahely keletkezett. Arra kérték a munkaügyi kirendeltséget, hogy toborozzanak munkásokat, munkavállalókat. Ekkor igen rossz tapasztalatokat szereztek. Több, mint 600 munkanélkülit kellett megszólítani, hogy 90—100 munkavállaló akadjon, aki hajlandó munkát vállalni és meg is felel azoknak a követelményeknek, amit a ma már Elektrolux-nak nevezett, nyugat-európai színvonalon és követelményekkel dolgozó vállalat megkíván. Az új beruháznál pedig már felmerült az az ötlet, hogy mivel a legtöbb esetben nem találtak megfelelő munkavállalókat, az új beruházás befejezésekor hozni fogják valahonnan a munkaerőt, mégpedig Magyarország másik területeiről természetesen. Ez azonban a helyi munkanélkülieknek nem megoldás. Mindez fontos ok annak a végiggondolására, hogy megmaradunk-e, hogy megmarad-e a szakszervezet annál az álláspontjánál, hogy csak és kizárólag a foglalkoztatáspolitikával foglalkozik, vagy végiggondolja a lehetőségeket, hogy a munkaerőkarbantartásba hogyan tud bekapcsolódni, hogyan tudja akár annak az egy munkavállalónak az érdekeit is konkrétan képviselni.

Többször hallottuk ma, hogy a kormány kiadta albrétbe a foglalkoztatáspolitikát a Munkaügyi Minisztériumnak, illetve a munkaügyi szervezetnek. Ez így is van, a Munkaügyi Minisztérium a foglalkoztatáspolitikát, a szakmai átképzés, és gyakorlatilag ő kezeli azt az alapot, amelyik a munkanélküliség mérséklésére szolgál. Hallottunk a mentálhigiénés problémákról, amelyekről részletesebben Sándor László beszélt. A munkanélküliségnek rendkívül súlyos következményei vannak az egészségügyben, ugyanakkor a tartós munkanélküliek körében is, és nem biztos, hogy a szakmai kopás az oka annak, hogy az illető munkanélküli nem tud, vagy nem akar, vagy mind a kettő miatt nem képes visszailleszkedni az aktív dolgozók világába. Az ezzel összefüggő programot természetesen a Népjóléti Minisztériumnak kell koordinálnia, mert ez a feladat az övé.

3. sz. ábra

A harmadik, amiről most elég bőven hallottunk a pályakezdő munkanélküliekkel kapcsolatosan, a munkanélküliség utánpótlása. Valahol el kellene vágni azt az áramlatot, amely újratermeli a pályakezdő munkanélkülit, aki minden egyes alkalommal, kikerülve a munkaerőpiacra, elcsodálkozik, ugyanúgy, ahogy hat-hét évvel ezelőtt elcsodálkoztak a szülei, hogy létezik munkanélküliség. Ha az iskola nem készíti fel a leendő munkavállalót arra, hogy mi vár rá a munkaerőpiacon, akkor minden egyes generációnál újra és újra lehet kezdeni a szélmalomharcot. Ezt tehát valahol el kellene vágni. Most ez a feladat a Művelődési és Köznevelési Minisztériumnak a fennhatósága alatt van. Ugyanakkor munkavállaló egy van, és azt az egy munkavállalót érinti mind a három probléma. Ezt a munkavállalót képviseli az érdekképviselő. Én azon egyáltalán nem csodálkozom, amit ma a vitaindítóban hallottunk, hogy érdekes módon a szakszervezeti oldal szokta a legtöbb ötletet, a legtöbb javaslatot hozni az Érdekegyeztető Tanácsban, a munkaügyi tanácsokban és egyéb helyeken. Hát ki hozza? Nyilván ez a természetes dolog, és azt kellene erősíteni, hogy a munkavállalók érdekeit képviselő szervezet legyen az, amelyik megpróbálja minden eszközzel ezeket az érdekeket képviselni, és érvényre juttatni.

Szeretnék néhány adat erejéig reflektálni arra, amit az Elnök úr elmondott, amikor azt állította, hogy Magyarország különleges helyzetben van a munkanélküliség szempontjából. Ez nyilván bizonyos szempontból, a halmozott jelentkező problémák miatt igaz. Szeretném azonban bemutatni Zürich város munkanélküliségi adatait, amelyekből az derül ki, hogy 1974-ig gyakorlatilag nem létezett munkanélküliség Svájcban. Azután különböző okokból kifolyólag, általában a gazdasági élet hullámmása nyomán, 1975-ben egy bizonyos, 1980—81-ben egy újabb kis emelkedés történt, és aztán 1990-ben egy óriási ugrás következett be: másfél-kettő százalékos munkanélküliség után egy tíz százalékot meghaladó munkanélküliség. Nehogy azt tessék hinni, hogy a svájciak kevésbé katasztrofálisan éltek meg ezt, mint a mi munkanélkülieink, függetlenül attól, hogy volt-e rendszerváltás, vagy nem. Nem politikai, nem gazdasági rendszerváltás során, de azért mégis megélték ők is egy ilyen hatalmas sokkot. Felvetődik, hátha vannak olyan eszközök, ötletek, koncepciók náluk, amelyeket érdemes lenne megnézni, hátha tudnánk tanulni vagy átvenni tőlük néhány ötletet.

Ismertetek még egy dán példát is. 1993 júniusában fogadta el a dán parlament azt az új munkaerőpiaci reformot, amelynek a lényegét úgy fogalmazták meg, hogy célja hozzájárulni egy jól működő munkapiaci biztosításhoz egy olyan aktív munkapiaci stratégia segítségével, amely érinti mind az alkalmazásban lévőket, mind a munkát, vagy képzést keresőket, mind a magán- és állami munkaadókat. Ez úgy értendő természetesen, hogy bevonja őket. Ennek az elemei olyan elemek, amelyeknek a nagy része Magyarországon is létezik, csak esetleg nem működik egységes struktúráként. Ez a fajta aktív munkaerőpiaci stratégia nemhogy visszafogja, hanem inkább elősegíti és inspirálja a munkahely-változtatást. Az egész koncepció pontosan arra épül, amit az előbb munkaerő-karbantartásnak neveztem. Arra tudniillik, hogy az egyén, az egyéni munkavállaló az, akit szem előtt kell tartani, és neki kell segítséget nyújtani abban, hogy minél jobban, minél könnyebben és eredményesebben tudjon magának helyet találni a munkapiacra. A tájékoztatás és a tanácsadás feladata egyértelmű. Az egyéni akcióterv készítése most megjelent a pályakezdő munkanélkülieknek a programjában. A szakmai gyakorlat, vagy a tapasztalatszerzés, a speciális és az egyéni szakmai gyakorlat szükségessége megint azt mutatja, hogy ha valakinek vagy valakiknek speciális problémái vannak, akkor speciális helyet kell keresni számukra. A képzés és a rotáció, ez a két nagy újítása a dán stratégiának, illetve programnak. Ott a munkavállaló, tehát az aktív munkavállaló lehetőséget kap arra, hogy különböző, egészen egy évet elérő tanulmányi szabadságra mehessen, továbbképezhesse magát, és addig, amíg ő távol van, munkanélkülit alkalmaznak a helyére. Ez nem kerül több pénzbe végeredményben, mert a munkanélküli úgyis kap juttatást, a munkavállaló pedig megkapja a maga alapfizetését. Tehát nem kerül több pénzbe, és mégis lehetőséget ad a foglalkoztatáspolitikai ki nem mondott, de végül is benne rejlő céljának, a teljes foglalkoztatottságnak a megközelítésére. Ezt nem mondjuk ki, mert tudjuk, hogy ezt nem lehet kimondani, de ugyanakkor azt sem vesszük figyelembe, hogy egy bizonyos munkanélküliséggel egyszerűen számolni kell, akár tetszik, akár nem. A katasztrófa ebben az lehet, ha az egyharmados inaktív népesség, amiről Nyugat-Európában beszélnek, mindig ugyanaz. Ezt próbálja a dán projekt megoldani és ez nem lehetetlen Magyarországon sem. Ne hagyjuk a tartós munkanélkülit teljesen elveszni, hanem adjunk lehetőséget időnként arra, hogy aktívvá válhasson, visszakapcsolódhasson a munka világába.

Végül, következtetésként, néhány dolgot mondanék. Azt hiszem, hogy a jelenlévők közül mindenki tudja azt, hogy csökken a taglétszám a szakszervezetekben. Azt gondolom, hogy ennek egy kicsit a foglalkoztatáspolitikával kapcsolatos célkitűzés is oka lehet, mert a ki nem mondott, de végül mégis teljes foglalkoztatásra törekvő szakszervezeti stratégia eleve kudarcra van ítélve. A munkavállalók pedig felteszik időnként a kérdést, hogy mit tesz a szakszervezet azért, hogy ne bocsássák el az embereket. Természetesen sok mindent, s mindezt meg kell tenni ezután is, de ha nem érzi az adott munkavállaló, az adott szakszervezeti tag, hogy a szakszervezet vele egyénileg is foglalkozik, mint ahogy erre remek példát láttunk a Vasas Szakszervezetnél, akkor erre nem tudunk teljes értékű választ adni. Én azt hiszem, érdemes átgondolni, hogy a munkahelyek megtartásának célja mellett nem lehetne-e egy olyan szerkezetet kidolgozni a szakszervezeti stratégiában, amely segítségével közelebb kerülhetünk az egyes munkavállalóhoz és szakszervezeti taghoz, és jobban éreztetjük vele azt, hogy a szakszervezet foglalkozik vele. Ez feltételezi egy olyan szakértői gárdának a kialakítását a szakszervezeteknél, amely közvetlenül foglalkozik a munkanélküliek helyzetével, ért hozzá, tudja mit kell a munkanélküliivel csinálni, hogyan kell hozzájuk közelíteni, és tud velük kapcsolatot tartani. Ehhez nem kell pénz. Mindig azt szokták mondani, hogy könnyű a dánoknak, mert nekik van pénzük. Nem pénz kell hozzá, hanem a meglévő pénzeket kell jobban és hatékonyan felhasználni.

Braun Zoltán, a Vasas Szakszervezeti Szövetség szakértője

Hozzászólásomban néhány fontosnak tartott alapelvet szeretnék először is leszögezni, amelyeket abból a tapasztalatból szűrtem le, amit közel hat év alatt, a szakképzési érdekegyeztetésen belül szereztem.

Az első ilyen alapelv, hogy a munkanélküliség kérdése, ezen belül a szakképzés problémáinak a megoldása állami feladat. Tehát a szakszervezeteknek lehet a megoldásának szerepük, lehetnek nagyon fontos kezdeményezések, ágazati, területi akciók stb., születhetnek alapítványok, amelyekkel segítjük a gondok enyhítését, de a megoldás alapvetően mindenképpen állami feladat. A szakszervezetnek pedig az a legfontosabb feladata, hogy az államból kikényszerítse azt, ami meggyőződése szerint a szükséges lépések halmaza, amit ebben az ügyben az államnak tennie kellene.

A másik nagyon fontos szemléleti kérdés, hogy az a munkanélküliség, ami nálunk van, nem strukturális, nem funkcionális, hanem egy globális munkanélküliség. Lehetnek átképzések, de nem azok fogják megoldani a munkanélküliség kérdését. Ha egyszer kevesebb a betöltetlen munkahelyek száma, mint a munkanélküliek, akkor nyilvánvalóan nem lehet ez a megoldás egyedüli eszköze. Különösen akkor nem, ha az arányok irratlanul eltérnek egymástól.

A harmadik, ami ma már szintén elhangzott, hogy mintha rossz irányú volna a képzés. Akkor mondhatnánk, hogy rossz irányú az iskolákban folyó első szakképzés, ha azoknak a gyerekeknek, akik a nyolcadik osztály vagy az érettségi után valamilyen szakképző intézménybe mennek, lehetne olyan szakképzést nyújtani, amellyel biztosan lehetne ígérni, hogy el is tudnak helyezkedni. Sajnos ez nem így van.

A negyedik nagyon fontos dolog — és itt szeretnék reagálni korábban elhangzott kijelentésekre, — hogy a pályakezdő foglalkoztatásának elősegítéséről szóló kormányrendelet és az annak kapcsán megszűnt pályakezdő munkanélküli segélye nem talált egyetértésre a szakszervezeteknek az ifjúsági réteget képviselő részénél. Tehát nem értettünk egyet azzal, hogy egyrészt megszüntessék a pályakezdő munkanélküli segélyét, másrészt nem értünk egyet azzal sem, hogy az aktív ellátási rendszert és a

munkanélküli segélyt ilyen módon szembeállítsák egymással. A pályakezdő munkanélküli segélyének ugyanakkora jelentősége, és elsősorban természetesen szociális jelentősége van, mint a munkanélküli járadéknak. A családok szempontjából fontos volt az az ellátás, amit a kormányrendelettel egyidejűleg a törvények egy korábbi jogszabály alapján megszüntettek.

A mai problémák egy részének megértéséhez szükséges néhány évre visszatekinteni. Így célszerű felidézni, hogy 1989-ben és 1990-ben, a gazdasági recesszióval egyidejűleg kezdtek megszűnni a tanműhelyek, és ezzel láthatóan bevonult az oktatási rendszerbe az a hanyatlás, amit a gazdaságban tapasztalhattunk. A tanműhelyek megszűnésével egyidejűleg megpróbált az oktatási rendszer valamit mást kitalálni. Egyrészt bevitte az iskolákba ezeket az oktatóhelyeket, így felduzzadt az iskolai oktatóhelyek száma, másrészt pedig — és ez kedvező jelenség volt —, megjelentek a piacon a kisvállalkozók, akik szívesen foglalkoztattak egy-két gyereket. Ez persze jelezte azt is, hogy megváltozott az a korábbi rendszer, amelynek alapján a beiskolázás úgy történt, hogy a szakképző iskolába jelentkezett a gyerek, és itt biztosították neki a tanműhelyt. Mégpedig vagy ott benn, az iskolában helyben, vagy az iskola kötött szerződést egy munkahellyel. A továbbiakban ez egyoldalúan nem volt fenntartható és be kellett vezetni egy piaci jellegű megoldást, mégpedig német minta alapján. Ezt dualis képzésnek nevezik és az 1993-as szakképzési törvényben fogalmazódott meg. Ekkor kettéválasztották azt a jogviszonyt, ami a korábbiakban egy volt, hiszen csak az iskolában jött létre a tanulói jogviszony. A tanulónak most már egyrészt tanulószereződést kell kötnie egy munkahellyel, ahol biztosítják számára a gyakorlati oktatást, és csak ezzel a szerződéssel a kezében mehet el egy iskolába, ahol bizonyos feltételek együttállása esetén fel kell őt venni.

Ez a piaci szakképzési rendszer az állam menekülése a felelősség elől. De bizonyították a szükségességét más országokban létrejött folyamatok is és ezek alapján próbálták mintákat keresni. A különböző szakképzési rendszerek között. Így találták meg ezt a mintát, ami nemcsak német minta természetesen, hanem a világban folyó szakképzési rendszerek egyik nagy csoportját alkotja. Ezzel párhuzamosan azonban természetesen fejleszteni kellett volna a szakképzés piaci szereplőinek a részvételét is ebben a rendszerben. Ez viszont már nem sikerült olyan jól, mint ahogyan a törvényben szabályozták.

Elmondok egy folyamatot. 1994-ben a foglalkoztatási törvény 10. §-át hatályon kívül helyezték. Ez tartalmazta a szakképzési érdekegyeztetés-

ben a munkaerőpiaci képzéssel kapcsolatos érdekegyeztetési feladatokat. Ezt egyértelműen hatályon kívül helyezték, mégpedig úgy, hogy nem adták át a Munkaerőpiaci Bizottságnak, nem került senki másnak a kezébe. A következő lépés 1995 januárjában indult, a kamarák megjelenésével. 1995 január 1-jén kellett a kamaráknak felállniuk. A kamarai törvény és a szakképzési törvény számukra igen fontos feladatokat ír elő. Ők megpróbálták a helyüket megtalálni a szakképzés érdekegyeztetésében, megadva ezzel az érdekegyeztetésnek talán a legkevésbé védett pontját, ahol a kamarák benyomulhatnak és bizonyos szerephez juthatnak. Ennek kapcsán az Országos Képzési Tanácsból, amely az ÉT egyik albizottsága, elvették az összes jogosítványát, amit a törvény biztosított számára. Létruhoztak egy tanácsadó testületet, az Országos Szakképzési Tanácsot és annak adták át a jogokat. Az Országos Szakképzési Tanács már ötvözlődik, a kamarákkal és az önkormányzatokkal bővül. A következő lépés az volt 1995 októberében, hogy a szakképzési törvény módosításában ettől az Országos Szakképzési Tanácsból, amely még fel sem állt, de a törvényben jogai voltak, elvették a legfontosabb jogot, a döntési jogot. Ezzel megszűnt a szakképzési alap, illetve a szakképzési hozzájárulás-konstrukcióba történő direkt beleszólásuk. Véleményezési, tanácsadói joguk megmaradt. Ugyanez történt a megyei munkaügyi tanácsokban is. Most folyik egy átalakulási folyamat, a foglalkoztatási és a szakképzési hozzájárulásról szóló törvényben a megyei munkaügyi tanácsok, tehát a szakképzési bizottságok viszonyának a rendezéséről.

Az oktatási rendszer azt a feladatot is kapta a munkanélküliség kezelésében, hogy próbálja kiterjeszteni az oktatás körét, próbálja elhúzni a tanulás éveit. Úgy hívjuk ezt, hogy az oktatás expanziója. Próbáljon olyan oktatási rendszert kitalálni, amelyben minél tovább maradhatnak benn a fiatalok. Igen veszélyes megoldás ez, mivel azzal, hogy a munkaerőpiacon nem jelennek meg egy adott időpontban, a családra és a fiatalokra további terhek esnek rá. Ha ugyanis nem keres a gyerek, és tovább marad az iskolában, a családnak őt ugyanúgy el kell látnia, sőt esetleg többre is kerül, mintha csak otthon élne. Ennek kapcsán elindult a szakképző iskolák, a szakmunkásképző iskolák leépülése. Elzoltott hat évvel 195 ezer gyerek járt a szakmunkásképző iskolákba. Mára ez a létszám 140 ezer főre apadt. A gyermekek egyébként nagyrészt szakközépiskolába mentek továbbtanulni. Tudjuk, hogy ez az oktatási forma milyen problémákkal küszködik, mennyire nem teljes értékű szakképzés és mennyire nem teljes értékű közismereti képzés az, amit a szakközépiskola nyújtani tud. Mindenesetre a lakosság presztízstudatát jól kihasználva ezek az is-

kolák megpróbálták váltani és minél több gyereket szakközépiskolába felvenni. Így persze devalválódik az a tudás, amit a gyerekek szakközépiskolában szereznek, hiszen kettes, hármas bizonyítvánnyal is be lehet kerülni ezekbe a rendszerekbe, és még gyengébb szakképesítéssel kerülnek ki, mint a szakmunkásképzőkből.

Még egy nagyon fontos jelenség indult be, s ez a munkaerőpiaci képzés konfliktusa az iskolai, az ifjúsági szakképzéssel. Azért nevezem konfliktusnak, mert sajnos bizonyos erők kezdik a képzés súlypontját a munkaerőpiac felé eltolni. Valaki említette már, hogy 3000 képző cég működik Magyarországon. A munkaerőpiaci szervezetnek számításaink szerint 2200-zal van közvetlen kapcsolata. Képzéjük el, hogyha ebbe a MŰM is beszáll az átképző központjai révén, micsoda hatalmas lobbierő az, amely a munkaerőpiaci képzés érdekeit védi, beviszi a különböző jogszabályokba, és megpróbálja az ifjúsági szakképzés, az iskolarendszerű szakképzés kárára a saját jogosultságát igazolni, és teret, valamint pénzt nyerni. Lásd most a szakképzési alapról és a szakképzési hozzájárulásról szóló törvény módosítását, ami egyébként januártól lép hatályba, és megnyitott egy igen jelentős forrást a munkavállalói képzés irányába. Ezentúl a hozzájárulási kötelezettségnek körülbelül 15%-át a munkavállalók képzésére lehet fordítani. Ezt azért fontos hangsúlyozni, mert nem találkozott a szakszervezetek egyetértésével, hisz itt kifejezetten pénzmosásról, a pénzek kimentéséről van szó. Vegyünk példának egy bankot, amelynek mondjuk 70 millió forint a hozzájárulási kötelezettsége. Ebből a 70 millióból mintegy 10 milliót a saját munkavállalóinak a képzésére fordíthat. Az ügynökképzést, ami képzési jegyzékben szereplő képzés, eddig a bank a saját hozzájárulási kötelezettségén túl kellett hogy vállalja. Ezt ezentúl a hozzájárulási kötelezettségéből letudhatja, ezzel effektíve csökkentve a befizetési kötelezettségét.

Kanyarodjunk vissza a pályakezdő munkanélküliek elhelyezkedésének elősegítéséről szóló kormányrendeletre. A rendeletről eszembe jutott egy négysoros vers:

„Egy zománclavórt sodort partra az áradat.
Bús románcot látott, ki másnap ráakadt.
Lágy domborulatán kamasznyi teknős ült,
És ragyogott szegény, azt hitte megnősült.”

Az említett rendelet nyilván nem az, ami az igazi megoldáshoz vezet, de mégis sikerült belecsempésznünk igen fontos dolgokat. Az első ilyen,

a pályakezdők fogalmának a meghatározása. Eszerint pályakezdőnek tekintik a rendelet — és most már a törvény is — azokat, akik még nem szereztek jogosultságot a járadékra. Ez azt jelenti, hogyha az érintett fiatalnak nincs egyéves munkaviszonya, akkor ebben az ellátási rendszerben van, ha pedig az megvan, akkor átkerül a másikba.

Ugyanígy fontos a gyakornoki támogatáshoz becsempészett egy év: egy évig kötelező a pályakezdőt gyakornokként foglalkoztatni, ha a munkáltató ebből a támogatásból kíván részesedni. A fiatalnak pedig azt jelenti ez az egy év, hogyha van egy év munkaviszonya, akkor már munkanélküli járadékra is jogosultságot szerez.

A harmadik nagyon fontos momentum, amely egyértelműen szakszervezeti kezdeményezés volt, a szakképzés utáni továbbfoglalkoztatás. Ha a tanuló a gyakorlati oktatóhelyen továbbfoglalkoztatják, akkor bizonyos bértámogatásban részesülhet a munkáltató, amelynek az időtartama szintén egy év. Nagyon fontos, hogy azt a 4 milliárd forintot, amely a munkanélküli segélyből felszabadul, erre a konstrukcióra lehessen fordítani.

Befejezésül szeretném elmondani, hogy az egy évvel ezelőtti szófiai nemzetközi konferencián miben összegezték azokat a legfontosabb lépéseket, amelyeket a pályakezdők, illetve az ifjúság munkanélküliségi rátájának csökkentése érdekében lépniük kell a szakszervezeteknek: fellépés a gazdasági fejlődésért, akciók a kirekesztés ellen, harc a teljes foglalkoztatásért, harc a csökkentett munkaidőért, harc a szakképzésért, fellépés a családellenes politika ellen, a szociális partneri kapcsolatok megkövetelése, európai szakszervezetek közötti tapasztalatcserék szervezése.

Bátka László, az MSZOSZ Heves Megyei Képviselőtárs társadalmi munkatársa

Amikor 1991-ben, az MSZOSZ kongresszusán jeleztem, hogy kb. 500 ezer munkanélküli lehet számítani, ez megdöbbentést váltott ki. Akkor még magam sem gondoltam, hogy én is közéjük fogok tartozni. A Mátravidéki Fémművekben dolgoztam Sirokban, függetlenített szakszervezeti titkárként. 1994-ben a munkanélküliek sorsa engem is utolért és most az azzal kapcsolatos tapasztalataimat szeretném Önöknek elmondani. Az egyik a munkaügyi hivatallal való kapcsolatommal függ össze, a másik pedig azzal, hogy hogyan is alakult a sorsom a továbbiakban a szakszervezettel.

A munkaügyi hivatallal kapcsolatban mindig arra készültem, amikor havonta rendszeresen jelentkeznem kellett ott, hogy na most leülnek és elbeszélgetnek velem. Elbeszélgetnek emberileg, hogy végső soron a padlón vagyok, vagy nem vagyok a padlón, szakmailag mi az elképzelésem stb. Azután, amikor hónapról hónapra ez az elbeszélgetés nem történt meg, abban bíztam, hogy biztosan összeszednek bennünket, 40—50 főt, és kollektívan beszélgetnek el velünk. Ez sem történt meg mind a mai napig. Elbeszélgetés csak akkor volt, amikor elfelejtettem bemenni 23-án, és akkor 24-én szóltak, hogy ha nem megyek azonnal, akkor megvonják a munkanélküli járadékomat.

Hasonló volt a tapasztalatom a megyei hivatallal kapcsolatban is. A két és fél év alatt, mint felsőfokú végzettségűt, egyetlen egyszer hívtak be, és felajánlották, hogy kemény forintért, amihez természetesen ők is hozzájárulnak, Budapestre járhatok, a Magyar Televízióhoz, stúdiómenedzser-képzésre. Hát ez sem az elképzeléseimmel, sem a lehetőségeimmel nem volt összhangban. Ezzel összefüggésben is szeretném érinteni a képzés, továbbképzés témakörét. Én Péterváráról, ahol lakom, fel tudtam volna ma magammal hozni ide harmincöt cipőfelsőrész-készítőt, akik mind elvégezték ezt a tanfolyamot. Mint önkormányzati tag tudom igazolni, mert segélyben is részesítettük őket, hogy a buszköltséget ki tudják fizetni. Biztosan nehéz és összetett kérdés a képzés, továbbképzés. Mire képezzük ki, hogy képezzük ki a munkanélkülit, hogyan húzzuk az időt...

Mint volt szakszervezeti tisztviselő és én ma úgy látom, hogy elsősorban az üzemben belüli szakszervezeti tisztviselőink képzését kellene erősíteni, hogy ők legyenek felkészültek, ők tudják a szakszervezeti tagokat a munkáltatóval szemben megfelelő szakmai színvonalon képviselni, esetleg az elbocsátásokkal szemben megfelelő érveket felhozni. Ha azt látom, hogy ezt csinálja a szakszervezet, akkor hiszek a szakszervezetben és akkor munkanélküliként szükségesnek tartom azt is, hogy kapcsolódjak egy-egy szakszervezethez.

A második generációs munkanélküliség témaköréhez kapcsolódva én úgy gondolom, hogy valahol ma már egy második generációs munkanélküliségről beszélhetünk. Ha visszaemlékezünk arra, amikor 1990-ben vagy 1991-ben száz embert az utcára tettek, akkor sokkolva voltak az emberek. Sokkolva voltak azok is, akik bent maradtak az üzemben. Ma már szomorúan tapasztalom, hogyha egy kisebb kollektívában elmondom, hogy két éve munkanélküli vagyok, gyakran csak azt mondják: Te is?... És megy tovább a beszélgetés. Ezért is örülök, hogy a szakszervezet keretén belül napirendre tűzzük ezt a kérdést, és foglalkozunk vele.

A szakszervezettel fennmaradt kapcsolatomról a következőket szeretném elmondani. Az MSZOSZ Heves megyei Képviselőtán azt mondták, hogy úgysí ráérsz, gyere, dolgozzál velünk. Nekem ez emberileg sokat jelentett. Segített a nehéz időszakot átélni, amikor hívtak különböző fórumokra, testületekre és megbíztak a különböző problémák kezelésével abban a térségben, amely átlag fölötti munkanélküliséggel rendelkezik. Én, tapasztalataim alapján, a szakszervezet figyelmét arra is fel szeretném hívni, hogy nagyon sok olyan egyszerű szakmunkás, vagy betanított munkás van, aki nehezen igazodik el még a munkakeresés egyszerű útján. Fontos lenne segítséget nyújtani a számukra. És nagyon szeretném, hogy a szakszervezet hasonló konferenciákon és más fórumokon is, ahol megadatik, a továbbiakban is képviselje a munkavállalókat, és erről a tevékenységről adjon a kívülvilágnak tájékoztatást. Tehát kifelé is jelenjünk meg, mert enélkül nem tudják az emberek, hogy vannak szakszervezetek és tesznek is értük, a munkanélküliekért is.

Vágvölgyi Gábor, a MEDOSZ Békés megyei titkára

Én 1991 óta, amióta a foglalkoztatási törvény alapján létrehozták ezeket a szervezeteket, aktívan tevékenykedem a megyei munkaügyi tanácsokban. Azóta is alapvető dolgunk, hogy annak, aki korábban a mi szakszervezeti tagunk volt — akkor is, ha az első dolga az volt, hogy amikor munkanélküli lett kilépett a szakszervezetinktől — valami ellátást kell biztosítani. Csak utána jött a következő kérdésről, hogy az aktív eszközök közül melyik lesz az, amelyik ezt az embert vissza fogja juttatni valahogyan a munka világába, és így esetleg újból be fog lépni szakszervezeti tagnak is. Az utóbbi azonban nem igazán következett be. Ennek bizonyára az is oka, ami az előbbi dán példa kapcsán jutott eszembe, hogy nálunk nem úgy történt, mint Dániában, ahol a kormány adott egy összeget a szakszervezetnek, hogy segítse a munkanélkülieket.

Nagyon sok kérdéskör vetődött itt föl ezideig. Szó volt például az aktív eszközökről. Most alakultak meg a területfejlesztési tanácsok, lehet, hogy segítenek ebben a kérdésben is. Nagyon lényeges továbbá a közhasznú foglalkoztatás, hiszen például Békés megyében már 80% fölött van azoknak a száma, akik tartósan munkanélküliek. Azonban nemcsak a munkaügyi tárca kompetenciája e probléma megoldása. Azt hiszem, hogy minimum három tárcanak az együttes gondolkodása kéne ebben. Sokan szöveltek itt a képzésről, átképzésről. Keresték, hogy hol van a helye, az oktatáshoz tartozik-e vagy a munkaügyi tárcához. Véleményem szerint e tárcának együtt kellene érrel gondolkodni. Amíg az iskolák ontják a pályakezdd munkanélkülieket, addig mi segíthetjük őket, ahogyan csak akarjuk, nem tudjuk megoldani a problémát.

Érdekegyeztetés. Békés megyében legalább hat olyan fórum működik, amelyik valamilyen formában érdekegyeztetés névre hallgat. Jó lenne, ha mondjuk egy érdekegyeztetési törvény mentén ezeket valahol egy gazdához lehetne tenni. Fontos lenne, hogy átjárható legyen egyik kör a másikba, és legyen mindennek egy felelős gazdája.

A pályakezddokről is engedjenek meg egy gondolatot. Békésben éppen a napokban fejeződött be a pályakezddok elhelyezkedési programjának egy állásbörze-sorozata. Egyetlen napon kilencvennégy pályakezddből tizen-nyolcat fogadtak be a munkaadók. Ez, mondhatjuk, egy dicséretes kezdeményezés. Ami pedig a mai témánk egészét illeti, azt hiszem, hogy nem lehet egy alkalommal elrendezni. Hosszas-hosszas tárgyalás és együttgondolkodás vezethet csak eredményre.

Somodi Jánosné, a Munkanélküliek Egyesülete Érdekvédelmi Szövetségének főtitkára

Köszönöm a meghívást a magam és a kollégáim nevében, aminek eredményeként itt lehetünk ezen a konferencián, és melynek a lényege az, hogy a szakszervezetek eljutottak odáig: keresik az együttműködést, a közös cselekvés lehetőségeit a civil szervezetekkel. A munkanélküliségnek, ennek a nagyon súlyos problémának a kezelésére a szakszervezeteknek össze kell fogniuk az arra illetékes társadalmi szervezetekkel, hogy a közös célok érdekében együttműködhessenek a különböző érdekegyeztetési bizottságokban, munkaügyi tanácsokban.

A munkanélkülieknek a személyn tapasztalataink szerint sajnos a szakszervezet az az érdekképviselő, amely a munkahelyek megszűnése során nem állt ki mellettük, és nem nyújtott megfelelő segítséget számukra még a jogosan járó végkielégítésekénél sem. A munkanélküliek úgy érzik, hogy bár a munkavállalói réteg egy jelentős részét képviselik, a munkavállalói érdekvédelmet feladatának tekintő szakszervezetek nem kellőképpen képviselték őket. A megalakult munkanélküli érdekképviselői szervezetek viszont sajnos nem rendelkeznek a stratégiai, és egyéb, őket befolyásoló döntésekre megfelelő befolyással, mivel a különböző érdekegyeztetési fórumokon, a Munkaerőpiaci Bizottságban, az Országos Szakképzési Tanácsban és sorolhatnám tovább, csak tanácsadói és nem döntéshozói jogkörrel rendelkeznek.

Szövetségünk ezen helyzet megváltoztatásában, valamint a szakszervezetek látásmódjának módosulásában látja az egyik kivezető utat a hatóság érdekképviselő megvalósításához. Ennek a szemléletnek a megváltozására látunk példát. A Kommunális Dolgozók Szakszervezetével együttműködési megállapodás jött létre, amely tulajdonképpen a jövedelempótló támogatáson lévőket érintő közhasznú programokra irányul. Javasoljuk továbbá, hogy működjünk együtt a szakszervezetekkel, hogy a valós munkaerőpiaci igényeknek megfelelő képzések valósuljanak meg. E cél elérése érdekében szükségesnek tartanánk, hogy a gazdálkodó szervezetek készítsenek kötelező jelleggel statisztikai jelentést negyedéves, vagy féléves időszakonként a náluk foglalkoztatottak összetételéről, az életkoráról,

a beosztásokról és a szakképzettségekről. Az így kapott adatok alapján akár régiókra, akár országos szinten is megfelelő következtetéseket vonhatnánk le az aktuális munkaerőpiaci helyzetéről és a képzések csak az így felmért és valós igények szerint történhetnek meg. Ez hozzájárulna ahhoz is, hogy a munkaügyi hatóságok által végzett ellenőrzések hatékonyabbak legyenek, s ezáltal a fekete gazdaság elleni küzdelem is új esz-közzel bővülne.

A pályakezdő fiatalok munkába állási esélyeinek növelését elsősorban az iskolarendszeren belüli képzéssel tudnánk elképzelni, egy ötödéves szakirányú képzés keretén belül, amely az előzőekben vázolt felmérések-re alapulna.

Hatékonyabb szankciót kellene életbe léptetni a munkanélküliség csökkentése érdekében az olyan munkaadókkal szemben, akik nem tartják be a privatizációs szerződésekben vállalt foglalkoztatási kötelezettséget. Ez alatt egy felügyelő bizottságnak a létrehozását értjük. Az Országgyűlés évente, a költségvetési törvény elfogadásával párhuzamosan, a következő év gazdaságpolitikai törekvéseit is értékelve, foglalkoztatáspolitikai irányelveket fogadjon el, és ebbe vonja be a munkanélküliek országos érdekképviselőit is.

Az itt elmondottak csak kiragadott példák, javaslatok voltak a Munkanélküliek Érdekvédelmi Szövetsége koncepció-tervezetéből. Feltett szándékunk, hogy valódi szakmai és gyakorlati együttműködés valósuljon meg az MSZOSZ-szel is. A továbbiakban nyitottak vagyunk minden olyan együttműködésre, ami elősegíti a munkanélküliek helyzetének a javítását, illetve a munkanélküliség megelőzését.

Dr. Dobóczy Károlyné, a Munkáért Alapítvány elnöke

Dr. Sándor László, az MSZOSZ elnöke vitaindító előadásában szólt arról, hogy nagyon sok illúzió tapad ahhoz, hogy majd a kibontakozó vállalkozói magángazdaság felszívja, foglalkoztatni fogja a munkanélkülieket. És ahhoz is, hogy — hasonlóan a nyugati országokhoz — nálunk is átmeneti jelenség lesz a munkanélküliség, hogy valaki élete során akár többször is belép a munkanélküliek közé, aztán rövid időn belül másik munkát talál, és ismét dolgozni fog. Sajnos nálunk ez a dolog nem így működik, hanem azt látjuk, hogy egyre többen ragadnak benn végleg a munkanélküliségben. Sajnos most már azt is látjuk, hogy az Európai Unió országai sem találták meg a megoldást a munkanélküliség kezelésére, ugyanis hosszabb idő átlagában a munkanélküliség tendenciája folyamatosan emelkedést mutat. Ezzel összefüggésben bizonyára elemezni kellene és nyilván elemzik is, hogy milyen hatása van a munkanélküliségre annak a modernizációs folyamatnak, amelyik napjainkban lezajlik.

Egy franciaországi látogatás alkalmával azt láttuk, hogy szakszervezeti, munkavállalói és más képviselők is nagyon keményen felvetik, hogy vajon a jelenlegi gazdaságpolitika követhető-e, tartható-e hosszú távon, vagy nem kell-e egy gyökeres fordulatot követelniük a munkavállalóknak, hogy tudniillik minél több embernek legyen valamennyi munkája.

Ha a szakszervezet valamit tehet, akkor az egyik nagyon fontos feladata az, hogy tudatosítsa a politikusokban, a kormányzatban és az emberekben, hogy a munkanélküliség mit jelent, hogy ez egy olyan politikai feladat, amellyel szembe kell nézni. Az államnak pedig, különösen a krízistérségekre szólóan, valamilyen koncepciót kell kidolgoznia. Ez álláspontom szerint nem azt jelenti, hogy eldöntjük, hogy bizonyos pénzösszeget a probléma kezelésére fordítunk és ott az majd felhasználódik. Tehát nem az a megoldás, hogy kifizük a munkahelyteremtő pályázatot és majd a kisvállalkozások létrehozzák a saját munkahelyeiket, mert amikor recesszió van és a fogyasztás csökken, akkor igazából a munkahelyteremtésnek nincsen kifizetése, nincsen távlata. Igaz, hogy most, nagy pénzzel, támogatással esetleg létre tudja hozni a munkahelyet, de ha nem lesz felvevő piaca, ez a munkahely rövidesen megszűnik. Sajnos a mi helye-

tünkben tehát — én úgy látom — a munkahelyteremtés nem hozza azt az eredményt, amit várunk tőle. Nagyon alaposan fel van tehát adva a lecke a kormánynak, az államnak, a kutatóknak, a közgazdászoknak, a pénzügyi szakembereknek, meg hát nekünk is, akik a foglalkoztatáspolitikával valamilyen módon foglalkozunk.

Másodszor: hihetetlenül sok pénzt fordítanak a nyugati országokban a munkanélküliség kezelésére, és bizony ők is bevallják, hogy csak rész-eredményeket tudnak elérni.

Harmadszor: Franciaországban említették az időtényezőket. Eszerint nem máról holnapra történik, hogy egy térségben a munkanélküliség kezelésében valamilyen eredményt lehessen elérni. Hat-nyolc-tíz éves időszakokban gondolkodnak. Azt gondolom, hogy mindez számunkra is megfontolandó.

A második témakörömben szeretnék néhány mondatot szólni arról, hogy 1990-től mostanáig — információink szerint — 22 alapítvány jött létre szakszervezeti kezdeményezéssel, támogatással vagy pénzeszközzel. Ezek az alapítványok kétszázezer és ötmillió forint közötti alapítókkal indultak el. Két csoportra lehet osztani őket aszerint, hogy milyen célokat tűztek ki. Egyik részük az anyagi támogatást, tehát a szociális gondok megoldását tűzte ki célul. Másik részük szolgáltatásokat kíván nyújtani, tanácsadást jogi és egyéb kérdésekben, elhelyezkedési, álláskeresési szolgáltatásokat. Többféle forrást vesznek alapul. Egyfelől az alapítók kamatait használják fel, másfelől pályázatokat készítenek, harmadszor szponzorokat keresnek. Én nagyon örülök annak, hogy van olyan alapítvány is, amelyik a tagdíjak bizonyos százalékát kéri be a tagjaitól és ez egy állandó utánpótlást is jelent az alapítvány számára. Az infrastrukturális hátteret többségében szakszervezetek biztosítják, akiknek a kevés esz-közből kell még ezt is támogatni. A személyi feltételek is igen sok nehézséget mutatnak, hiszen nagyon sok helyen társadalmi munkában, egy-egy megbízott személy osztott munkakörben végzi ezt a feladatot, pedig ez a teendő egész embert kívánna. A jelenleg működő alapítványokkal jó lenne kicsit jobban élni.

A munkanélküliség kezeléséből természetesen sok mindent nem vállalhat föl a szakszervezet sem és egy civil szervezet sem. Nem lehet felvállalni, hogy teljes mértékig megakadályozzuk a létszámleépítést. Nem lehet felvállalni, hogy a kieső anyagi forrásokat ilyen, olyan, amolyan módon pótoljuk. Egy dolgot azonban nagyon is felvállalhatnak, mind a szakszervezetek, mind a civil szervezetek. Ez pedig az, hogy felkészítsük, megfelelő információval ellássuk azokat a tagokat, azokat az embereket,

akik munkanélkülivé válnak. Nagyon sok helyen tapasztalom, nem ismerik az emberek, hogy mi vár rájuk és nem tudják kezelni a bekövetkezett helyzetet. Ahogyan Szilágyi Klára is mondta, a munkanélkülieket segítő szakembereké is egy szakma, ennek is nagyon sok ága-boga van, amit el lehet sajátítani. Tehát nem azt kell megmondani, hogy most akkor mit csináljal, hanem hogy ezek a lehetőségek, ezeken gondolkodjunk el együttesen és alakítsunk ki egy új pályát. Beszéljük meg, hogy ahhoz milyen ismeretre van szükség, hova kell elmenni, mit kell tenni.

Úgy látom, hogy a civil szervezetekkel való együttműködést mindenütt ki lehetne alakítani. Javasolom, területükön térképezzék föl, hogy milyen civil szervezetek vannak, amelyek a munkanélküliekkel foglalkoznak, és amelyeknek megvan a megfelelő szakképzettségű, felkészültségű szakembergárdája ahhoz, hogy szakmai tanáccsal lássák el a munkanélkülivé váló embereket. Tehát ez azt jelenti, hogy meg kell keresnem azt a szakembert, akihez el tudom küldeni a bajba jutott kollegát. Jó lenne, ha a szakszervezetek ebben az együttműködésben picit jobban megismernék a civil szféra lehetőségeit, ugyanis nagyon sok olyan pályázat van, amelyikre — ha ezen a területen dolgozunk — közösen is nyújthatunk be pályázatot. A civil szervezeteknek és alapítványoknak nagyobb a mozgásterülete a források megszerzésében. Tehát ez egy olyan együttműködési lehetőség, ahol nemcsak a munkában, hanem annak finanszírozásában is előbbre lehetne lépni.

Szeretném felhívni a figyelmet arra is, hogy az információk szerint a jövő évben lehet először a személyi jövedelemadó egy százalékát bizonyos célokra felajánlani. Tehát itt is van egy forráslehetőség, amely segítségével jó lenne, ha a szakszervezetek tagjai támogatnák az ilyen célú alapítványokat, szervezeteket, egyesületeket.

Nemoda István, az Országos Foglalkoztatási Alapítvány programvezetője

Azoknak, akik érdeklődnek az Országos Foglalkoztatási Alapítvány (OFA) mintegy húsz programja, pályázati lehetőségei iránt, most három-féle szóróanyagot ajánlok a figyelmükbe. Az egyik egy információsor az OFA elmúlt négy évének rövid történetéről, lehetőségeiről, támogatási rendszeréről, programjairól. A másik szórólap az 1996-ban meghirdetett pályázatoknak a felsorolását tartalmazza, a pályázati programok céljával, beadási határidejével, illetve egy programfelelős nevével, címével, telefonszámával. A harmadik szórólap arról szól, hogy 1996—97-ben az Országos Foglalkoztatási Alapítvány hogyan és miként tud öt önálló pályázat keretében részt venni a fiatalok foglalkoztatásának elősegítésében, a maga mintegy 150 millió forintjával. Ezenkívül el szeretném mondani, hogy direkt szakszervezeti szervezetek, érdekképviseletek részére az OFA nem hirdethet pályázatot. Alapító okiratában foglalkoztatási célú alapítványok támogatása szerepel. Szerepel emellett munkaügyi tárgyú kutatások támogatása, foglalkoztatási társaságok létrehozása, illetve új típusú aktív foglalkoztatáspolitikai eszközök kísérleti jellegű bevezetése, beüzemelése.

A nonprofit szervezetek programjában a mintegy ezer — nonprofit szervezetektől jött — pályázatból eddig 185 volt nyertes. A Dobóczy Károlyné által említett 22 alapítvány közül ismereteim szerint legalább hatot támogatott már eddig az OFA kuratóriuma. Megerősítem azt a feltételezést, hogy a szakszervezeti támogatással működő foglalkoztatási célú nonprofit szervezeteknél több a szakértelem, a tudás, jobb a menedzsment, nagyobb garanciával tudnak pályázni, illetve az OFA tapasztalata is az, hogy ezen szervezetek, ezen programok megvalósulása nagyobb garanciával adott, részben éppen azért, mert egy infrastruktúra van mögötte, valamint egy jó és felelősségteljes munkát végző menedzsment.

Vincze András, a Nonprofit Információs és Oktató Központ Alapítvány, Soros-NIOK Iroda programvezetője

Alapítványunkat a Nonprofit Kutatócsoport, egy egyesület hozta létre 1991-ben, azzal a céllal, hogy a civil társadalmat a nonprofit szervezetek tevékenységén keresztül is erősítsük. 1995-től a Soros alapítvány „Nonprofit szféra fejlesztésért” programjának vagyunk a vezetői, ezért van a nevünkben ez a Soros-NIOK Iroda. Három fő tevékenységet végez az alapítványunk: az egyik az információs szolgáltatás, a másik a tanácsadás, a harmadik az oktatási tevékenység.

Információs tevékenységünk alapja, hogy rendelkezünk egy könyvtárral és egy adatbázissal. A könyvtárban főként magyar és külföldi szakirodalmat lehet találni a nonprofit szervezetek hatékonyabb, eredményesebb működéséről, attól kezdve, hogy hogyan alakítsunk szervezetet, hogyan nyerjünk pályázatokat, hogyan kutassuk fel potenciális támogatóinkat, hogyan valósítsuk meg programjainkat, hogyan számoljunk el.

A könyvtárunkat kiegészítjük egy könyvkiadási programmal, ahol mi magunk jelentetünk meg könyveket. Ezek közül most hármat említek. Az egyik a Szektor születik, amely alapítónknak, a Nonprofit Kutatócsoportnak a kiadványa. Ez egy nemzetközi kutatásnak az összegzése, amelyben a magyarországi nonprofit szektorról is egy elég jelentős rész szól. A következő az Európai pénzforrások címjegyzéke. Ebben körülbelül száz olyan Európában elérhető forrás, alapítvány, vállalat, karitatív szervezet címe van, amelyek megkerdezték az azokat, hogy igen, támogatnak magyarországi civil szervezeteket pályázat útján, adomány útján. A harmadik pedig az Alapfokú kézikönyv civil szervezetek számára. Ebben tulajdonképpen a nonprofit menedzsment teendőinek az alapjai vannak leírva, az alapfogalmak tisztázásától kezdve a pályázatírás fortélyaiig. Mind a három könyv és ezen kívül még sok más is beszerezhető a Soros-NIOK Irodában. Postán, utánvétellel is el tudjuk küldeni, ha levélben kérik tőlünk.

Mit is takar a tanácsadási szolgáltatásunk? Minden hétköznap délután ingyenesen állnak rendelkezésre a civil szervezetek számára tanácsadók, hétfőtől péntekig. Hétfőn polgárjogi témákban, kedden adózási, könyvelési témákban, pályázatírás szerdán, csütörtökön nonprofit szervezetek kommunikációja, reklám-propaganda, pénteken pedig pályázatírás külföldre, angol nyelven elsősorban.

Az oktatási tevékenységeinkről röviden. Vannak általunk kínált tréningprogramok. Tréniereinket a Johns-Hopkins Egyetem képezte ki egy kelet-európai fejlesztési program keretében. Elsősorban nonprofit menedzsmentet oktatnak kérésre, illetve mi is szoktunk szervezni tréningeket. Bár Budapesten vagyunk, de a tréniereink nagyon szívesen elmennek vidékre, hogyha útiköltséget fizetnek nekik és akár nyílt, nyilvános tréningeket tartanak, akár adott szervezetnek, kért témában konzultációs segítséget nyújtanak. Például most fog menni egy trénerünk a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei Vöröskereszt Szervezethez és együtt kidolgozzák a vöröskereszt adományozási stratégiáját az elkövetkezendő évre.

Tavaly a NIOK Alapítvány a Soros Alapítvánnyal közösen létrehozta „Az év nonprofit szervezete”, „Az adományozásban élenjáró magánszemély” és „Az adományozásban élenjáró gazdasági szervezet” díjakat. Ezek most decemberben újra kiosztásra kerülnek. Az adományozásban élenjáró magánszemély és az adományozásban élenjáró vállalat egy jelképes díjat kap, egy plakettet, az év nonprofit szervezete pedig 5000 dollár szabad felhasználású pénzt.

Egy másik programunk, egy műhely-beszélgetés, a közeljövőben a Bálint közösségi házban lesz az önkéntes munkáról Magyarországon. Meghívtuk egy amerikai alapítvány képviselőjét, akinek a támogatása Magyarországon főként az önkéntes munkára terjed ki. Pályázni lehet náluk háromféle lehetőségre: egyrészt Magyarországon belül lehet önkéntes munkát végezni, Magyarországon belül az egyik szervezettől a másik szervezettől, másrészt Kelet-Európában lehet önkénteseket igényelni, illetve önkéntes munkára menni, továbbá az Egyesült Államokból lehet önkénteseket igényelni bármilyen témában, illetve önkéntesként menni. A foglalkoztatással vagy a munkával kapcsolatos minden költséget ez az alapítvány áll.

Dr. Balázs Péter, a Magyar Alapítványi Központ elnöke

Több, mint nyolc éve foglalkozom a nonprofit szektorral, szinte a születése óta. 1988–89-ben indult ez a tevékenység. 1989-ben alakult a Magyar Alapítványi Központ, hat alapítvány hozta létre. Ma több, mint 1300 tagja van. A Magyar Alapítványi Központ jelenleg a legnagyobb magyar ernyőszervezet. Az ernyőt mi elsősorban az információadás, az információ-áramoltatás szempontjából értjük. Kezdetről fogva kapcsolatunk volt nagy szakszervezeti alapítványokkal. Ott voltunk annak idején a Vegyész Alapítvány létrehozásakor, aztán később a Szabad Vegyész Alapítványnak, a Közlekedési Dolgozók Alapítványának stb. létrehozásakor. Bőséges tapasztalatunk van a sikerekről és a kudarcokról is.

Az Alapítványi Központ regisztráltatva van külföldön is, számos alapítványi szervezetnél, így elsősorban az Európai Alapítványi Központnál Brüsszelben, az Alapítványi Központnál New Yorkban, Londonban, Párizsban, Varsóban, a Cseh Köztársaságban és Pozsonyban is. Ez azt jelenti, hogy a Magyar Alapítványi Központ a külföldi csatornákon elérí mindazokat az információkat, amelyek vagy jelen pillanatban, vagy egy kicsit előre tekintve, a jövő szempontjából érdekesek lehetnek. Megpróbáltuk az infrastruktúránkat is hozzáigazítani ehhez. Ma még ezen a területen óriási az elmaradás. Mi már nagyon boldogok lennénk, ha felét tudnánk annak, mint amit az Amerikai Alapítványi Központ tud. Az azt tudja, hogy az ember bemegy New Yorkban, megkérdezi, hogy Magyarországra a múlt évben milyen támogatásokat küldtek és körülbelül három perc alatt meg tudják mondani, hogy ki adott, kinek adott, mennyit és milyen célra. Mi sajnálatos módon, valószínűleg az ország átmeneti állapotából fakadóan, azt hiszem átestünk a ló másik oldalára. Jó lenne, ha a hazai nonprofit szektor útmutató tudna lenni abban, hogy az információadás nem mindig jelent az ügyeinkbe való beavatkozást, hanem sokkal inkább jelentheti azt, hogy segítségével hatékonyabban tudjuk a munkánkat egy adott körzetben, egy adott régióban vagy az egész országban végezni. Ma itthon borzasztó nehéz összeszedni adatokat.

Szeretném megmutatni azt a négy könyvet, amiből kettő angolul is megjelent és most készültünk első egy kizárólag angol nyelvű kiadást a magyar alapítványokról. Ez a négy kötet ölelte fel — fokozatosan bővítve — a magyar alapítványok jegyzékét: mit csinálnak, kik a kontakt-személyek, telefonszám, cím. Nagyon jó lenne, ha ezeket az igen jól használható könyveket a jövőben még könnyebben lehetne bővíteni. Az utolsó kötetben olyan plusz információt is tudunk adni, ami egyre inkább fontos lesz. Itt a végén van egy index, ami az eddig megszűnt alapítványok jegyzékét is tartalmazza, így elkerülhetjük, hogy feleslegesen frogassunk ide-oda, amoda.

A Magyar Alapítványi Központ tehát egyrészt az alapítványi adattárat gondolja, másrészt pedig havonta megjelentetjük az Alapítványi Hírlevelet, ami mindenféle, alapítványi élettel kapcsolatos információt tartalmaz. A Hírlevélben a Központ tagjai ingyen leközzölhetnek bármilyen információt, tehát akár hirdetést is. Az Alapítványi Hírlevélnek, összehasonlítva más hasonló újságokkal, mint például a Sansz, vagy a Kurázs, az egyik legfőbb megkülönböztetője, hogy igyekszik körkörösen egyforma távolságot tartani valamennyi politikai szervezettől.

További, szerintünk figyelmet érdemlő lehetőség, hogy mindazokat az információkat, pályázati ajánlatokat, amik az egész világról bejönnek, egy az egyben angolul megjelentetjük minden hónapban. Ezek között még óriási lehetőségek vannak mind a mai napig kihasználatlanul.

Az Alapítványi Központ tagjai tagdíjat fizetnek, 3000 Ft-ot egy évben. Ezért minden hónapban megkapják az Alapítványi Hírlevelet, publikálhatnak, illetve az alapítványi adattár első négy kötetét is megkapják ezért az összegért. Az Alapítványi Központ egy stábját az amerikaiak kiképezték ezeltől négy évvel Szófiában mindazon nonprofit menedzserismeretre, amire leginkább szükségünk van. Ezért az Alapítványi Központ is számos nonprofit tréninget szervezett, ezek vagy önköltségesek, vagy igen olcsók. Nagyon jó lenne, ha akár a szakszervezetek, akár mondjuk az iskolák felismernék, hogy az információra szükség van, és az információval való életet meg kell tanulni. Azért van szükség ezekre a tanfolyamokra, hogy a kommunikációt mind szóban, mind írásban minél jobb hatásokkal tudjuk végezni. Végezetül szölok arról is, hogy a külföldi alapítványi támogatások elnyerésénél nagyon sokszor van egy kitétel, hogy fel kell mutatni egy külföldi partnerszervezetet és azzal együtt kell a projektet megvalósítani. Ebben is tudunk adott területen segíteni, ha hozzánk fordul-

nak: megkeressük azt a külföldi szervezetet, akivel együtt be lehet adni a pályázatot.

Szeretném még felhívni a figyelmet, hogy a Magyar Alapítványi Központ egy nonprofit könyvtárat működtet, amelybe egyrészt olyan műveket, folyóiratokat, könyveket, tudományos dolgozatokat gyűjtünk, amelyeket bárhol, bármilyen magyar alapítvány támogatott. Másrészt pedig nonprofit szakirodalmat, magyart, külföldit, adattárakat tudunk rendelkezésre bocsátani. Ezeket elvinni nem lehet, de helyben olvasásra az V. kerület Báthory u. 20-ban meg lehet kapni. Ezek már olyan szakkigyűjtések, amiket esetleges nemzetközi kapcsolatépítésnél is lehet használni, másrészt pedig olyanok, amelyek egy-egy szakterület számára nyújthatnak segítséget. Ilyen például a nemzetközi ösztöndíj almanach, amely magyar nyelvű. Vagy azoknak a nagy külföldi cégeknek a listája és pályázattási rendszere, amelyek kifejezetten a nonprofit szféra valamely területére nyújtanak pályázási lehetőséget. Ez annál is inkább fontos, hiszen ezeknek a nagy világcégeknek egy része már Magyarországon is működik. Az ezekkel való kapcsolatfelvétel ilyen szempontból sem lehet haszontalan.

Tehát összefoglalva: szolgáltatásaink egyrészt az Alapítványi Hírlevél, másrészt a könyvtár, ahol sok információ elérhető. Ha bármilyen kérdésben megkeresnek minket, természetesen állunk a rendelkezésükre és tudunk segítséget, információt adni, amennyiben ezt igénylik.

Dr. Láng László, a Munkanélküliek és Álláskeresők Egyesületeinek Országos Szövetsége elnöke

Örömmel hallottam Sándor László elnök úr szavait, aki szélesre tárta az együttműködés kapuit az itt ülő civil szervezetek előtt. Szeretném ezt kétszer is aláhúzni egy olyan szervezet vezetőjeként, amely szervezet öt éve dolgozik a munkanélküliek között, amelynek a tagjai munkanélküliekből álló egyesületek, s ahol a munkanélküliek egy jó része önkéntesen dolgozik. Egy olyan szövetség elnökeként továbbá, amelyik tagja egy európai civil szervezetnek, a Munkanélküliek Európai Hálózatának, amelyik az Európai Unióhoz tartozó országok munkanélküliek alkotta szervezeteiből áll.

Azt gondolom, hogy nagyon markánsan és immáron nagyon tartósan megváltozott a munkanélküliség jellege az országban. Marad, stabilizálódik egy 10—11% közötti munkanélküliségi ráta regisztrált munkanélküliekből, és észre kell venni azt, hogy stabilizálódik egy 200—250 ezer fős tartós munkanélküliekből álló tömeg, amelyet valamilyen módon meg kell közelíteni. Azt hiszem, egyre többen veszik észre, hogy valamit lépni kell és valamilyen társadalmi összefogás kell. Néhány nap híján négy évvel ezelőtt a mi szervezetünk megpróbált lépni ebben az ügyben. Budapesten tartottuk meg 1992 őszén azt a konferenciát, amely a „Civil szervezetek a foglalkoztatásban” címet viselte. Erre a konferenciára meghívást kapott valamennyi magyar szakszervezeti konföderáció. Pék Zsolt talán még előadóként is szerepelt. Azóta próbáljuk ezt a kapcsolatrendszert valamilyen módon életben tartani, például a Magyar Szakszervezetek Országos Szövetségével is.

Arról szeretnék beszélni, hogy mi fűzheti össze a két szektort. Azt gondolom, hogy minden olyan civil szervezetnek, amelyik ma munkanélküliekkel dolgozik és így tapasztalatokat nyer az életkörülményeiről, ahol leszűri ennek következtében valamiféle foglalkoztatáspolitikai, sőt politikai jelentés is egy idő után, elemi léteerdeke az, hogy ezeket a politikai típusú jelentéseket továbbadja olyan szervezeteknek, amelyek a politika és az érdekegyeztetés világában képviselni tudják azokat. Mondok egy-két példát ilyen stratégiai kérdésekről.

Mi nagyon fontosnak tartjuk a teljes foglalkoztatottság kérdését. Azt gondoljuk, hogy abban az időszakban, amikor egy alkotmányozási folyamat zajlik, nem lehet megkerülni a civil szervezeteknek sem és a szak-szervezeteknek sem azt a követelést, ami a teljes foglalkoztatottságnak egy korszerű értelmezését, jogértelmezését jelenti. Nem lehet feladni azt a követelést, hogy mindenkinek legyen joga ahhoz, hogy dolgozhassék, hogy jogi értelemben mért, emberhez méltó munkát kapjon. Ezt a jogot, mint alapjogot, valahol szerepeltetni kell az alkotmányban. Ezt az álláspontot képviseljük évek óta, minden érdekegyeztetési fórumon, minden politikai típusú egyeztetésben. Ezt képviseltük a magyar szakszervezetekkel való tárgyalások során is, amikor együttműködési megállapodásokról tárgyaltunk. Ezt képviseltük akkor is, amikor tavaly országos szövetségünk harcba szállt a Munkaerőpiaci Alap önkormányzatiságáért a maga szerény eszközeivel, hiszen abból indultunk ki, hogyha ez a teljes foglalkoztatottsághoz való jog eltűnik a magyar alkotmányból, akkor menlevelet kap a magyar állam ahhoz, hogy kivonja minden eszközét, minden forrását a magyar foglalkoztatás támogatásából és a foglalkoztatás állami kezelséből.

Engedjék meg, hogy megemlítssem itt nemzetközi szervezeteink álláspontját, ami talán azért figyelemreméltó, mert európai-uniós szervezetekről van szó. Mégpedig olyan szervezetekről, amelyek nagyon szorosan együttműködnek saját országuk szakszervezeteivel. Bizonyára tudják, hogy folyik a maastrichti szerződés revíziója. Bizonyára tudják azt is, hogy az elképzelések szerint belépni készülünk az Európai Unióba. Nem mindegy tehát, hogy milyen unió készül el a fejünk fölött. Nos, ebben az Európai Unióban a teljes foglalkoztatottsághoz való jog utolsó maradvékait próbálja meg a folyamatban lévő kormányközi konferencia kiiktatni. Nem véletlen, hogy testvérszervezeteink Európában a legkülönbözőbb akciókban — vállalva a szakszervezetekkel — azt követelik, hogy a maastrichti szerződésbe kerüljön be nagyon határozottan az elégséges foglalkoztatás megfogalmazása helyett a teljes foglalkoztatottsághoz való jog, amely nem jelent egyet a nullaszintű munkanélküliséggel. Azt gondolom, hogy a legnagyobb magyar szakszervezetben végig gondolandó, hogy vajon nem kellene-e közelebb lépni a 150—200 civil szervezettel azért, hogy ez az alapjog megfogalmazásra kerüljön a szociális típusú alapjogok közé.

Pék Zsolt mintegy önkritikaként elmondta, hogy bizony a szükségeshez képest kevéssé foglalkoztak a szakszervezeti kollégák az érdekegyeztető fórumokon a munkanélkülieket érintő ellátások értékállóságával.

Együtt voltunk olyan fórumokon, ahol mi újra meg újra, frásban és szóban felhívtuk arra a figyelmet, hogy ezeknek az ellátásoknak az értékállósága egyenesen csapnivaló, hogy a munkanélküli ellátások valorizálásáért fel kell lépni. Tiszteletre méltó az az ÉT munkavállalói oldal, amely ezt a követelést 1996 nyarának a végén végre megfogalmazta. Lehet, hogy már késő. Ezekben a stratégiai kérdésekben együtt kell menni, mint ahogyan nyilván együtt menetelünk évek óta abban a kérdésben is, hogy követeljük az érdekegyeztetés komolyan vételét.

A munkanélküli szervezet egy civil szervezet, nem szakszervezet, de azt pontosan tudja, hogy erős szakszervezetek nélkül a munkában álló és a munkában éppen nem álló munkavállalók és a munkanélküliek érdekei csorbat szenvednek, és akkor bizony veszíteni fognak az értékükből az ellátások és a munkabérek.

Egy véleményen voltunk abban is az évek során, hogy Magyarországon a munkanélküliséget nagyon sokan kezelik, de a munkanélküliekkel nem törődik senki. A munkaügyi kirendeltségek nagy munkát végeznek, hiszen a kirendeltségeken keresztül biztosítják több százezer embernek az ellátásokat, de hogy ott humanus szót, valódi munkaközvetítést kapjon a munkanélküli, arról azt gondolom, hogy nagyon kevéssé van szó. Ilyen típusú személyes, humanus közeledést és hatékony szolgáltatást a munkanélküliek nagyon sokszor csak a civil szervezeteknél kapnak. De a lényeg az, hogy tehát kiderült, egységes a szándékunk. És tisztelem mindazoknak a szakszervezeteknek, ágazatoknak, amelyek alapítványok révén vagy munkanélküli alapszervezetek révén mégis megpróbálták személy szerint megközelíteni az embereket.

Van még egy köre a stratégiai kérdéseknek: nagyon fontos lenne végre tisztázni, hogy a foglalkoztatási szférában a civil szervezetek, a nonprofit szervezetek a munka nélkül maradt munkavállalók érdekében miből, hogyan, milyen programok mellett tudnak dolgozni.

Ami az érdekegyeztetésben, érdekképviselésben a szervezeti együttműködést illeti, országos szövetségünk 1991-ben együttműködési megállapodást kötött a Magyar Szakszervezetek Országos Szövetségével. 1992-ben pedig ez a megállapodás megismételtetett. A tartalma arról szól, hogy stratégiai kérdésekben együtt fogunk működni és rendszeres egyeztetések révén taktikai kérdésekben is megpróbálunk lépni. Arról szól, hogy például a Magyar Szakszervezetek Országos Szövetsége támogatja a munkanélküliek bevitelét az érdekegyeztetésbe, hogy a munkanélküliek hallathassák hangjukat ezeken a fórumokon. Évről évre megkíséreltük, hogy ez a megállapodás valóban érvényre jusson, megpróbáltuk megkeresni ennek

a szervezeti háttérét és ez a szervezeti háttér soha nem született meg. Egyetlen ponton volt áttörés, mégpedig abban, hogy 1993-tól tanácskozási joggal jelen voltunk az Érdekegyeztető Tanács három bizottságában, a Munkaerőpiaci Bizottságban, a Szociálpolitikai Bizottságban és az Országos Képzési Tanácsban. Azt gondolom, ez a legnagyobb dolgot, amit el lehetett érni. Egy-két nyugat-európai testvérszervezetünkben ez csodálkozást, meg örömet váltott ki, hiszen ők nem jutottak el idáig 10—15 éves fennállásuk alatt.

Azt gondoltuk, hogy benne vagyunk tehát egy baráti, testvéri közegeben, amely révén el lehet rendezni dolgokat, informálódni, tájékozódni lehet az ügyekről. Nos, ennek az állapotnak vége szakadt. Bizonyára ismeretes, hogy létrejön az Országos Munkaerőpiaci Alap önkormányzata. Ezzel összefüggésben mi azt vettük észre, hogy 1996 februárjától nem működik az Érdekegyeztető Tanács Munkaerőpiaci Bizottsága és így eltűnt az a törvényes fórum, ahol — ha tanácskozási joggal is, — de a munkanélkülieknek legalább egy szervezete lehetőséget kapott arra, hogy a munkanélküliek érdekeit közvetlenül ismertesse. Mégpedig a munkavállalói oldalon, ahol az indokolt. Az önkormányzat létrehozását szabályozó törvényjavaslat végleg lezárja a lehetőséget arra, hogy ez a konzultáció így, szervezett formában tovább folyhasson. Emiatt fordultunk 1996 augusztusában az Érdekegyeztető Tanács munkavállalói oldalához, jelezve ezt a helyzetet, hivatkozva az Európai Unió tapasztalataira és gyakorlatára, hivatkozva a demokratikus jogállam néhány alapértékére, hivatkozva ennek minden praktikus hasznára, és kértük, hogy jöjjön létre egy olyan konzultációs rendszer és fórum, ahol a munkanélkülieket képviselő, nekik szolgáltató, de mindenképpen érdekképviseletet ellátó magyarországi foglalkoztatási civil szervezetek szóba tudnak állni a magyar szakszervezetekkel.

Várjuk a választ erre a levélre, mert ez a válasz nem érkezett még meg. Azt gondoljuk, hogy itt lépni kell. Ahogy az ember széttekint a mai világban, egyre erősebbé válik az a meggyőződése, hogyha legalább közöttünk, a munkanélküliekkel, meg a szociális területen, a foglalkoztatási területen dolgozó civil szervezetek és a magyar szakszervezetek között nem jön létre egy valóban rendszerszerűen átgondolt stratégiai, szervezeti együttműködés, akkor majd együtt keresgélhetjük néhány év múlva annak az ódiumát, ami egy következő választáson bekövetkezhet.

Nagyon szeretnénk, hogyha ez az együttműködés területi, és országos szintre is kiterjedne, hogyha Sándor László szavaihoz méltó módon következetes lenne a legnagyobb magyar szakszervezeti tömörülés és ez az

óriási szervezet elkezdene hite és elkötelezettsége alapján komolyan venni ezeket a sokkal kisebb szervezeteket. Ha rájönne arra, hogy nagyon fontosak abban is, hogy a szakszervezetek társadalmi súlyát erősítsék, ne adj' Isten még tagságukat is növeljék. Nem a mi gesztusaink hiányoznak ebben.

Nemzetközi szervezetünk, a Munkanélküliek Európai Hálózata november 10. és 17. között Írországbán tartja éves nemzetközi közgyűlését. A nemzetközi tanácskozásnak három nagyon fontos témája lesz. Ezek legfontosabbika úgy szól, hogy együttműködés a munkanélküliek civil szervezetei és a szakszervezetek között. A konferenciára az Európai Unió figyelme, finanszírozása, az Európai Szakszervezeti Szövetség figyelme és finanszírozása mellett kerül sor. Ezen a konferencián szó lesz a maasrichti szerződésről, szó lesz az Európai Monetáris Unióról és annak a foglalkoztatásra gyakorolt hatásáról, és szó lesz arról, hogy mit tudtak végezni az európai civil szervezetek az Európai Unió Szociális Tanácsában, mert ott helyük van nekik.

Erre a konferenciára, — éppen a téma miatt — nagyon komoly elvi megfontolásból mi két MSZOSZ tagszervezettől kértünk jelölteket. Név szerint Fehér János kolléga, a fehértvári Videoton szakszervezeti vezetője az egyik delegáció-tagunk, a másik pedig Kundráti Edit, aki a Közlekedési Dolgozók Szakszervezetének képviselője, Miskolcon tanít, és a Szakszervezeti Ifjúsági Szövetség egyik nemzetközi ügyvivője. Azt gondolom, érthető, hogy miért őket kértük. Magyarázza a Vasas Szakszervezettel kötött együttműködési megállapodás, magyarázza az, hogy egy lábra állított, megmentett és továbbfejlődő magyar üzemtől szeretnénk vinni egy olyan szakszervezeti embert, aki maga is tudja, mit jelent ott, a saját városában, hogy együttműködik egy álláskereső egyesülettel. Azt szeretnénk, hogy jelen legyen a fiatalokat képviselő Szakszervezeti Ifjúsági Szövetségtől is valaki, aki át tudja látni, hogy a pályakezdő munkanélküliség és a fiatalok munkanélkülisége mit jelent ebben az országban.

Zenkovics Zoltán, a Munkanélküliek és Álláskeresők Hajdú-Bihar Megyei Egyesületének elnöke

Én azt szeretném ismertetni, hogy egy egyesület hogyan dolgozik. 1991-ben alakultunk meg. Munkanélküliek szervezték meg az egyesületet. A mai napig 52 ezer munkanélküli kereste meg az egyesületet. A szám első sorban nem azért érdekes, mert nagy, hanem azért, mert jól mutatja, hogy egy egyesület tud bizalmat ébreszteni az iránt az elkötelezettség iránt, amit felvállalt, hogy tudniillik tenni akar azokért, akik közé a létrehozók maguk is tartoznak. Tudom, hogy egyesületünk léte bizonytalan, hogy egyetlen egy tollvonással meg lehet szüntetni, hisz a támogatás nem egy alkalommal nem az eredményesség, nem a produktum alapján történik. Hihetetlen adminisztrációs és bürokratikus eljárásokat kell tudomásul venni és kielégíteni ahhoz egy egyesületnek, hogy a kritériumoknak megfeleljen, hogy a pályázatát elfogadják. Én azt hiszem, hogy azok az egyesületek, amelyek kibírták az idő próbáját — és ezek sajnos ma nincsenek talán többen országosan, mint húszan, huszonöten, — önmagukban nem képesek megfelelő generáló hatást kifejteni egy újabb mozgalom beindításáért, azért, hogy megtörténhessen a munkanélküliek érdekképviselteinek olyan szintű megjelenítése, mint amilyet, úgy gondoljuk, el kellene érniük.

Én azt hiszem, hogy ma a szakszervezetek és a munkanélküli egyesületek útja egy és ugyanaz, nem párhuzamos. Ugyanazon az úton kell hogy meneteljünk és ugyanazon érdekeknél fogva kell a célokat megvalósítanunk és felvállalnunk egymást. Nem a szolidaritás elve alapján, hanem az együttműködés alapján. Megtélés szerint ugyanis nincs másnak súlya ebben a társadalomban, ebben a változó világban, csak az együttműködésnek. Egy olyan korrekt együttműködésnek, amely fel tudja emelni a munkanélküli egyesületeket arra az érdekképviselési szintre, amit el kell érniük. Ugyanakkor meg tudná erősíteni a foglalkoztatás problémái miatt sérült szakszervezeteket is, hogy olyan értékűvé váljanak, mint mielőtt ez az örület rázuhant erre az országra. Tudom, hogy hihetetlenül sok feladat, sok probléma van előttünk, de mindig lesznek olyanok, akik képesek ön-

maguk ereje felett, bármínemű ellenakaratok ellenére is megvalósítani azokat az elképzeléseket, amelyeket a köz érdekében jónak tartanak.

Meg kell teremteni az egységet a munkanélküliek érdekében. Ebben csak együtt dolgozni lehet egymással. Én ennek a jegyében akarok tenni a munkanélküliek egyesületeinek érdekvédelmi szövetsége nevében, amely a közelmúltban, mint Dr. Pék Zsolt úr, a KDSZ elnöke is jelezte, együttműködési megállapodást kötött a KDSZ-szel. Biztos, hogy meglesznek a vitáink, mint ahogy a megállapodás megkötése előtt is megvoltak. De nem egymás ellen, hanem pont a minőség, az eredményesség, a célok reális elérhetősége érdekében folynak a viták.

Mi igenis tenni akarunk, és ott akarunk lenni abban az egyeztető mechanizmusban, ahol a munkanélküliek érintettek. És nemcsak a regisztrált munkanélküliek, hanem azok is, akik már nincsenek jegyezve. Akik már ott lógnak a levegőben és hat hónap múlva majd tessék megnézni kiszolgáltatott helyzetüket, amikor lecsap a kilakoltatás és a létbizonytalanság permére csúsznak, amelyet már nem lehet kezelni. Mi szeretnénk a mai állapotokat úgy stabilizálni, hogy felfelé lehessen építkezni belőle.

Mártonka Ildikó, a Munkanélküli Álláskeresők Ferencvárosi Egyesületének képviselője

Néhány praktikus kérdést szeretnék felvetni. Az egyik ilyen, hogy véleményem szerint országos szinten hiába próbál bárki bárkivel megegyezni, ha a helyi szinteken nem történnek meg az egyeztetések. Például az önkormányzatok helyi szintű rendeletekben szabályozzák az adható juttatásokat a munkanélküliek számára, attól függően, hogy a helyi testület mit szavaz meg, mennyire érzékeny szociálisan vagy mennyire nem az.

Vagy megemlíthetem, hogy milyen módon ugrik meg egy-egy oktatási kft hirdetésben jelzett tandíja a tanfolyamok ideje alatt. Egyszer ezt egy hónapig figyeltük. A belügyi törvény alapján 87 oktatási központ jelentette be, hogy örző-védő szakembereket képez. Csak azt felejtették el megmondani, hogy nem rendelkeznek belügyi vizsgával, és azért külön kell majd fizetniük a képzésben résztvevőknek.

Arra is érdemes lenne figyelni, hogy az állami gondozásban lévő gyerekek regisztrálva vannak-e, mint munkanélküliek. Privatizálják az állami gondozott intézeteket és ennek részeként a fővárosból a Bokréta utcai nevelőotthonból levitték egy úgynevezett családotthonba. Csak az a baj, hogy ez az intézet foglalkozott az alkohollal, vagy kábítószerrel huzamosabb „barátságot” kötött fiatalokkal. Most elvitték őket valahova vidékre és nem tudom, hogy garantált-e ott a munkájuk és a gyógyulásuk.

Szeretném elmondani, a civil szervezetek jelentős része azért küszködik, hogy egyáltalán meg tudjon maradni, hogy egy irodát fenn tudjon tartani, hogy valahol megtalálható legyen. Szeretném itt elmondani azt is, bár mindenki tudja, hogy a szakszervezetekkel éveken keresztül már volt kéznújtás. A mai értekezletől én azt vártam, hogy a nagyon kicsi közösségekkel fognak egy újfajta megállapodási rendszert kötni. Ezek a közösségek a saját helyzetükből adódóan jobban rálátnak a lenti, területi problémákra, tehát — ha feladatot kapnak — könnyebben, mozgékonyabban tudják ezeket a sarkalatos pontokat megkeresni.

Lampert Mihályné, a Munkanélküliek Egyesületeinek Érdekvédelmi Szövetsége képviselője

Mi a foglalkoztatáspolitikának olyan civil szereplői vagyunk, akik egyben — bizonyos értelemben — a rendszerváltozásnak is áldozatai. Mára óriási nagyságrendű munkanélküliség alakult ki, amelyen belül körülbelül háromszorosa a tényleges munkanélküliek száma a regisztráltakénak. Ennyire munkahely szűnt meg 1990 óta, ennyivel csökkent a foglalkoztatottak száma.

Tisztázzuk, hogy jog szerint ma Magyarországon ki is a munkanélküli: akit valamely munkaügyi hivatal nyilvántartásba vett. Igen, de kit vesznek nyilvántartásba? Aki valamilyen ellátásra jogosult. Tehát innentől kezdve érthető, hogy miért csak egyharmad a nyilvántartottak száma. Nagyon érdekes még ezzel kapcsolatban, hogy a munkanélküli rátát hogyan számolják ki. Ez a tárgyévvel megelőző január elsejei aktívák és a munkanélküliek arányát jelenti. Ahogyan csökken az aktívák száma, úgy fog csökkenni a ráta is.

Hogy miért mondtam ezt el? Mert gyakorlatilag a kormány hiába hirdeti azt, hogy önkormányzati feladat a munkanélküliség kezelése, megoldása, valahogyan mégis kézen-közön elveszik a munkanélküli. Elveszik, nemcsak azért, mert nyilvántartásba nem veszik, és ha nincs nyilvántartásban, ha az ellátási rendszerből kiesett, akkor képzési támogatást sem kaphat. Elveszik azért is, mert az elmúlt hat év során tizenhatszor, ha jól számoltam össze, tizenhatszor módosították a foglalkoztatási törvényt. Ennek a lényege mindig az volt, hogy az ellátási rendszerből minél több embert szűrjenek illetve zárjanak ki. Mire gondolok elsősorban? Korábban kettő és fél év volt a járadékidő, most egynél tartunk. Ki tudja, hogy hol lesz a vége? 1997. január 1-jével változni fog a járadék, és a 65—75 százalék helyett, illetve a 60—70 százalék helyett egységesen, 65 százalék lesz. A képzési támogatást csak járadékidő alatt kaphatják majd a munkanélküliek, illetve a 110 százalékos bértámogatás január 1-jével megszűnik, hogy csak egy-kettőt mondjak a legújabb módosításokból.

Tehát a munkanélküli olyan kiszolgáltatott helyzetben van, amit sok esetben még a családtagok sem értenek meg. A barátok, a rokonok gyak-

ran úgy állnak a kérdéshez, hogy igazándiból azért vagy munkanélküli, mert nem is akarsz dolgozni. Aki volt munkanélküli, esetleg több éven keresztül is, az tudja, hogy ez a gyakorlatban nem így működik. Az első pofonokat máris megkapja, ha megpróbál munkahelyen jelentkezni, munkát vállalni. Hat hónapi munkanélküliség után a világról alkotott képe is megváltozik a munkanélkülinek. Fel kellene tehát készíteni az aktívakat, — és a szakszervezet segítségét is kérem ebben, — hogyha esetleg munkanélkülivé válnak, megnő a szabadidejük, azt töltsék hasznosan, hogy ne az alkoholhoz, ne a droghoz nyúljanak. Ez az egyik. A másik, hogy bizonyos vonatkozásban szintén az aktív időszakban kellene a munkanélkülit felkészíteni arra, hogy — mint esetleges leendő munkanélküli — a munkaerőpiacon hogyan tudja a munkaerőjét eladni. A hivatalok ezt nem látják el olyan formában, ahogy az elvárható lenne.

A Munkaerőpiaci Alapon belül beszélünk aktív és passzív foglalkoztatási eszközökről. A passzívak közül kapja a munkanélküli a járadékot. De vajon köztudott-e, hogy a Munkaerőpiaci Alap egyharmadát sem kapják meg járadékként a munkanélküliek? Sikk ma már szidni a munkanélkülit — mind a munkáltatók, mind a munkavállalók részéről — a szolidaritási alapa történő befizetési kötelezettség miatt. Az azonban ritkán kerül szóba, hogy az állam a központi költségvetésből nem ad hozzájárulást a Munkaerőpiaci Alapba. Kivétel volt egyes években a privatizációs bevétel bizonyos százaléka. Tehát az állam a központi költségvetésből nem ad még annyit sem, amennyi a hivatal működéséhez szükséges.

Már szó esett arról, hogy várhatóan 1997. január 1-jétől a személyi jövedelemadó egy százalékáig támogathatók lesznek a nonprofit szervezetek. Ez számunkra nagyon fontos, már csak azért is, mert mi egy olyan civil szervezet vagyunk, amelynek a működéséhez szükséges pénzügyi forrást magának kell biztosítania, de azt az utat is neki kellett kitaposnia, amelyen haladva a munkanélküliek segítségét végzi.

Hiányoltam a mai nap folyamán, hogy a különböző nyugati példákra hivatkozva senki sem említette, hogy Dániában például a munkanélküliség kezelését szakszervezetek végzik. A juttatások szakszervezeti tagságon alapulnak és öt évig szólnak, ami azt jelenti, hogy két évet követően vonják csak be a munkanélkülit a képzési rendszerbe. Nagyon érdekes lett volna az is, ha elmondták volna, hogy a fejlettebb piacgazdaságú nyugat-európai országokban hogyan néz ki a szociális támogatás a tartós munkanélküliség esetében.

Decemberben lesz három éve, hogy a Népjóléti Minisztériumban volt egy nemzetközi rendezvény, ahol elhangzott egy német szociológus ré-

széről, hogy a munkanélküli munkanélkülit nevel. Akkor még nem tudtam, hogy ez mit jelent, pedig nagyon egyszerű. Hazánkban elsősorban a középfokú szakmai képzést privatizálták. A munkanélküli szülő nem tudja megfizetni a 100—150 ezer forintot tanévenként a maszeknak, ahol a gyereke a gyakorlati oktatást megkapná. Január 1-jétől a képzési támogatás, ami a járadék 110 százaléka volt a munkanélküli esetében, megvonásra kerül, vagy egyáltalán nem lesz lehetősége az alulképzett munkanélkülinek képzésen való részvételre. Jövedelemptőló támogatásra az jogosult, akinek a családján belül az egy főre eső átlagjövedelem a mindenkori öregségi nyugdíj legkisebb összegének a 80 százalékát nem haladja meg. Ki kell számolni, hogy 9700 forintnak menni a 80 százaléka. Így máris egyértelmű, hogy ez a szülő nem fogja tudni taníttatni a gyereket.

Továbbá sérelmes számomra az is, hogy a pályakezdők munkanélküli segélye megszüntetésre került. Helyette gyakornoki képzés bevezetésére került volna sor, amely azonban a gyakorlatban nem működik. A rendszer felállítása még nem történt meg, de ha figyelembe veszem, hogy évente 55—60 ezer pályakezdő fiatal van és abból hány fő részesülhet gyakornoki képzésben, akkor megbecsülhető, hogy hány pályakezdő fiatal marad teljesen ellátatlan.

Kérem, gondolkozzanak el azon is, hogy arra való hivatkozással, hogy kevés az ügyfél, január 1-jével meg fognak szűnni a munkaügyi bíróságok. Ez egy lépés arra, hogy például a munkanélküliek ügyében ne egy szakképesítéssel, szakmai tudással rendelkező bíró, vagy testület döntsessen. És akkor még nem beszéltem a Munka Törvénykönyve módosításáról, ami-ben benne van a felmondási tilalom módosítása. Tehát gyakorlatilag továbbra is olyan megszorító intézkedések kerülnek bevezetésre, amelyek keményen érintik a munkavállalókat is, akikről nem tudni, hogy esetleg mikor válnak maguk is munkanélkülivé.

Sárosi Péter, az MSZOSZ Bács-Kiskun Megyei Képviselőtársak szakértője

Egy olyan programról szeretnék beszélni, amely a mi megyénkben, Bács-Kiskun megyében indult el az év első felében. Ez a partneri együttműködésnek olyan példáját mutatja, amelyhez hasonló — az én ismereteim szerint — Magyarországon még nem valósult meg. Ez az egyik oka, amiért erről beszélni akarok. A másik, hogy ez a program nagyon is konkrét számok alapján meghatározza, hogy milyen időszakon belül hány kollégát, munkanélkülit kíván ismét munkába állítani. Azt is elárulhatom, hogy ez a program nem a mi agyunkban, Bács-Kiskun megyében fogalmazódott meg először. Ennek előzményeként a 90-es évek elején Nagy-Britanniában, az angol munkaügyi minisztérium indíttatása alapján indult egy program, amelynek szintén az volt a lényege, hogy bizonyos pályázati pénzek segítségével valósítsa meg munkanélküliek munkába történő visszahelyezését.

Ez a program azért érdemelhet különös figyelmet Magyarországon, de még Angliában is, mert nem általában a munkanélküliekkel foglalkozik, hanem azon belül kiemelten figyel a tartós munkanélküliekre. A másik az etnikai kisebbségek kérdése, a harmadik pedig a fiatalok munkába állítása. Ezt a három célcsoportot próbálja megcélózni ez a program, amelynek Magyarországon az „Újra dolgozom” címet adtuk.

A program koordinálásában, irányításában részt vesz Kecskemét és Kalocsa város önkormányzata, az Álláskeresők Megyei Egyesülete, a Know-how Fund angol részről, a Regionális Munkaerőképző Központ, a megyei munkaügyi központ, mégpedig annak mindhárom oldala, tehát a munkavállalói, munkaadói és az önkormányzati oldal, a Vállalkozásfejlesztési Alapítvány, amelynek igen fontos szerepe, hogy a térség gazdaságélénkítésében valamit elérjen, azután ide sorolhatom a cigány kisebbségi önkormányzatok illetékes képviselőit, valamint az ifjúsági tanácsadó irodáknak a képviselőit. Nem sorolva tovább a sort, tényleg nagyon széles tábbal dolgozik ez a program.

Természetesen egy ilyen programnak megfelelő pénzügyi háttér is kell. Az „Újra dolgozom” program két év alatt 800 célcsoportba tartozó munkanélkülinek a munka világába történő visszahelyezését célozta meg. Ehhez alapvetően két pénzügyi forrás áll rendelkezésre: az egyik az angol alapítvány, a Know-How Fund által biztosított pénz, a másik pedig az OFA-tól pályázati úton elnyert összeg, amely igen nagy segítségére van a programnak. A résztvevők természetesen nem csak pénzzel szálltak be a programba. Mi például a jogsegély-szolgálattal segítettünk.

Ez a program jelenleg Bács megyében összesen tizenhét főt foglalkoztat. A tizenhét főből tizenkét munkatárs nem valamilyen hivatalban ül, hanem kinn tartózkodik a cigány kisebbségi önkormányzat egyikébe, a látogatott irodájában, a családsegítő központ helyiségében, a vöröskeresztnél, vagy éppen a Help Ifjúsági Tanácsadó Irodában, ahová egyébként is bejönnek a munkanélküliek. A tanácsadók a rövid, két-három hónapos működés alatt több, mint 300 munkáltatói szervezettel vették fel a kapcsolatot és konkrét álláshelyeket kínálnak a náluk jelentkezőknek. Amennyiben átképzés szükséges, vagy bármi, ezek a tanácsadók emberre szabotlan, megfogva szinte a munkanélküli kezét, viszik ide, oda, amoda. Tévkénységük tehát messze nem az, mint amit a munkaügyi központ csinál. A két és fél hónap alatt, ismereteim szerint száz e kategóriába tartozó munkanélkülit, tehát cigány kisebbségit, tartós munkanélkülit és fiatalat sikerült elhelyezni, munkához juttatni. Véleményem szerint jó lenne, ha ilyen, és ehhez hasonló partneri együttműködés, amelyben, mint mondtam, szinte mindenki részt vesz, egyre több jönné létre az országban, és akkor bizonyára előbbre tudnánk lépni.

Molnár Péter,
a Baj- Társ Átképzést Szervező
és Tájékoztató Iroda vezetője
(Írásban leadott hozzászólás)

Bár egy kicsit későn, de talán még időben ébredt fel az MSZOSZ „csipkerózsika-álmából”, felelősséget érezve azon munkavállalók sorsa iránt, akiket elbocsátottak vagy lehetséges, hogy a jövőben elbocsátanak, fontosnak tartva, hogy az elbocsátottak milyen, a törvényi járandóságokon túlmutató human gondoskodást kaphatnak a szakszervezetektől, melyeknek addig fizető tagjai voltak.

Természetesen felmerülhet egyesekben a kérdés, hogy ez miért a szakszervezetek dolga, és miért nem a munkáltatóknak kell ezeket a human feladatokat megoldaniuk?

Hiszem, hogy egy szakszervezet kell, hogy rendelkezék olyan szociális érzékenységgel, ami kompenzációt adhat arra, hogy erejéhez mérten felvállalja a human gondoskodás egy részét. Másfelől a hosszú években, évtizedekben át befizetett tagdíj fejében megfogalmazódhat a tagság részéről is ilyen irányú elvárás, nem egészen alaptalanul.

Mindezek alapján döntöttünk úgy, hogy elbocsátott szakszervezeti tagjaink újra-elhelyezkedésükig térítésmentesen vehetik igénybe szakszervezetünk összes szolgáltatását. Továbbá többek között ez a felismerés, és az Országgyűlés 88/1995-ös határozata, amely a honvédség átalakítását és ezen belül a honvédség létszámának drasztikus csökkentését írja elő, készítette a Honvédségi Dolgozók Szakszervezetét (HODOSZ) arra, hogy a Magyar Honvédség Szociálpolitikai Alapítványával és a SZTÁR Rt-vel közösen létrehozzák a Baj- Társ Átképzést Szervező és Tájékoztató Irodát 1995. június 24-én. Fontos tényező volt az is, hogy a honvédségnél sokan dolgoztak és dolgoznak speciális munkakörben, olyan szakmákban, amelyeknek civil szakmai megfelelője nincs, így az ő továbbfoglalkoztatásuk csak át- vagy továbbképzéssel oldható meg.

A Baj- Társ Iroda — nevéből adódóan — koordinálja a honvédségtől önhibájukon kívül kikerültek át- és továbbképzését, ezzel esélyt adva az újra-elhelyezkedésre. Tájékoztatót nyújt a létszámleépítésekkel eredő munkajogi kérdésekről, és a munkanélkülivé válást követő tennivalókról, az ilyenkor esedékes törvényi járandóságokról (munkanélküli ellátások)

és az átképzések támogatási formáiról. Az át- és továbbképzéseket a Magyar Honvédség Szociálpolitikai Alapítványa anyagilag is támogatja, amit pályázat útján lehet elnyerni.

Eddigi tapasztalataink szerint az Iroda hatékonysága nem érte el azt a szintet, amelyet a létszámcsoökkentések ismeretében előzetesen vártunk. Ennek több oka is van. Egyrészt úgy vettük észre, hogy az emberek nem igazán mérték fel, hogy potenciálisan veszélyeztetve vannak munkahelyeik elvesztésében. Az országgyűlési határozat értelmében az akkor még közel huszonegyezres közalkalmazotti létszám csökkentése több ütemben kerül végrehajtásra és egy-egy ütem általában pár ezer beosztás megszűnését eredményezte „csak”. Ezek alapján talán joggal hitte sok munkavállaló, hogy rá nem kerül sor. Ez talán abból is adódhatott, hogy az elmúlt évtizedekben valamiféle biztonsággal alakult ki a honvédségnél a munkahelyek stabilitását illetően, és pszichésen sincsenek felkészítve a még itt dolgozók — mint ahogyan tulajdonképpen a társadalom sem — a munkanélküliség intézményére és az azzal járó negatívumokra. Ma már a fent említett biztonsággal összetörni látszik. Az állomány jelentős része ismeri az átalakítások végleges létszámadatait, ami csak kb. nyolcezer közalkalmazottnak jelent továbbfoglalkoztatást, ezért egyre többen keresik fel irodánkat és egyre többen veszik igénybe ezt az új szolgáltatást.

Olyan jellegű feladatot kell részben megoldania a szakszervezetnek (human gondoskodás), amely talán jelentős részben a munkáltatói feladata volna, elvégre a Parlament döntése nyomán került(ük) az „utacára” több, mint tízezer hivatásos és közalkalmazott.

A honvédség vezetése eddig ezzel a problémakörrel nem kellő mélységben foglalkozott. Az e témában megrendezett fórumok sokáig csak a feszültségek felvetésének szintjén foglalkoztak a problémával, de konkrétumok, döntések nem születtek.

Örömmel közölhetem, hogy a munkáltatók álláspontja mára pozitív irányba mozdult el. A Magyar Honvédség Human Főcsoportfőnöksége elkezdte annak a humanstratégiának a kidolgozását, amely az átalakítások zökkenőmentes lebonyolítását célozza meg. E stratégia megvalósítása enyhítheti a létszámleépítésekkel eredő nehézségeket mindazonkál, akiket valamilyen formában hátrányosan érint majd a honvédség átalakítása.

A Baj- Társ Irodának ebben a humanstratégiában fontos szerepe lesz, ezért a munkáltató teljes egészében, tevékenységével együtt támasztja az Irodát. Ez persze nem azt jelenti, hogy ezzel a HODOSZ-nak megszűnik a szerepe e feladatok tekintetében, hanem inkább azt, hogy a humanstratégiai intézkedések kidolgozásában partnere lehet a munkáltatónak, ezáltal segítve a közalkalmazotti állományt és szakszervezeti tagjait.

Hernádvölgyi Andrea, a Szakszervezeti Ifjúsági Szövetség titkára (írásban leadott hozzászólás)

A Szakszervezeti Ifjúsági Szövetséget természetesen elsősorban a fiatal munkanélkülisége foglalkoztatja, ezért arról szeretnék rövid helyetketpet adni, hogy hogyan sújtja ma a fiatalokat a munkanélküliség. Megpróbálok néhány tapasztalatról beszélni, különösen a pályakezdők munkanélküli ellátásának új formáival kapcsolatban, majd szeretnék tájékoztatást adni arról, hogy a már ismert formákon túl mit tartunk fontosnak a szakszervezetek magatartásában.

Mindenek előtt véget kell vetni a porhintésnek!

Nem igaz, hogy a munkanélküliség átmeneti állapot.

Nem igaz, hogy holnap mások lesznek a munkanélküliek, mint akik ma voltak.

Nem igaz tehát az sem, hogy nincs fokozott felelőssége az államnak, a kormánynak a munkanélküliség kezelésében.

Nem fogja a piacgazdaság önmagában még csak mérsékelni sem a munkanélküliséget.

Ami a legszomorúbb, hogy mindez különösképpen igaz a legfiatalabb, munkaképes korba lépő generációra.

A regisztrált munkanélkülieknek több, mint fele még nincs 35 éves. Én mindenképpen elgondolkodtatónak tartom, hogy éppen ez a korosztály, amelyik szakiskolákban, középiskolákban vagy akár főiskolákon végzettséghez, szakképzettséghez jutott, nem jut be a munkaerőpiacra.

Rosszul választott volna iskolát? Tehát ő a felelős? Akkor is rosszul döntött, amikor valamelyik agyontámogatott átképző tanfolyamot végzette el és utána mégsem kap munkát? Ne ringassuk magunkat illúziókban. A következő években is kétszázezer körüli lesz azoknak a fiataloknak a száma, akik számára az utca, a segély és a feketegazdaság jelenti a mozgástér.

Mit csinálunk velük? Megszüntették a pályakezdők munkanélküli segélyét, mondván, hogy nem ösztönöz elhelyezkedésre. A legfejlettebb tőkés országok csoportjától — az OECD-re gondolok — kapjuk az „ejnye-bejnyét”, hogy túl jól tartjuk a munkanélkülieket. Lehet, hogy onnan így

néz ki. Itthonról viszont az látszik, hogy miközben megteremtették a gyakornoki és munkatapasztalat szerzési foglalkoztatási rendszer lehetőségét, továbbra is pályakezdők tízezrei maradnak ellátatlanul.

Az impulzus-program ellenére, vagy éppen ezzel együtt, nincs elintéztve a pályakezdők munkanélküliségének problémája, mert azokkal a fiatalokkal, akik most nem lesznek „gyakornokok”, később mint tartós munkanélküliekkel kell számolni.

A gyakornoki rendszerről. Tapasztalat még kevés van, hiszen az első 90 nap kényszerű parkolópálya, és az új lehetőségek csak júliusban léptek hatályba. A visszajelzésekben azonban már most is kitűnik, rosszul állunk a munkaadó informálása területén. A munkáltatók joga persze megvan a tájékozódáshoz, ha akarják megtudhatják, mennyi előnyt jelent számukra, azaz mennyivel olcsóbb gyakornokot foglalkoztatni. Jó lenne azonban, ha az esetlegességet kizárva a munkáltatói szövetségek — akár a szakszervezetekkel és a szakminisztériumokkal együtt — világosan, érthetően tájékoztatnák őket erről a lehetőségről. Szeretném kezdeményezni, hogy ez a konferencia forduljon az érdekegyeztetésben résztvevő munkáltatói szervezetekhez ennek érdekében.

A Szakszervezeti Ifjúsági Szövetség, jellegének megfelelően, a fiatalok tájékoztatásában látja saját szerepét. Már megírtuk és rövidesen 250 szakmunkásképző intézmény végzős diákjainak adhatjuk kezébe a „Kapaszkodót”, amelyben az alapfokú munkaerőpiaci ismereteken túl az időszaki jogszabályokról kaphatnak áttekintést. Szeretnénk a tanárokat felkészíteni arra, hogyan foglalkozzanak akár osztályfőnöki órán, akár tanórán kívül a rövidesen munkaerőpiacra kilépő fiatalokkal. A Gyermekek és Ifjúsági Alap Tanácsa nemsokára dönt arról, hogy a SZISZ és a hasonló szervezetek mekkora keretet kapnak ahhoz, hogy a fiatalok munkaerőpiaci esélyeit javíthassák. Itt kívánom tájékoztatni a konferencia résztvevőit arról, hogy a civil szférában az ifjúsági szervezetek eddig is igyekeztek összekapaszkodni, e szervezetek együttműködési megállapodást írtak alá a pályakezdők foglalkoztatási gondjaival foglalkozó miniszteri biztossal. Nem az ifjúsági szervezeteken múltott, hogy eddig — a megállapodás aláírásán túl — gyakorlatilag kézzelfoghatóan nem indul be a közös munka.

Végül arról, hogy a szakszervezetekben és itt elsősorban a szakmai, ágazati, munkahelyi szakszervezetekre gondolok, mit tehetünk a már munkahelyen lévő fiatalokért. Tudom, hogy sok szakmánban segítő iroda működik, sőt van, ahonnan a munkaközvetítés gondolata sem idegen. Aki előrelátó volt, rendelkezik munkanélküli segélyalappal. Úgy gondolom,

hogy a képzés, a továbbtanulás javíthatja a még — a lehet, hogy csak átmenetileg — állásban lévők későbbi esélyeit is. Mire gondolok? A kollektív szerződésben oda kellene figyelni arra, hogy képzésre, továbbképzésre — ha az összefügg a művelt szakmával — pótszabadságot, vagy célszabadságot kaphassanak a munkavállalók. Ez egyébként a fejlett országokban régóta gyakorlat, és nekik megéri. Ugyancsak munkahelyi megállapodásokban lehetne rögzíteni, hogy a választott esti, vagy levelező képzés idejére — ha munkabér nem is jár — mentesülhessenek a szükséges mértékig a munka alól azok, akik tanulni szeretnének, s csak különösen indokolt esetben akadályozhassa meg a munkáltató a saját zsebre történő továbbtanulást.

Volt alkalmam a legfejlettebb nyugat-európai országok fiataljaival véleményét cserélni az ifjúsági munkanélküliség kérdéseiről. Sok tekintetben nincs szegyenkezni valónk. Ők sem csinálják sokkal jobban. Egy dologtól azonban óvtak bennünket. Azt mondták, ne essünk hasra az Európai Unióhoz való csatlakozás előtt. Sok előnye van az új Európának, talán több is, mint hátránya. De munkaerőpiaci, foglalkoztatáspolitikai szempontból semmi jóra nem számíthatunk. A globalizált, közös munkaerőpiacon eleinte jóval rosszabbak lesznek az esélyeink, mint most, amikor nemzeti keretek között kell kezdenünk valamit a foglalkoztatási gondokkal. Higgyék el, mert én elhittem nekik — hiszen ők már saját bőrükön tapasztalták —, hogy ma jobbak az esélyeink, még a szűkebb források ellenére is, a feszültségek kezelésére.

Ami pedig a fiatalokat illeti, unják már és egyre többen unják a kényszerű munkahelyre-várakozást. Higgyük el nekik, hogy nem akarnak életük végéig eltartottak lenni.

**Rabi Ferenc,
az MSZOSZ alelnöke**

Rendkívül fontos és nagy jelentőségű mindaz, ami a konferencián elhangzott: a civil szervezetek képviselői és a szakszervezeti hozzászólók egyaránt nagy felelősségtudattal szöktak a munkanélküliséggel összefüggő kérdésekről. Az ismertetett helyzetelemzések és a megoldásra váró állami és érdekképviselési feladatok többirányú összegzése feltétlenül további tanulmányozásra méltóak abból a célból, hogy minél több elhangzott gondolat hasznosulhasson a napi gyakorlatban.

A munkanélküliséggel kapcsolatos feladatok összkormányzati megoldásokat igényelnek. Ezek alapját csak egy foglalkoztatásbarát gazdaságpolitika teremtheti meg. Ugyanakkor differenciált módszerekre, eszközökre van szükség, amelyek eredményesen alkalmazhatók a sajátos régió-, ágazati vagy regionális problémák megoldására.

Rendkívül fontos, hogy minden érintett segítse a szükséges ismeretek átadását a még tanulóknak, illetve munkahellyel rendelkezőknek annak érdekében, hogy azok követni tudják, mi történik a munkaerőpiacon és hogyan kezelhető az esetleges munkanélküliség, mint élethelyzet.

A konferencia egyik legfontosabb üzenete, hogy a Magyar Szakszervezetek Országos Szövetsége elfogadhatatlannak tartja a munkanélküliséget, mint tartós élethelyzetet. Ezért — összefogva a civil szervezetekkel — megpróbál előrelépni ezen a területen. Ennek részeként az MSZOSZ Foglalkoztatási és Szakképzési Bizottsága a munkanélküliséggel összefüggő napirendi pontokat tárgyaló üléseire hívja meg az érintett civil szervezetek képviselőit és az ott kialakuló közös álláspontot képviselje az Érdekegyeztető Tanácsban. A munkanélküliség csökkentése, mint közös cél, csak akkor érhető el, ha az együttes bizottsági munkán túl helyi, ágazati és országos szinten egyaránt élő napi kapcsolatot sikerül kialakítaniuk a munkanélküliséggel foglalkozó szakszervezeti képviselőknek és az érintett civil szervezetek munkatársainak. Az MSZOSZ tisztségviselői arra fognak törekedni, hogy megteremtsék az ehhez szükséges feltételeket.

Tartalomjegyzék

Megnyitó:

Rabi Ferenc, az MSZOSZ alelnöke	3
------------------------------------	---

Vitaindító előadás:

dr. Sándor László, az MSZOSZ elnöke	5
--	---

Korreferátum:

dr. Pék Zsolt, az MSZOSZ foglalkoztatási és szakképzési ügyvivője	17
--	----

Hozzászólások:

Szűcs Ferenc, az Építő- Fa- és Építőanyagipari Dolgozók Szakszervezeti Szövetségének szakértője	23
Szöke Károly, a Vasas Szakszervezeti Szövetség alelnöke	26
Lada László, az Országos Közoktatási Intézet munkatársa	29
Dr. Szilágyi Klára, a Gödöllői Agrártudományi Egyetem tanszékvezetője	32
Dr. Stanitz Károly, az MSZOSZ szakértője	38
Braun Zoltán, a Vasas Szakszervezeti Szövetség szakértője	46

Bátka László, az MSZOSZ Heves Megyei Képviselőtársaság társadalmi munkatársa	51
Vágvölgyi Gábor, a MEDOSZ Békés megyei titkára	53
Somodi Jánosné, a Munkanélküliek Egyesülete Érdekvédelmi Szövetségének főtitkára	54
Dr. Dobóczy Károlyné, a Munkáért Alapítvány elnöke	56
Nemoda István, az Országos Foglalkoztatási Alapítvány programvezetője	59
Vincze András, a Nonprofit Információs és Oktató Központ Alapítvány, Soros-NIOK Iroda programvezetője	60
Dr. Balázs Péter, a Magyar Alapítványi Központ elnöke	62
Dr. Láng László, a Munkanélküliek és Álláskeresők Egyesületeinek Országos Szövetsége elnöke	65
Zenkovics Zoltán, a Munkanélküliek és Álláskeresők Hajdú-Bihar Megyei Egyesületének elnöke	70
Mártonka Ildikó, a Munkanélküli Álláskeresők Ferencvárosi Egyesületének képviselője	72
Lampert Mihályné, a Munkanélküliek Egyesületeinek Érdekvédelmi Szövetsége képviselője	73
Sárosi Péter, az MSZOSZ Bács-Kiskun megyei Képviselőtársaság szakértője	76
Molnár Péter, a Baj- Társ Átképzést Szervező és Tájékoztató Iroda vezetője	78
Hernádvölgyi Andrea, a Szakszervezeti Ifjúsági Szövetség titkára	80

Zárszó:

Rabi Ferenc, az MSZOSZ alelnöke	83
------------------------------------	----